

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om studentexamen och lag om ändring av 1 och 6 § i gymnasielagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om studentexamen. Enligt förslaget ska lagen och den förordning av statsrådet som utfärdas med stöd av den ersätta den gällande lagen om anordnande av studentexamen och statsrådets förordning om studentexamen. Propositionen är en del av reformen av gymnasieutbildningen i enlighet med handlingsplanen för statsminister Juha Sipiläs regering.

Syftet med propositionen är att stödja reformen av gymnasieutbildningen och genomförandet av de mål som ställts upp för den nya gymnasielagen. Studentexamens ställning som en slutexamen som mäter de studerandes kunskaper och färdigheter enligt läroplanen för gymnasieutbildningen och som ger allmän behörighet för fortsatta studier föreslås inte bli ändrad. Enligt förslaget ändras inte heller Studentexamensnämndens ställning som den myndighet som verkställer examen eller rätten att avlägga studentexamen eller examensämnen.

Ändringar föreslås i studentexamens struktur. Enligt förslaget ska en examinand som avlägger studentexamen avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnena. Det föreslås också att förfarandena för att anmäla sig till proven i studentexamen görs smidigare. I samband med anmälan ska examinanden inte längre behöva bindande anmäla om proven avläggs som obligatoriska eller extra prov. Enligt förslaget begränsas inte heller examinandens rätt att anmäla sig till prov på olika nivåer i samma examensämne. Examensstrukturen och ramarna för valbarhet kvarstår i övrigt oförändrade.

Till skillnad från nuläget ska godkända prov som ingått i en underkänd studentexamen kunna inkluderas i en ny examen under tre års tid från det att det tidigare provet godkändes. Likaså ska godkända enskilda prov kunna inkluderas i en studentexamen under tre års tid från det att det enskilda provet godkändes.

På motsvarande sätt som för närvarande ska studentexamen i regel avläggas vid högst tre på varandra följande examenstillfällen. Det föreslås dock att förutsättningarna för att förlänga tiden för avläggande av examen ska ändras. En examinand som har deltagit i minst ett examensstillfälle och på grund av sjukdom, heltidsstudier utomlands eller något annat jämförbart vägande skäl är förhindrad att delta i proven under ett examenstillfälle ska kunna fortsätta att avlägga examen vid det examenstillfälle som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut. Om en examinand av en ovan avsedd orsak är förhindrad att delta i proven under två på varandra följande examenstillfällen, ska han eller hon kunna fortsätta att avlägga examen under de två examenstillfällen som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut.

Det föreslås att studentexamen i fortsättningen också ska kunna avläggas på engelska. Enligt förslaget ska studentexamen kunna avläggas på engelska av studerande som genomför eller har genomfört lärokursen för gymnasieutbildningen eller en yrkesexamen som utgör grunden för deltagande i examen huvudsakligen på engelska och, av särskilda skäl också av andra personer som kan anses ha tillräckliga språkliga förutsättningar för att avlägga examen på eng-

RP 235/2018 rd

elska. En studentexamen som avläggs på engelska ska till sin uppbyggnad motsvara en examen som avläggs på finska eller svenska.

Dessutom föreslås det att hänvisningarna till lagen om anordnande av studentexamen, som upphävs, korrigeras i gymnasielagen.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2019. De föreslagna ändringar som gäller avläggande av studentexamen tillämpas på examinander som inleder avläggandet av studentexamen under examenstillfället våren 2022 eller efter det.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	3
ALLMÄN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
2 NULÄGE	6
2.1 Lagstiftning och praxis.....	6
2.1.1 Studentexamen och Studentexamensnämnden	6
2.1.2 Prov i studentexamen	7
2.1.3 Anmälan till prov i studentexamen och deltagande i prov	8
2.1.4 Avläggande av studentexamen	10
2.1.5 Tid inom vilken studentexamen ska avläggas	11
2.1.6 Bedömning av prov och betyg.....	12
2.1.7 Sökande av ändring	13
2.1.8 Statistik som beskriver studentexamen i dagsläget	14
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU.....	16
Sverige.....	16
Danmark	16
Norge	17
Estland	18
England.....	18
International Baccalaureate-examen.....	19
2.3 Bedömning av nuläget	19
3 PROPOSITIONENS MÅL OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	25
3.1 Målsättning	25
3.2 Alternativ	26
3.3 De viktigaste förslagen.....	27
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	28
4.1 Ekonomiska konsekvenser	28
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	30
4.3 Samhälleliga konsekvenser	31
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	34
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	34
5.2 Utlåtanden och hur de har beaktats	36
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	37
DETALJMOTIVERING	38
1 LAGFÖRSLAG	38
1.1 Lagen om studentexamen.....	38
1.2 Lagen om ändring av 1 och 6 § i gymnasielagen.....	56
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	56
3 IKRAFTTRÄDANDE	59
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	59
LAGFÖRSLAG	64

RP 235/2018 rd

1. Lag om studentexamen.....	64
2. Lag om ändring av 1 och 6 § i gymnasielagen.....	74
BILAGOR.....	75
PARALLELLTEXT	75
2. Lag om ändring av gymnasielagen.....	75
FÖRORDNINGSUTKAST	76
Statsrådets förordning om studentexamen.....	76

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Statsminister Juha Sipiläs regering beslutade i samband med regeringens halvtidsöversyn den 25 april 2017 att inleda en reform av gymnasieutbildningen. Syftet med reformen är i enlighet med regeringens uppdaterade handlingsplan att öka gymnasieutbildningens attraktionskraft som en allmänbildande utbildningsform som ger behörighet för fortsatta studier vid en högskola, att förbättra utbildningens kvalitet och inlärningsresultaten samt att göra övergången från studierna på andra stadiet till studier på högskolenivå smidigare. Mer individuella och flexibla studier, sådan handledning och sådant stöd som dessa kräver samt studier över läroämnesgränserna och högskolesamarbete är centrala medel för att målen ska uppnås. I arbetet beaktas de förslag som den arbetsgrupp som utredde reformen av studentexamen har lagt fram. Enligt regeringens handlingsplan skulle regeringens proposition med förslag till reform av gymnasielagen beredas så att den kunde överlämnas till riksdagen våren 2018.

Den 12 april 2018 överlämnade regeringen till riksdagen en proposition med förslag till en ny gymnasielag och till lagar om ändring av lagen om anordnande av studentexamen och lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (RP 41/2018 rd). Riksdagen godkände de föreslagna lagarna den 21 juni 2018 enligt kulturutskottets betänkande 2/2018 rd. Lagarna träder i kraft den 1 augusti 2019. Genom lagen om ändring av lagen om anordnande av studentexamen (715/2018) slopas de begränsningar som gäller hur många gånger proven i studentexamen får tas om. Anordnarna av gymnasieutbildning åläggs att ordna studentexamensprov för sina tidigare studerande som tar om prov, kompletterar sin examen eller avlägger enskilda prov och, i den utsträckning verksamhetsförutsättningarna tillåter det, också för andra personer. Bestämmelserna om studentexamen och Studentexamensnämnden i den gällande gymnasielagen (629/1998) överförs samtidigt till lagen om anordnande av studentexamen (672/2005). I regeringens proposition 41/2018 rd konstateras att avsikten är att bereda en mer omfattande proposition med förslag till reform av lagstiftningen om studentexamen, som ges separat till riksdagen hösten 2018.

Utöver de ovan beskrivna lagändringarna är digitaliseringen av studentexamen det mest betydande steget i utvecklingen av studentexamen under den senaste tiden. De första digitala proven ordnades hösten 2016 och digitaliseringen har framskridit stegvis enligt Studentexamensnämndens beslut. Studentexamen kommer att avläggas helt i digital form våren 2019. Sedan ingången av 2018 är också Studentexamensnämndens kansli en fristående enhet vid Utbildningsstyrelsen.

Eftersom lagstiftningen om gymnasieutbildningen har förnyats är det motiverat att även förnya lagstiftningen om studentexamen i sin helhet så att den svarar på den nya gymnasieutbildningens och framtidens krav. Arbetsgruppen Gaudeamus igitur, som tillsatts av undervisnings- och kulturministeriet, hade till uppgift att utreda de största utvecklingsbehoven när det gäller studentexamen och att ta fram förslag till utvecklingsåtgärder. Arbetsgruppen överlämnade sina förslag till undervisnings- och kulturministeriet den 18 april 2017 (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:16). I december 2017 tillsatte undervisnings- och kulturministeriet också utredare för att kartlägga hur man skulle kunna ordna studentexamen på engelska och vilka kostnader det skulle medföra. Utredningen överlämnades till undervisnings- och kulturministeriet den 9 mars 2018 (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2018:15). Arbetsgruppens förslag och resultaten från utredningen har beaktats i beredningen av denna proposition.

I samband med halvtidsöversynen beslutade statsminister Juha Sipiläs regering också att inleda programmet Talent Boost. Enligt regeringens uppdaterade handlingsplan ska det utarbetas ett gemensamt program för statsrådet vars syfte är att locka internationella experter till Finland. Deras nätverk kan utnyttjas för att främja investeringar och tillväxt i företagen. Åtgärderna innefattar bland annat riktad marknadsföring av Finlandsbilden, trygghet av behövliga tjänster samt utveckling av näringslivets ekosystem, innovationsplattformarna och arbetsmarknaden på så sätt att de är öppna för internationella experter och uppmuntrar till företagande. Möjligheten att avlägga studentexamen på engelska stöder också målen i regeringens program Talent Boost.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1. Studentexamen och Studentexamensnämnden

Gymnasieutbildningen avslutas med en studentexamen. Studentexamen har två huvudsakliga uppgifter. Med hjälp av examen mäts de studerandes kunskaper och färdigheter samt mognad enligt lärokursen för gymnasieutbildningen. Examen ger också allmän behörighet för fortsatta studier.

De gällande bestämmelserna om studentexamen finns i 18, 18 a § och 18 b § i gymnasielagen av den 21 augusti 1998, lagen om anordnande av studentexamen och statsrådets förordning om studentexamen (915/2005). Som ovan konstateras har bestämmelserna om studentexamen och Studentexamensnämnden i den gällande gymnasielagen överförts till lagen om anordnande av studentexamen genom lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Lagstiftningen beskrivs nedan sådan den lyder ändrad genom lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Genom den nämnda lagen har 1—4, 6, 8 och 12 § ändrats och nya 1 a, 1 b, 4 a, 6 a och 12 a § fogats till lagen.

Enligt 1 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen avläggs studentexamen som avslutning på gymnasieutbildning enligt gymnasielagen (714/2018). Den studerande som har avlagt examen har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för gymnasieutbildningen och uppnått tillräcklig mognad enligt målen för gymnasieutbildningen. I lagen kallas de som deltar i examen och i de prov som hör till den examinander.

Enligt 2 mom. avläggs studentexamen på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk. Enligt 3 mom. ger avläggande av studentexamen allmän behörighet för fortsatta studier vid högskolor på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen om högskolor. I 37 § i universitetslagen (558/2009) och i 25 § i yrkeshögskolelagen (932/2014) föreskrivs om den behörighet som examen medför.

Enligt republikens presidents förordning om studentexamen i landskapet Åland (433/2006) medför en studentexamen som avlagts i landskapet Åland samma behörighet som motsvarande examen som har avlagts i riket. I 17 § i lagen om anordnande av studentexamen anges dessutom att International Baccalaureate-examen, Reifeprüfung-examen eller Deutsche Internationale Abitur-examen som har avlagts som avslutning på sådan utbildning som avses i gymnasielagen samt europeisk studentexamen vid Europaskolorna ger samma rättigheter som studentexamen.

Enligt 1 a § i lagen om anordnande av studentexamen tillsätter undervisnings- och kulturministeriet för tre år i sänder en studentexamensnämnd med uppgift att leda, ordna och genomföra studentexamen.

Enligt 10 § i statsrådets förordning om studentexamen utvecklar Studentexamensnämnden studentexamen i samarbete med Utbildningsstyrelsen. Enligt 10 a §, som tillämpas från och med 1 maj 2019, utarbetar Studentexamensnämnden ett förslag till plan för utveckling och verkställande av studentexamen för fyra år åt gången för godkännande av undervisnings- och kulturministeriet. Enligt 13 § 1 mom. har Studentexamensnämnden ett kansli som sköter och utvecklar verkställigheten av examen samt nämndens förvaltning. Enligt 6 a § i lagen om Utbildningsstyrelsen (564/2016) är kansliet för Studentexamensnämnden en fristående enhet vid Utbildningsstyrelsen.

2.1.2 Provet i studentexamen

Enligt 1 b § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen ingår i studentexamen prov i modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik samt i naturvetenskapliga och humanistisk-samhälleliga läroämnen (*realämnena*).

Enligt 2 mom. ska en examinand avlägga provet i modersmålet och litteratur samt enligt eget val tre prov av en grupp som består av provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk, provet i matematik och provet i realämnena (*obligatoriska prov*). Utöver de obligatoriska proven kan examinanden delta i ett eller flera extra prov.

Enligt 3 mom. är proven i studentexamen skriftliga eller elektroniska. Muntliga uppgifter kan ingå i proven. I 4 mom. föreskrivs att närmare bestämmelser om proven i studentexamen och utarbetande av proven utfärdas genom förordning av statsrådet. Studentexamensnämnden beslutar om innehållet i proven i studentexamen och om provarrangemangen.

Bestämmelser om utarbetande av provuppgifter finns i 1 § i statsrådets förordning om studentexamen. Paragrafen har inte ändrats så att den motsvarar den lagstiftning om gymnasieutbildningen och studentexamen som träder i kraft den 1 augusti 2019. Enligt 1 § utarbetas provuppgifterna i studentexamen i de läroämnen som nämns i 18 § 1 mom. i gymnasielagen (629/1998) och i 2 § i förordningen enligt lärokurserna för de kurser som med stöd av 10 § 1 mom. i gymnasielagen anges som obligatoriska kurser enligt timfördelningen i gymnasieundervisningen och som kurser i form av fördjupade studier.

Bestämmelser om ordnandet av proven i studentexamen ingår i Studentexamensnämndens allmänna föreskrifter och anvisningar. Den senaste versionen av dem har utfärdats den 23 april 2018. Studentexamensnämnden utfärdar också provspecifika föreskrifter om provens uppbyggnad, bedömningsgrunderna och hur de enskilda proven ordnas.

Enligt 2 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen ordnas prov i finska, svenska och samiska som prov i modersmålet. I svenska och finska kan utöver de prov som är avsedda för examinander med finska eller svenska som modersmål ordnas prov som bygger på lärokursen i finska eller svenska som andra språk.

Enligt 2 mom. ordnas prov med två olika svårighetsgrader i matematik och det andra inhemska språket. I främmande språk kan prov med två olika svårighetsgrader ordnas. Enligt 3 mom. beslutar Studentexamensnämnden i vilka främmande språk prov ordnas och i vilka språk prov med två olika svårighetsgrader ordnas.

Enligt 2 § i statsrådets förordning om studentexamen ordnas realämnesprov så som Studentexamensnämnden bestämmer i religion, livsåskådningskunskap, psykologi, filosofi, historia, samhällslära, fysik, kemi, biologi, geografi och hälsokunskap. Realämnesproven ska innehålla ämnesövergripande uppgifter.

Enligt Studentexamensnämndens föreskrifter av den 29 september 2017 för digitala prov i det andra inhemska språket och i främmande språk ordnas prov i främmande språk i engelska, spanska, italienska, franska, tyska, ryska, enaresamiska, skoltsamiska, nordsamiska, latin och portugisiska.

Enligt 3 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen ordnas proven i studentexamen samtidigt två gånger per år i läroanstalter som ger gymnasieutbildning. Enligt 3 § 2 mom. är en anordnare av gymnasieutbildning skyldig att ordna proven i studentexamen också för den som tidigare avlagt studentexamen i utbildningsanordnarens gymnasium och som tar om ett prov som ingår i examen eller kompletterar sin examen samt för den som tidigare har studerat vid utbildningsanordnarens gymnasium och deltar i ett enskilt prov. I den utsträckning verksamhetsförutsättningarna tillåter ska proven i studentexamen också ordnas för andra personer. Om en utbildningsanordnare, i vars gymnasium en person har avlagt studentexamen, inte längre ordnar gymnasieutbildning har den personen rätt att avlägga provet vid det gymnasium som är närmast hans eller hennes bostadsort. Paragrafens 2 mom., som träder i kraft den 1 augusti 2019, innehåller en ny skyldighet för utbildningsanordnarna som inte finns i den gällande lagstiftningen. Enligt 3 mom. är rektorn, som enligt 57 § 1 mom. i gymnasielagen svarar för gymnasiets verksamhet, ansvarig för anordnandet av examen och proven i läroanstalten.

2.1.3 Anmälan till prov i studentexamen och deltagande i prov

Enligt 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen ska examinanden för varje enskilt examenstillfälle och prov lämna en skriftlig anmälan till gymnasiets rektor senast den dag som Studentexamensnämnden fastställer. I anmälan ska examinanden uppge provets svårighetsgrad och om provet avläggs som obligatoriskt eller som extra prov. Valet av provet som obligatoriskt eller extra prov är bindande för hela examen. Valet av provets svårighetsgrad är bindande för hela examen, om inte svårighetsgraden kan ändras av skäl som avses i 6 § 2 mom.

Enligt 5 § 2 mom. kan en anmälan som godkänts av rektorn återtas skriftligen senast den dag tidsfristen enligt 1 mom. löper ut. Studentexamensnämnden kan av synnerligen vägande skäl godta en anmälan som gjorts efter utsatt tid.

Enligt 3 mom. kan Studentexamensnämnden på ansökan och av synnerligen vägande skäl annullera en bindande anmälan till ett prov i examen eller till ett enskilt prov. Ett prov räknas inte som ett provtillfälle i ämnet i fråga, om anmälan till provet har annullerats. Om en anmälan annulleras och examinanden inte till någon del har deltagit i provet, tas ingen avgift ut för provet eller återbetalas avgiften på ansökan som gjorts inom den tid som examensnämnden bestämmer. Studentexamensnämnden kan på ansökan och av synnerligen vägande skäl också godkänna en ändring i de uppgifter som ingår i en anmälan, om det vid anmälan bevisligen skett något fel.

Bestämmelser om tidsfristerna och förfarandena för anmälan finns i Studentexamensnämndens allmänna föreskrifter och anvisningar. Vägande skäl för att annullera anmälan har av nämnden ansetts vara till exempel förhinder på grund av sjukdom, studier eller arbete utomlands, samt förhinder som följer av utförande av värnplikt.

RP 235/2018 rd

Enligt 4 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen förutsätter deltagande i ett prov i studentexamen förutsätter att den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs, innan han eller hon deltar i ett prov, har slutfört de obligatoriska studierna enligt den statsrådsförordning som avses i 11 § i gymnasielagen i det läroämne som provet gäller. Den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs kan delta i ett prov i ett realämne som inte innehåller obligatoriska studier efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier. Om provet i ett främmande språk bygger på en lärokurs som inte innehåller obligatoriska studier, kan den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta i provet efter att ha avlagt sex studiepoäng i läroämnets studier. Momentet har ändrats genom lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Ändringen föranleds av att man i den nya gymnasielagen frångår den kursbundna strukturen och övergår till att använda studiepoäng i gymnasieutbildningen.

Enligt 4 § 2 mom. har rektorn till uppgift att säkerställa att examinanden uppfyller de föreskrivna villkoren för att delta i proven. Enligt 3 mom. kan den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs och som inte har genomgått de studier som avses i 1 mom., men som annars kan anses ha tillräckliga förutsättningar att klara provet av särskilda skäl delta i det genom beslut av rektorn.

Enligt 4 a § 1 mom. får andra än studerande som avlägger gymnasieutbildningens lärokurs delta i studentexamen och studentexamensprov, om de har avlagt

- 1) gymnasieutbildningens lärokurs eller en motsvarande utländsk utbildning,
- 2) en yrkesinriktad grundexamen enligt lagen om yrkesutbildning (531/2017) eller en motsvarande tidigare examen,
- 3) en annan examen eller andra studier än de som avses i 2 punkten, förutsatt att examen eller studierna bygger på grundläggande utbildning eller motsvarande tidigare läromängd omfattande minst två år, samt de extra studier som föreskrivits av Studentexamensnämnden.

Enligt 4 a § 2 mom. kan en studerande som avlägger en examen enligt 1 mom. 2 punkten delta i studentexamen medan han eller hon fortfarande studerar inom grundexamensutbildningen i fråga. En studerande kan delta i examen tidigast efter att ha förvärvat kunskande som motsvarar minst 90 kompetenspoäng.

I 6 § i förordningen om studentexamen föreskrivs om anordnande av prov på avvikande sätt, dvs. om specialarrangemang. I 1 mom. anges att om en examinand har något funktionshinder eller läs- och skrivsvårigheter, kan proven för denna examinand ordnas på avvikande sätt. Detsamma gäller en examinand som på grund av sjukdom eller av jämförbar orsak är förhindrad att avlägga proven på samma sätt som övriga examinander. Enligt 2 mom. beslutar Studentexamensnämnden om användningen av arrangemang enligt 1 mom. på basis av en ansökan som gjorts av examinanden eller dennes vårdnadshavare.

I Studentexamensnämndens allmänna föreskrifter och anvisningar anges bland annat längden på prov och sätten att avlägga prov. I fråga om specialarrangemang har Studentexamensnämnden också utfärdat separata föreskrifter om hur hörselskada, läs- och skrivsvårigheter, sjukdom och funktionshinder kan beaktas i studentexamen.

Enligt 12 a § i lagen om anordnande av studentexamen får avgifter tas ut för studentexamen och för deltagande i prov som ingår i den. Bestämmelser om avgifter som tas ut för studentexamen och för deltagande i prov som ingår i den utfärdas genom förordning av undervisnings-

och kulturministeriet med iakttagande av vad som i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) föreskrivs om avgifter som tas ut för offentligrättsliga prestationer.

Bestämmelser om avgifter finns i undervisnings- och kulturministeriets förordning om studentexamensnämndens avgiftsbelagda prestationer (908/2010). Med stöd av 2 § i förordningen uppbär Studentexamensnämnden en fast grundavgift på 14 euro av varje examinand för deltagande i studentexamen och en fast deltagaravgift på 28 euro för varje prov. Grundavgiften för deltagande i studentexamen betalas vid varje examenstillfälle.

2.1.4 Avläggande av studentexamen

Enligt 6 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen får endast ett prov i samma ämne ingå i studentexamen. Provet i modersmålet kan vara ett prov som bygger på lärokursen i finska eller svenska som andra språk, om examinandens eget modersmål inte är finska, svenska eller samiska eller om examinand använder teckenspråk som sitt modersmål eller första språk. Provet i modersmålet för svensk- eller finskspråkiga examinander kan i detta språk i stället för det prov som bygger på lärokursen i svenska eller finska avläggas som provet i det andra inhemska språket.

Enligt 6 § 2 mom. ska minst ett av de obligatoriska proven i examen vara ett sådant mer krävande prov som avses i 2 § 2 mom. eller provet i modersmålet när det avlagts som provet i det andra inhemska språket. Genom förordning av statsrådet bestäms om möjligheten att ändra svårighetsgraden på ett prov när ett obligatoriskt prov har blivit underkänt.

Bestämmelser om ändring av svårighetsgraden finns i 4 § 2 mom. i statsrådets förordning om studentexamen. När examinand som obligatoriskt ämne i examen har valt det mer krävande provet enligt 2 § 2 mom. i lagen om anordnande av studentexamen eller provet i modersmålet som provet i det andra inhemska språket och blivit underkänd i provet, kan examinand vid omtagning av provet ändra svårighetsgraden. Också en examinand som har rätt att såsom provet i modersmålet avlägga ett prov som bygger på lärokursen i finska eller svenska som andra språk får, om han eller hon har blivit underkänd i ett ordinarie prov i modersmålet, ändra detta prov till ett prov som bygger på lärokursen i finska eller svenska som andra språk.

Enligt 6 § 3 mom. i lagen om anordnande av studentexamen har studentexamen avlagts när examinand har blivit godkänd i de obligatoriska proven samt slutfört gymnasieutbildningens lärokurs eller en sådan annan examen eller utbildning som avses i 4 a §. Bestämmelsen har preciserats genom lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019, så att avläggande av studentexamen förutsätter att gymnasieutbildningens lärokurs eller en sådan examen eller utbildning som avses i 4 a § har slutförts. Ordalydelsen i den gällande bestämmelsen har särskilt vid vissa högskolor lett till tolkningsoklarheter om när studentexamen har avlagts och examinand därigenom är behörig att söka till utbildning som leder till högskoleexamen. I momentet föreskrivs också att examen har avlagts trots underkänt vitsord i ett obligatoriskt prov, om vitsordet enligt Studentexamensnämndens grunder inte hindrar att examensbetyg utfärdas och examinand inte skriftligen har förbjudit att ett underkänt vitsord antecknas i betyget. Detta förfarande kallas kompensation. Enligt Studentexamensnämndens allmänna föreskrifter och anvisningar ges kompensationspoäng för vitsorden för de prov examinand fått godkänt i. De underkända prestationerna i olika ämnen delas enligt nivån på svaren in i fyra klasser av underkänt för vilka anges hur många kompensationspoäng som behövs för att kompensera ett underkänt prov på nivån i fråga.

RP 235/2018 rd

Enligt 6 a § i lagen om anordnande av studentexamen får ett godkänt prov tas om utan begränsningar. Medan examen avläggs har en examinand rätt att ta om ett underkänt prov tre gånger. Den som har avlagt examen får ta om ett underkänt prov utan begränsningar. Paragrafen träder i kraft den 1 augusti 2019 och gäller alla som avlagt studentexamen. Närmare bestämmelser om förfaranden som gäller vid omtagning av prov utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet. Enligt 4 § 1 mom. i den gällande förordningen om studentexamen får ett godkänt prov tas om en gång och ett underkänt prov två gånger.

I 10 § i lagen om anordnande av studentexamen föreskrivs att om den som har anmält sig till ett prov uteblir från provet eller inte lämnar in en provprestation för bedömning, betraktas provet som avbrutet och underkänt.

Enligt 11 § 1 mom. har en examinand som gör sig skyldig till svikligt förfarande eller försök till fusk eller medverkar vid detta eller annars grovt bryter mot ordningen förverkat sin rätt att delta i proven vid examenstillfället i fråga. De prov som examinanden har anmält sig till vid samma examenstillfälle betraktas som underkända.

I 11 § 2 mom. föreskrivs att innan en påföljd bestäms ska examinanden underrättas om den handling han eller hon misstänks för, examinanden höras i närvaro av vittne samt annan nödvändig utredning i ärendet skaffas. Beslutet ska bevisligen delges den berörda examinanden. Enligt 3 mom. fattas beslut i ärendet av gymnasiets rektor. Rektorn har rätt att få handräckning av polismyndigheterna för att utreda frågan.

I 6 § 4 mom. anges att vad som bestäms i 3 mom. om att examen har avlagts utan hinder av underkänt vitsord tillämpas inte på examen då ett prov betraktas som avbrutet och underkänt med stöd av 10 § eller underkänt med stöd av 11 §. Kompensation kan således inte tillämpas i dessa fall.

Enligt 9 § får den som har blivit godkänd i studentexamen komplettera examen med prov i ämnen som inte ingår i den avlagda examen och med prov på en annan nivå än de prov i samma ämnen som ingår i den avlagda examen.

Enligt 2 mom. får en person som inte har avlagt studentexamen avlägga prov som hör till studentexamen som enskilda prov. Studentexamen kan inte utgöras av enskilda prov och sådana kan inte ingå i examen.

Enligt 20 § 1 mom. i statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen (481/2003) anses en person ha fått sin skolutbildning på det språk, finska eller svenska, som anges som modersmål på avgångsbetyget över studier enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998) eller gymnasielagen eller över motsvarande studier, om han eller hon på avgångsbetyget fått godkänt vitsord i modersmålet. Enligt 2 mom. anses den som har avlagt studentexamen på ett annat språk än sitt skolutbildningsspråk enligt 1 mom. dock ha fått sin skolutbildning också på det språk på vilket han eller hon i studentexamen har avlagt godkänt prov i modersmålet eller fått minst vitsordet magna cum laude approbatur i provet i finska som andra språk respektive svenska som andra språk.

2.1.5 Tid inom vilken studentexamen ska avläggas

Enligt 7 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen ska studentexamen genomföras under högst tre på varandra följande examenstillfällen. Genom förordning av statsrådet före-

RP 235/2018 rd

skrivs om möjligheten att genomföra examen under en längre tid när ett obligatoriskt prov underkänns eller genomförandet av examen avbryts.

Enligt 5 § i statsrådets förordning om studentexamen får studentexamen i följande situationer genomföras under en längre tid än vad som föreskrivs i 7 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen:

1) när examinanden tar om ett underkänt obligatoriskt prov får det föreskrivna antalet omtagningstillfällen användas under nästa tre examenstillfällen omedelbart efter att examinanden blivit underkänd, och

2) en examinand som har deltagit i ett examenstillfälle och på grund av heltidsstudier utomlands eller av därmed jämförbar orsak har gått miste om två examenstillfällen, får med bevarande av rätten att ta om ett underkänt prov fortsätta genomförandet av examen under de två nästa på varandra följande examenstillfallen så, att de missade examenstillfallen inte räknas in i antalet examenstillfällen enligt 1 punkten.

Enligt Studentexamensnämndens allmänna föreskrifter och anvisningar är sådana skäl som kan jämföras med studier utomlands enligt bestämmelsen till exempel värnplikt som varar ett år eller sjukdom som varat ett år.

I 7 § 2 mom. i lagen om anordnande av studentexamen föreskrivs att om examinanden inte har avlagt examen inom tiden för de examenstillfällen som anges i 1 mom. eller inom en med stöd av 1 mom. föreskriven längre tid, utgör de avlagda proven inte en studentexamen och de kan inte heller ingå i en studentexamen. Examen kan då börja genomföras från början. Enligt 3 mom. kan Studentexamensnämnden på ansökan och av synnerligen vägande skäl besluta att en examinand som genomfört en del av studentexamen kan börja genomföra examen från början.

2.1.6 Bedömning av prov och betyg

Enligt 8 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen granskas och bedöms provprestationerna preliminärt av läraren i ämnet i den läroanstalt som ger gymnasieutbildningen och slutligt av Studentexamensnämnden. Om det i läroanstalten inte finns någon lärare i ämnet som kan bedöma en prestation, görs ingen preliminär bedömning.

Enligt 2 mom. ges för proven i studentexamen separata vitsord, om vilka det föreskrivs närmare genom förordning av statsrådet. I ett prov kan enligt Studentexamensnämndens beslut också ges en mer detaljerad bedömning än vitsordet. Studentexamensnämnden beslutar om principerna som iakttas vid bedömning av proven.

I 3 mom. föreskrivs att om examinandens modersmål är något annat språk än det på vilket han eller hon avlägger examen eller ett enskilt prov, eller om examinandens modersmål är ett annat än det språk i vilket han eller hon avlägger provet i modersmålet, eller om examinandens prestation i ett prov har försämrats av något annat synnerligen vägande skäl, kan Studentexamensnämnden beakta detta vid bedömningen.

Enligt 3 § i statsrådets förordning om studentexamen är de vitsord som ges för proven och de poängtal som motsvarar dem laudatur (7), eximia cum laude approbatur (6), magna cum laude approbatur (5), cum laude approbatur (4), lubenter approbatur (3), approbatur (2) och improbatur (0).

Enligt 12 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen utfärdas studentexamensbetyg för en examinand som har avlagt examen på det sätt som föreskrivs i 6 och 7 §. Enligt 2 mom. föreskrivs genom förordning av statsrådet om vitsorden som antecknas i studentexamensbetyget, hur examensbetyget dateras och om andra betyg som ges över prov som hör till studentexamen. För att ett betyg ska utfärdas krävs enligt 3 mom. att de föreskrivna avgifterna för deltagande i examenstillfällena och prov har betalats.

I 9 § 1 mom. i statsrådets förordning om studentexamen föreskrivs om utfärdande av betyg över avlagda godkända prov för en examinand som inte ges studentexamensbetyg i enlighet med 12 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen. Bestämmelserna har inte ändrats så att de motsvarar den lagstiftning som träder i kraft den 1 augusti 2019. Enligt 9 § 2 mom. utfärdas betyg över avlagda godkända prov även för en examinand som inom den utsatta tiden har avlagt endast en del av de obligatoriska proven. Enligt 3 mom. utfärdas för den som har blivit godkänd i ett eller flera olika prov i studentexamen betyg över de godkända proven. Enligt 4 mom. ges en examinand som genomför studentexamen vid flera än ett examenstillfälle på begäran ett utdrag ur studentexamensregistret, av vilket examinandens prestationer framgår.

I 7 § i förordningen föreskrivs om datering av studentexamensbetyg och i 8 § om vitsord i betyget.

2.1.7 Sökande av ändring

Enligt 13 § i lagen om anordnande av studentexamen får ändring i beslut av Studentexamensnämnden sökas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol så som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat föreskrivs i lagen om anordnande av studentexamen eller någon annanstans i lag. Ändring i ett sådant beslut av Studentexamensnämnden genom vilket en provprestation har bedömts får inte sökas genom besvär. Ändring i resultatet av en kontrollbedömning får inte sökas genom besvär.

I 14 § i lagen om anordnande av studentexamen föreskrivs att kontrollbedömning med anledning av ett sådant beslut av Studentexamensnämnden genom vilket en provprestation har bedömts får sökas hos nämnden. Ansökan kan göras av examinanden, vårdnadshavaren för en examinand som inte har fyllt 18 år eller den lärare som har bedömt provprestationen preliminärt. En kontrollbedömning får inte leda till ett sämre vitsord än det ursprungliga och utgående från den ges inte en bedömning enligt 8 § 2 mom. som är sämre än den ursprungliga.

Enligt 14 § 2 mom. ska ansökan om kontrollbedömning lämnas till gymnasiets rektor inom 14 dagar från den dag deltagaren i provet personligen har haft möjlighet att få kännedom om resultatet av bedömningen. Studentexamensnämnden utser de censorer som ska utföra kontrollbedömningen. Ingen av censorerna får tidigare ha bedömt provprestationen i fråga. Censorerna ska vara minst två till antalet.

Enligt 3 mom. föreskrivs genom förordning av statsrådet om utfärdande av studentexamensbetyg och andra betyg som avses i 12 § 2 mom. när ansökan om kontrollbedömning av en prestation inlämnas samt om meddelande av resultatet av en kontrollbedömning.

I 15 § 1 mom. föreskrivs att rättelse i ett beslut genom vilket gymnasiets rektor har förvägrat rätt att delta i studentexamen eller i ett prov som hör till examen får yrkas skriftligen hos regionförvaltningsverket. Ändring i regionförvaltningsverkets beslut i ett ärende enligt momentet

RP 235/2018 rd

får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen så som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

Enligt 2 mom. får ändring i ett beslut genom vilket gymnasiets rektor har bestämt en påföljd enligt 11 § 1 mom. sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Beslutet verkställs trots att besvär anförts, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten.

Enligt 3 mom. ska besvär över sådana beslut som avses ovan anföras inom 14 dagar från delgåendet av beslutet. I fråga om sökande av ändring gäller i övrigt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Besvären ska behandlas skyndsamt.

I 4 mom. föreskrivs att om ett sådant beslut som avses i 2 mom. upphävs, annulleras utan ansökan anmälan till de prov som personen i fråga inte har deltagit i efter beslutet av rektorn och avgifterna för proven återbetalas. Förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen kan när de bifaller besvär besluta att examinanderna får genomföra examen från början.

2.1.8 Statistik som beskriver studentexamen i dagsläget

År 2017 avlades sammanlagt 30 189 studentexamina. Av dem som avlade examen var 42 procent män (12 673) och 58 procent kvinnor (17 516). Antalet personer som blivit godkända i studentexamen på basis av kompensation av ett underkänt obligatoriskt prov var 674. I proven i studentexamen deltog sammanlagt 77 247 olika examinanderna, inklusive de som tog om prov, de som kompletterade examen och de som avlade enskilda prov. Antalet anmälningar till de olika proven i studentexamen uppgick till sammanlagt 194 714.

Tabell 1. Utvecklingen av antalet studerande i gymnasieutbildning och avlagda studentexamina 2008—2017. Källa: Statistikcentralen.

År	Studerande sammanlagt	Studentexamina sammanlagt
2008	114 240	32 592
2009	112 088	32 643
2010	111 778	32 324
2011	109 046	32 413
2012	107 412	31 595
2013	105 898	31 693
2014	103 914	31 620
2015	104 060	30 617
2016	103 550	30 531
2017	103 753	30 189

Av dem som avlade studentexamen 2017 avlade ca 19,5 procent fyra prov, ca 46,1 procent fem prov och ca 25,9 procent sex prov. Fler än sex prov avlades av ca 8,4 procent av examinanderna.

Av dem som avlade studentexamen 2017 avlade 27 241 examinanderna det prov i modersmålet och litteratur som är avsett för examinanderna med finska som modersmål och 2 054 examinanderna det prov som är avsett för examinanderna med svenska som modersmål. Provet som bygger

RP 235/2018 rd

på lärokursen i finska som andra språk avlades av 877 examinander och provet som bygger på lärokursen i svenska som andra språk avlades av 12 examinander.

Av dem som avlade studentexamen 2017 avlade 48 procent (14 497) provet i det andra inhemska språket. Av de examinander som avlade examen inkluderade 35,1 procent (10 608) provet i lång matematik och 45,3 procent (13 671) provet i kort matematik. Av de examinander som avlade examen inkluderade 34,9 procent (10 528) provet i ett realämne och 47,4 procent (14 414) provet i två realämnena i sin examen. Av examinanderna avlade 1,8 procent (536) inget realämneprov. Provet i ett främmande språk avlades som obligatoriskt prov av 96,5 procent (29 131) av dem som avlade examen. I examen avlade 16,6 procent (5 021) av examinanderna ett extra prov i ett främmande språk.

År 2017 avlade fem examinander provet i nordsamiska som provet i modersmålet och litteratur. Samma år avlade två examinander provet i enaresamiska som provet i modersmålet och litteratur. Dessutom avlade åtta examinander provet i den korta lärokursen i nordsamiska. Inga examinander deltog i proven i de övriga samiska språken.

Tabell 2. Antal studentprov i examen 2017. Källa: Studentexamensnämnden.

Antal studentprov i examen	Våren 2017	Hösten 2017	Sammanlagt	%
4	4 686	1 216	5 902	19,55
5	12 418	1 507	13 925	46,13
6	7 296	529	7 825	25,92
7	1 955	134	2 089	6,92
8	346	39	385	1,28
9	47	3	50	0,17
10	11	1	12	0,04
11	1		1	0,00
Sammanlagt	26 760	3 429	30 189	100,00

År 2017 var antalet omtagningar av studentprov 21 166, varav 4 090 var omtagningar av ett godkänt prov och 17 076 omtagningar av ett underkänt prov. Underkända prov togs om andra gången av 57 examinander. Av dem som tog om ett prov lyckades 53 procent höja sitt vitsord. Antalet examinander som kompletterade sin examen var 1 713 och 165 examinander avlade enskilda prov.

Examen avlades vid ett examenstillfälle av 4,5 procent, vid två examenstillfällen av 69,6 procent och vid tre eller flera examenstillfällen av 25,9 procent.

Av 2016 års studenter sökte 75 procent direkt efter studentexamen till examensinriktade studier och 29 procent fick en studieplats. Av de nya studenterna fortsatte 15 procent i universitetsutbildning, 10 procent i yrkeshögskoleutbildning och 4 procent i yrkesutbildning. Andelen studenter som inte inleder fortsatta studier det år de avlade studentexamen har ökat under tio år från 58 procent till 71 procent. Till universitetsutbildning som inleddes hösten 2016 hade 89

procent av de sökande och 95 procent av dem som tog emot en studieplats avlagt studentexamen. Inom yrkeshögskoleutbildningen var 57 procent av de sökande och 62 procent av dem som tog emot en studieplats studenter.

Av examina som kan jämföras med studentexamen avlades 400 International Baccalaureate-examina, 30 Reifeprüfung-examina och 22 European Baccalaureate -examina år 2017.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

Sverige

I Sverige innebär gymnasieutbildning allmänbildande utbildning och yrkesutbildning efter avlagd läroplikt. I Sverige kan examen på gymnasialstadiet avläggas i en gymnasieskola, i vuxenutbildning på gymnasial nivå eller som läroavtalsutbildning på gymnasial nivå. Den svenska gymnasieskolan omfattar 18 nationella utbildningsprogram, med åtta ämnen som är gemensamma för alla (kärnämnen) samt valfria ämnen. Sex utbildningsprogram är allmänbildande högskoleförberedande program och tolv är yrkesförberedande yrkesprogram. Utöver dessa program kan de studerande välja mellan ett flertal specialiserade program. Alla gymnasieprogram varar i tre år. De allmänbildande utbildningsprogrammen på gymnasialstadiet ger allmän högskolebehörighet, de som studerar på ett yrkesprogram måste avlägga några extra kurser för att få behörighet till högre utbildning. I Sverige kan studerande senast börja andra stadiet utbildning första halvåret det år de fyller 20. Studerande som fyllt 20 år omfattas av vuxenutbildningssystemet.

I Sverige finns inte motsvarande studentexamen som i Finland. Den nationella studentexamen slopades till följd av en gymnasiereform 1969. När de studerande genomgått gymnasieutbildningen får de ett slutbetyg. Slutbetyget är ett sammandrag över avlagda gymnasiekurser och kursvitsorden. För att få ett slutbetyg ska den studerande ha fått ett godkänt vitsord i kurserna och projektarbetena. Man kan söka till högre utbildning antingen med slutbetyget från gymnasiet eller på grundval av resultatet på ett frivilligt högskoleprov. Den studerande kan delta i provet i vilket skede av studierna som helst. Provet är avgiftsbelagt och ordnas två gånger per år. Man kan delta i provet flera gånger. Högskolorna har egna kvoter för dem som söker in med betyget respektive utifrån resultatet på högskoleprovet och man kan söka in både med betyget och utifrån provresultatet samtidigt. Många gymnasiestuderande deltar i högskoleprovet för att förbättra sina möjligheter att antas till de högskolestudier som de önskar.

Danmark

I Danmark är den utbildning som leder till studentexamen en allmänbildande utbildning som förbereder för högre utbildning (*gymnasiale uddannelser*). Studentexamen ger behörighet att söka in på högre utbildning. Det finns fyra utbildningsprogram som leder till examen: ett förberedande, ett allmänbildande, ett merkantilt och ett tekniskt program. För att komma in på utbildningsprogrammen krävs ett avgångsbetyg från grundskolan. Med undantag för det förberedande programmet är utbildningsprogrammen treåriga och består av grundstudier och inriktningsstudier.

Slutprovet består av två delar: ett skolspecifikt och ett nationellt slutprov. De studerande ska avlägga sammanlagt 10 skriftliga och muntliga prov under gymnasiestudierna. Av dessa prov kan tre avläggas det första och andra året. Provet kan vara skriftliga, muntliga eller i form av praktikfall eller projekt. Efter det tredje året avlägger alla studerande dessutom ett gemensamt prov i modersmålet och prov i valda ämnen. Ministeriet beslutar vilka ämnen som ska ingå i

det skriftliga nationella slutprovet. Vitsordet i slutproven utgörs av medeltalet av gymnasievitsorden och vitsorden i slutproven. Det slutliga vitsordet påverkar sökandet till högskoleutbildning.

I Danmark har datorer använts i studentskrivningarna sedan 1994. De studerande har fått uppgifterna på CD-skivor. I de skriftliga proven ingår multimedieuppgifter och det är tillåtet att använda informationsteknik i proven. Endast användningen av internet begränsades fram till 2010. År 2010 genomfördes proven som pilotprojekt så att de studerande hade fri tillgång till internet. Tanken bakom pilotprojektet var att man ville att omständigheterna under provtillfällena skulle vara desamma som under lektionerna, där de studerande använder internet som en del av informationssökningen. Ett ytterligare argument för fri användning av internet var att utbildningens uppdrag är att lära de studerande akademiska färdigheter, till exempel att söka information och använda källhänvisningar. Provmaterialet ska inte mäta förmågan att upprepa information utan den studerandes kompetens. Ett system för plagiatkontroll skapades som en del av provsystemet och kommunikation via internet var förbjudet. De prov som ordnades på gymnasiet allmänna linje i pilotfasen var prov i danska, matematik och samhällslära. På den merkantila linjen ordnades prov i affärsutbildning, marknadsföring och internationell ekonomi.

Det digitala studentprovet i matematik har använts sedan 2011. Provet har bestått av två delar. I den ena delen har examinanderna fått använda internet, även om de inte uppmuntras till det när uppgiften tilldelas. För att hantera ny information har examinanderna fått material med länkar som behandlar ämnet. De studerande behöver nödvändigtvis en dator endast för att lösa uppgifter som gäller statistik. För att censorerna inte ska begränsa sig till en enda lösning i bedömningen ger ministeriet inte modellsvar.

Pilotprojektet hade som mål att hela studentexamensprocessen digitaliseras. Även om det var tillåtet att använda dator var studentexamen länge pappersbaserad. Erfarenheterna från pilotförsöket utnyttjas i digitaliseringen av hela examen, som genomförs stegvis åren 2016—2019 (Netprøver.dk). Sommaren 2016 ordnades digitala prov i franska och spanska. Sommaren 2017 utvidgades de digitala proven till att omfatta proven i tyska och kemi. Syftet med digitaliseringen är att förbättra systemet för de skriftliga proven där uppgifterna bestäms centralt och att avskaffa manuellt arbete. Med hjälp av det digitala systemet delas provuppgifterna ut, återlämnas proven, görs plagiatkontroll av provsvaren och bedöms provprestationerna.

Norge

Inom utbildningen på andra stadiet finns både studieförberedande och yrkesinriktade utbildningsprogram. Innan studierna inleds det första läsåret väljer de studerande utbildningsprogram och under det andra och tredje året väljer de programområde inom utbildningsprogrammet.

Utbildningen som förbereder för högre utbildning betonar teoretiska kunskaper och ger allmän högskolebehörighet. Utbildningen är treårig. Det finns tre inriktningsalternativ: allmän inriktning, inriktning på musik, dans och drama samt inriktning på idrott och motion.

Vitsordet på avgångsbetyget utgörs av två typer av bedömning: en allmän bedömning i varje läroämne och slutprovet. Det allmänna vitsordet grundar sig på en bedömning av skolarbetet, där timaktivitet, hemuppgifter, prov och olika projekt och grupparbeten beaktas. De studerande deltar också i ett muntligt prov. I de muntliga proven är läraren examinator och en utomstående bedömare som utsetts för provtillfället ger vitsordet. Den andra delen av vitsordet

RP 235/2018 rd

utgörs av slutproven. Offentliga examensnämnder genomför slutproven. Proven är oftast skriftliga. En lärargrupp bestående av erfarna lärare bedömer prestationerna. De studerande har möjlighet att anföra besvär över en orättvis bedömning hos en separat besvärsnämnd. Över besvärsnämndens beslut kan besvär inte anföras. Vid bedömningen används en vitsordsskala från ett till sex.

Ett skriftligt slutprov i norska är obligatoriskt för de studerande på den allmänna linjen. De studerande på musik-, dans- och dramalinjen samt de studerande på idrotts- och motionslinjen avlägger ett obligatoriskt skriftligt prov i sitt huvudämne. Utöver det obligatoriska provet avlägger de studerande prov i minst två andra ämnen.

Utbildningen ger behörighet att söka till högre utbildning.

Den yrkesinriktade utbildningen leder till olika yrkesexamina. Utbildningen förbereder de studerande för yrkeslivet. Utbildningen ges vanligen två år vid läroanstalten och ett år på en arbetsplats. Genom att avlägga extra studier får de studerande allmän högskolebehörighet och således möjlighet att söka till högre utbildning.

Estland

I Estland är utbildningen på gymnasial nivå treårig. Utbildningen avslutas med slutprov i fem ämnen. Minst tre av slutproven ska vara riksomfattande prov. Slutprovet i estniska är obligatoriskt för alla, men studerande med annat modersmål än estniska får ersätta det med provet i estniska som andra språk. De övriga proven är prov i matematik och främmande språk samt den studerandes examensarbete och ett praktiskt arbetsprov. Som prov i främmande språk kan de studerande välja provet i engelska, ryska, tyska eller franska.

De nationella proven är skriftliga prov. En arbetsgrupp bestående av specialsakkunniga utarbetar proven för varje läroämne. Proven bedöms av en nationell kommission. Undervisningsministeriet svarar för förfarandena för slutprovet.

Genom att slutföra den allmänbildande utbildningen på andra stadiet får de studerande behörighet för fortsatta studier på högskolenivå. Resultaten från slutproven beaktas i antagningen till högskolor.

England

I England är den allmänbildande gymnasieutbildningen tvåårig. Merparten av skolorna har inga obligatoriska läroämnen utan de studerande väljer ämnena enligt intresse och med tanke på fortsatta studier. Det tredje läsåret studerar man ofta endast tre läroämnen. I slutet av det första studieåret avläggs *Advanced Subsidiary*-prov (*AS-levels*). I slutet av det andra läsåret avlägger de studerande slutprovet för utbildningen på gymnasial nivå i de ämnen de studerat (*General Certificate of Education Advanced level, GCE A-levels*). Slutprovet är en förutsättning för studier på högskolenivå.

Utomstående, självständiga och oberoende examensnämnder (*exam boards*) ordnar och bedömer slutproven i de enskilda ämnena (*single subject qualifications*). De beviljar också examensbetyg. I England, Wales och Nordirland finns flera självständiga examensnämnder som har rätt att bevilja examen. Skolorna väljer vilken av dessa aktörer de anlitar. De enskilda skolorna anlitar i allmänhet flera examensnämnder.

I slutet av maj börjar en provperiod som pågår sex veckor (*summer exam period*). Examensnämnden planerar slutproven i de olika ämnena under denna period med målet att undvika att proven överlappar varandra tidsmässigt. Slutproven bedöms på skalan A–E, där A är det högsta vitsordet.

År 2010 inleddes en reform där proven förnyas så att de bättre motsvarar högskolekraven. Reformen har genomförts i tre faser åren 2015—2017 i samarbete med ämnessakkunniga vid universiteten.

International Baccalaureate-examen

I Finland ordnas på basis av en särskild utbildningsuppgift utbildning som leder till den internationella International Baccalaureate (IB)-examen. Undervisningen ordnas i form av en tvåårig IB-linje, som föregås av ett års studier i en förberedande klass. Undervisningen sker redan på den förberedande klassen helt eller delvis på engelska. Det andra och tredje året är undervisningsspråket engelska, med undantag för undervisningen i modersmålet och främmande språk. IB-examen ger samma behörighet för fortsatta studier som den finländska studentexamen.

Den studerande studerar sex ämnen utifrån olika ämnesgrupper. Den studerande studerar två språk, varav åtminstone ett på modersmålsnivå, matematik, ett naturvetenskapligt ämne och ett samhällsvetenskapligt ämne. Beroende på skolans ämnesutbud väljer den studerande som sjätte ämne ett annat naturvetenskapligt eller samhällsvetenskapligt ämne, ett främmande språk eller konstämnen. Tre ämnen studeras på en högre nivå (*Higher Level, HL*, ca 240 timmar) och tre på en grundnivå (*Standard Level, SL*, ca 150 timmar). I undantagsfall kan den studerande ansöka om tillstånd hos IB-organisationen att utforma studieprogrammet på ett annat sätt.

I IB-examen ingår förutom läroämnena också kunskapsteori (*TOK, Theory of Knowledge*) och en längre uppsats (*Extended Essay*). Vid sidan av studierna ska de studerande också delta regelbundet i gymnastik och idrott, konstämnen och samhällsarbete under 18 månader (*CAS, Creativity, Activity and Service*).

Vitsordet i IB-examen utgörs av vitsorden i läroämnena (sex gånger 1—7) samt poängen för en essä om kunskapsteori och den längre uppsatsen (3). För att bli godkänd i examen krävs minst 24 poäng, godkänt CAS-program och att flera andra tilläggsvillkor uppfylls. En del av vitsordet i ett läroämne fastställs på basis av examensprovet i läroämnet i fråga. Examensproven består i allmänhet av flera delar och ordnas på olika dagar. Examensproven bedöms i sin helhet av IB-organisationen. En del av vitsordet i ett läroämne baserar sig på den studerandes arbeten under studietiden. Dessa arbeten bedöms av skolan och IB-organisationen kan ändra lärarens bedömning utifrån stickprov. Före examensproven ordnas ett muntligt förhör eller prov till exempel i engelska och främmande språk. För att delta i examensproven måste man betala registrerings- och provavgifter på ca 600 euro till IB-organisationen.

2.3 Bedömning av nuläget

Som avslutning på gymnasieutbildningen avläggs studentexamen. Med hjälp av den klarläggs om de studerande har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i gymnasiets läroplan samt uppnått tillräcklig mognad enligt målen för gymnasieutbildningen. Studentexamen har således en viktig roll i kvalitetssäkringen av gymnasieutbildningen. Proven i studentexamen utarbetas utifrån grunderna för gymnasiets läroplan och examen producerar utvärderings-

information om hur grunderna för läroplanen har genomförts i undervisningen. I motsats till de vitsord som ges vid läroanstalterna är vitsorden i studentexamen nationellt jämförbara och således säkerställer examen en enhetlig och rättvis bedömning av de studerande. Studentexamens andra huvuduppgift är att ge allmän behörighet för fortsatta studier vid en högskola. Examen är ett centralt verktyg i antagningen av studerande till högskolorna. År 2016 hade ca 95 procent av dem som tog emot en studieplats vid ett universitet och ca 65 procent av dem som tog emot en studieplats vid en yrkeshögskola avlagt studentexamen eller en motsvarande internationell examen. Det finländska studentexamensbetyget är också ett internationellt erkänt och uppskattat bevis på kunskaper och färdigheter för fortsatta studier.

De nya studenternas placering i fortsatta studier direkt efter studentexamen är ett betydande problem i det finländska utbildningssystemet. Av nya studenter får ca 70 procent inte en studieplats inom en examensinriktad utbildning direkt efter gymnasiestudierna. Andelen har ökat med över 10 procent under de tio senaste åren. De unga i Finland inleder sina högskolestudier vid en betydligt högre ålder än genomsnittet i OECD-länderna och de hör också i genomsnitt till de äldsta i OECD-länderna när de utexamineras. Undervisnings- och kulturministeriet och högskolorna har kommit överens om att senast 2020 blir antagning på basis av betyget den huvudsakliga vägen till högskoleutbildning, dvs. vitsorden i studentexamen och vitsorden i den yrkesinriktade grundexamen. Avsikten är att öka de studerandes faktiska möjligheter att söka och antas till högskoleutbildning direkt efter det att studierna på andra stadiet har slutförts. Fördelen med ett antagningssätt som grundar sig på vitsorden på studentexamensbetyget eller betyget över yrkesinriktad grundexamen i jämförelse med inträdesprov eller motsvarande antagningssätt är att den sökande effektivare kan söka till flera ansökningsobjekt samtidigt. Samtidigt kom man överens om att inträdesprov som kräver långa förberedelser avskaffas senast 2018. Högskolorna beslutar själva närmare om andelen sökande som antas utgående från betyget och om förfarandena för att poängsätta betygen. Betoningen på studentexamen vid antagningen av studerande förutsätter att det är möjligt att ta om proven på ett flexibla sätt än för närvarande både medan examen avläggs och efter att den avlagts. Därför har lagen om anordnande av studentexamen ändrats så att i framtiden får proven i studentexamen tas om utan begränsningar. Studentexamen har en betydande roll i styrningen av gymnasiestudierna och de studerandes val av ämnen och den kommer att betonas ytterligare i och med att studentexamens betydelse ökar i antagningen av studerande till högskoleutbildning. När de gymnasiestuderande väljer studier och ämnen i studentexamen måste de vara medvetna om hur deras val påverkar möjligheterna till fortsatta studier. Detta har betydelse också när eleverna i den grundläggande utbildningen planerar övergången till studier på andra stadiet. Betydelsen av en högklassig handledning av studierna kan bedömas öka både inom den grundläggande utbildningen och inom gymnasieutbildningen.

Studentexamensnämnden utvecklar examen i samarbete med Utbildningsstyrelsen. Undervisnings- och kulturministeriet och Studentexamensnämnden har i samband med resultatavtalsförhandlingarna kommit överens om de viktigaste utvecklingsåtgärderna och allokeringen av resurser till reformerna. Från och med våren 2019 utarbetar Studentexamensnämnden ett förslag till plan för utveckling och verkställande av studentexamen för fyra år åt gången för godkännande av undervisnings- och kulturministeriet. Kostnaderna för Studentexamensnämndens verksamhet har i regel täckts med de avgifter som tas ut av examinanderna. Staten har dock deltagit i täckandet av kostnaderna i syfte att göra examinandernas kostnader skäligare och jämna ut dem.

Reformerna av gymnasieutbildningen har beaktats i utvecklingen av studentexamen. På 1990-talet övergick gymnasiet till att bli årskurslöst och kursbundet och samtidigt ökades valfriheten i studierna avsevärt. Nya grunder för läroplanen godkändes 1994. Genom studentexamens-

förordningen (1000/1994) blev det 1994 möjligt att fördela examen på högst tre på varandra följande examenstillfällen. Det blev också möjligt att välja nivå på proven i matematik och språk oberoende av vilken lärokurs examinanden hade studerat. Examinanden skulle dock avlägga ett prov med högre svårighetsgrad i minst ett obligatoriskt ämne och de fyra obligatoriska proven i examen ändrades inte. Vitsorden utökades med vitsordet *eximia cum laude*, som lades till mellan vitsorden *laudatur* och *magna cum laude*. I fråga om beslut av Studentexamensnämnden gällande bedömning av prov fick också kontrollbedömning sökas hos nämnden. Arbetet med att utveckla studentexamen fortsatte på 1990-talet med ett strukturförsök som inleddes 1995 och där det andra inhemska språket var ett valfritt ämne för examinanderna. Syftet med strukturförsöket var att öka valfriheten i studentexamen. Till följd av försöket blev det andra inhemska språket valfritt i examen från och med våren 2005. En annan betydande reform var reformen av realprovet, som genomfördes 2006. Då ändrades realprovet till separata prov i de olika realämnena. På så sätt infördes ett prov i varje enskilt realämne. Provet i hälsokunskap infördes som ett nytt prov från och med 2007. Reformen av realprovet syftade bland annat till en mer balanserad helhet i examensstrukturen, bättre överensstämmelse mellan studentexamen och studierna enligt gymnasiets timfördelning och bättre möjligheter att utnyttja examensresultaten i antagningen till högskolor. För att förbättra jämförbarheten i fråga om vitsorden i proven i studentexamen har man i den jämförande bedömningen övergått till att använda medeltalet av standardiserade totalpoäng. I metoden med standardiserade totalpoäng fördelas vitsorden enligt en normalfördelning, men inte enligt ämne utan enligt alla provdeltagare. I förfarandet beaktas två på varandra följande examenstillfällen. Syftet med reformen har varit att förbättra studentexamensvitsordens jämförbarhet och användbarhet i antagningen av studerande till högskolorna.

Utöver de strukturella reformerna har också provens innehåll förnyats. Exempelvis ingår sedan 2007 ett prov i textkompetens och ett essäprov i provet i modersmålet. Provet i modersmålet förnyades senast i samband med digitaliseringen av provet våren 2018. Till provet fogades ett omfattande bakgrundsmaterial som är utmärkande för informationssamhället. Samtidigt har provet i matematik förnyats. Sedan våren 2016 har räknare fått användas endast i en del av proven. Syftet med reformerna har varit att ytterligare förbättra bedömningen av kunnandet enligt läroplanen. De internationella beskrivningarna av färdighetsnivåerna i språk i grunderna för läroplanen har beaktats i studentexamen. Arbetet med att förnya proven i främmande språk har också haft som mål att förbättra provens jämförbarhet. De skilda provdagarna för hörförståelse har slopats och hörförståelsedelen har innefattats i de egentliga proven. Muntliga språkfärdigheter är en viktig del av språkundervisningen och om dessa färdigheter bedömdes i proven i studentexamen skulle examinanderna ha möjlighet att visa sitt kunnande i större utsträckning än för närvarande. Studentexamensnämnden har gjort preliminära förberedelser för att innefatta språkliga färdigheter som en del av proven i språk. Enligt nämnden kan prov i muntliga färdigheter tas i bruk tidigast 2022. Andra utvecklingsåtgärder, vars ändamålsenlighet och praktiska genomförande kan bedömas i framtiden, är till exempel grupprovet, avläggande av proven delvis i en öppen nätmiljö och en uppgiftsbank, som gör det möjligt att avlägga proven i studentexamen på ett flexibla sätt än nu.

Den mest betydande reformen av studentexamen under den senaste tiden är digitaliseringen av examen, som inleddes i början av 2013. De första proven där informations- och kommunikationsteknik utnyttjades ordnades hösten 2016 och digitaliseringen har framskridit stegvis enligt Studentexamensnämndens beslut. Studentexamen avläggs första gången helt i digital form vid examenstillfället våren 2019, då också provet i matematik kommer att vara digitaliserat. Till projektet hör också att förnya studentexamensregistret. Till följd av reformen övergår man till digital kommunikation i all kontakt med gymnasier, varvid manuella skeden och funktioner kan lämnas bort. Det digitala provet ger bättre möjligheter att utnyttja mångsidigt och auten-

tiskt material och möjliggör bättre än tidigare en bedömning av kunskaperna, färdigheterna och mognaden i enlighet med grunderna för läroplanen. Användningen av informations- och kommunikationsteknik försnabbar överföringen och den fortsatta behandlingen av provsvaren efter provtillfället. Informations- och kommunikationstekniken möjliggör också en anonym bedömning av provsvaren. Digitaliseringen av studentexamen har haft en klart styrande effekt i användningen av informations- och kommunikationsteknik i undervisningen och bedömningen av lärandet. Reformen har medfört en ny utmaning både för lärarna och de studerande och för utvecklingen av undervisningsmaterial. Utvecklingen av tekniken förutsätter att det görs en teknisk uppdatering av examen också efter det att digitaliseringsprojektet har avslutats och den ger i framtiden nya möjligheter att också utveckla innehållet i studentexamen. Det datalager som byggs upp genom de digitala proven möjliggör också en omfattande arkivering av till exempel bakgrundsmaterial till provuppgifter och provsvar och en effektivare användning av dessa data i forskningssyfte. Digitaliseringens utmaningar är till exempel säkerställandet av dataskyddet och funktionssäkerheten. I de digitala studentproven har det inte uppstått betydande tekniska problem som skulle ha äventyrat verkställandet av studentexamen och examens tillförlitlighet.

Även om gymnasieutbildningens dragningskraft har hållit i sig på 2000-talet har antalet gymnasiestudenter och antalet avlagda studentexamina minskat i takt med att åldersklasserna har minskat. Den relativa andel som de som avlägger den långa lärokursen i matematik utgör av de studerande och examinanderna har hållit sig på en relativt jämn nivå. Det minskade totala antalet examinander har dock lett till att det totala antalet examinander som avlägger provet i matematik har minskat. Antalet examinander som avlägger provet i den långa lärokursen i matematik har ansetts otillräckligt med tanke på den fortsatta utbildningen och samhällets behov. Antalet examinander som avlägger proven i det andra inhemska språket och främmande språk har också minskat på 2000-talet, vilket har minskat den nationella språkreserven. Studentexamens nuvarande struktur utgör inte till alla delar en balanserad helhet. Arbetsgruppen *Gaudeamus igitur*, som hade till uppgift att utreda utvecklingen av studentexamen, föreslog också att examensstrukturen ändras. Examinanden ska enligt förslaget avlägga provet i modersmål och litteratur samt tre andra prov eller provpar av följande alternativ: 1) matematik, 2) det andra inhemska språket, 3) ett främmande språk, 4) två prov i realämnen eller ett prov i ett realämne och ett prov i ett främmande språk. Därutöver får examinanden fortsättningsvis avlägga ett eller flera extra prov. Därmed utgör examen en mer balanserad helhet, samtidigt som den valfrihet som ingår i den nuvarande strukturen bibehålls. Arbetsgruppen bedömde att ändringen sporrar de studerande till att mångsidigt studera till exempel de korta lärokurserna i språk och realämnen.

Med tanke på examinanderna och avläggandet av examen är den gällande lagstiftningen om studentexamen ställvis ganska stel och osmidig. Bland annat är de nuvarande bestämmelserna om anmälan till prov i studentexamen mycket detaljerade och examinanden kan endast i mycket begränsad utsträckning ändra sin val i efterskott. Examinanden ska anmäla sig skriftligt till varje enskilt examenstillfälle och prov. I samband med anmälan ska examinanden ange om provet avläggs som obligatoriskt eller extra prov samt välja provets svårighetsgrad. Valen är bindande för hela examen, med undantag för byte av nivå på provet när ett obligatoriskt prov har blivit underkänt och något annat prov i den långa lärokursen i ett ämne avläggs som obligatoriskt prov. Studentexamen har avlagts när examinanden har blivit godkänd i de obligatoriska proven. De på förhand anmälda obligatoriska och extra proven utgör ett problem till exempel när examinandens planer ändras eller examinanden är sjuk dagen för ett prov som anmälts som obligatoriskt. Då kan en del av examinanderna på grund av fel val vara tvungna att börja avlägga examen från början. Fastställandet av proven som obligatoriska och extra prov leder också till att examinanderna behandlas olika även om provprestationerna är lika.

Arbetsgruppen Gaudeamus igitur föreslog att examinanderna inte längre ska behöva göra bindande val mellan obligatoriska och extra prov i samband med anmälan.

Det krävs att examinanden avlägger minst ett prov enligt den långa lärokursen i examen. För närvarande får examinanden byta nivå på ett underkänt obligatoriskt prov, men ett underkänt extra prov kan avläggas på en annan nivå först efter examen. Arbetsgruppen Gaudeamus igitur föreslog att examinandens rätt att anmäla sig till prov på olika nivåer i samma examensämne inte begränsas. Enligt förslaget kan dock endast ett prov i samma läroämne inkluderas i examinandens examen. Över de andra proven ska examinanden få ett separat betyg. På så sätt kan examinanden visa sitt kunnande på ett mångsidigare sätt i prov på olika nivåer. Detta kan sporra de studerande att visa sitt kunnande i proven i de långa lärokurserna i större utsträckning än tidigare. Samtidigt minskas den psykiska belastningen i samband med proven i studentexamen. I synnerhet avlägger en del av dem som studerat de långa lärokurserna i främmande språk och matematik provet i den korta lärokursen. Också en del av dem som studerat den långa lärokursen i det andra inhemska språket avlägger provet i den medellånga lärokursen i stället för provet i den långa lärokursen. Av de examinander som studerat finska eller svenska som andraspråk överväger en del att avlägga modersmålsprovet. Valet påverkas av att skolutbildningsspråket anses vara det språk i vilket en person har avlagt provet i modersmålet i studentexamen med godkänt vitsord eller provet i finska som andraspråk eller svenska som andraspråk med minst vitsordet magna cum laude approbatur. Möjligheten att byta nivå på provet kan sporra de studerande att delta i proven i de långa lärokurserna och minska den osäkerhet och stress som de orsakar.

Årligen börjar ca 600 examinander avlägga examen på nytt. Då är de tvungna att avlägga på nytt också de godkända prov som har ingått i den underkända examen. Möjligheten att avlägga studentexamen med godkänt vitsord inom så kort tid som möjligt ligger både i dessa examinanders och i samhällets intresse. Arbetsgruppen Gaudeamus igitur föreslog att godkända prov som ingår i en underkänd examen kan innefattas i en ny examen under tre års tid från det att det tidigare avlagda provet godkändes. Dessutom ska en person som inte har avlagt studentexamen få avlägga prov som hör till studentexamen som enskilda prov. Studentexamen kan inte utgöras av enskilda prov och godkända enskilda prov kan inte innefattas i en studentexamen som eventuellt avläggs senare. Årligen avläggs 130—200 enskilda prov. Enskilda prov avläggs till exempel av ämnesstuderande vid gymnasierna och studerande vid IB-gymnasierna som vill avlägga provet i det andra inhemska språket. I fråga om enskilda prov föreslog arbetsgruppen Gaudeamus igitur att godkända prov som avlagts som enskilda prov kan räknas till godo i studentexamen i tre år efter att det enskilda provet godkänts. Erkännandet av tidigare avlagda prov som en del av en studentexamen som börjar avläggas bör begränsas tidsmässigt, eftersom studentexamen är en helhet som lever och utvecklas och grunderna för läroplanen, som proven i examen baserar sig på, ändras. Andra nationella och internationella examina på andra stadiet som motsvarar den finländska studentexamen ska i regel avläggas inom en viss utsatt tid, många av dem till och med vid ett enda tillfälle. I utvecklingen av studentexamen bör man beakta hur ändringar av examen påverkar examinas internationella jämförbarhet, likvärdigheten mellan examina och den finländska studentexamens nationella och internationella anseende. Om uppbyggandet av examen inte begränsas tidsmässigt kan det också förlänga gymnasiestudierna och tiden för genomförande av studentexamen.

Den nya gymnasielagens centrala mål är att främja att studier som överskrider gränserna mellan läroämnena ordnas och att de studerandes kunskaper utvecklas mångsidigt under gymnasiestudierna. I grunderna för gymnasiets läroplan beskrivs utöver målen och det centrala innehållet för de olika läroämnena också målen för de olika temaområdena. I praktiken innehåller temaområdena ämnesövergripande teman och centrala kompetenser. Temaområdena har beak-

tats i ämnesdelarna i läroplansgrunderna och i de teman som är centrala när man utvecklar verksamhetskulturen. Temaområdena ska beaktas i undervisningen i alla läroämnen och i läroanstaltens verksamhetskultur. Med stöd av den nya gymnasielagen har Utbildningsstyrelsen också befogenhet att vad gäller de studier som ingår i lärokurserna bestämma om de gemensamma målen för mångsidig kompetens. Arbetsgruppen Gaudeamus igitur föreslog att alla prov i studentexamen ska innehålla uppgifter som överskrider läroämnesgränserna, varvid också temaområdena beaktas vid utarbetandet av proven. De nuvarande provuppgifterna mäter främst kunskaperna i de enskilda läroämnena. Däremot mäter de sämre den ämnesöverskridande mångsidiga kompetens som förutsätts i gymnasiestudierna, till exempel hanteringen och förståelsen av fenomen och helheter som överskrider läroämnesgränserna. För närvarande ingår uppgifter som överskrider läroämnesgränserna endast i proven i realämnena. Konst- och färdighetsämnena är också en del av den allmänbildande gymnasieutbildningen. De är inte examensämnen i studentexamen, men de studerande har möjlighet att visa en specialkompetens och ett specialintresse genom att avlägga ett gymnasiediplom. Arbetsgruppen Gaudeamus igitur ansåg att examen inte behöver utvidgas med nya prov i konst- och färdighetsämnena. Digitaliseringen av examen erbjuder bättre möjligheter än tidigare att innefatta konst- och färdighetsämnena i uppgifter som överskrider läroämnesgränserna. I fortsättningen beslutar utbildningsanordnaren om målen och innehållet i de tematiska studier (temastudier) som utvecklar mångsidig kompetens.

Kunskaper i samiska kan visas genom provet i modersmålet och provet i den korta lärokursen i ett främmande språk. Proven utarbetas för nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Om en examinand vill avlägga modersmålsprovet i samiska ska provet enligt den gällande lagstiftningen avläggas som obligatoriskt språk. För närvarande kan endast proven i det andra inhemska språket ersättas med modersmålsprovet i motsvarande språk. Arbetsgruppen Gaudeamus igitur föreslog att ett motsvarande förfarande kan införas också i fråga om de samiska språken. Enligt förslaget kan modersmålsprovet i samiska avläggas i stället för provet i ett främmande språk. Detta sporrar examinanderna till att visa sina kunskaper i samiska på ett mångsidigare sätt än tidigare.

Studentexamen avläggs på finska eller svenska. På 1990-talet genomfördes ett försök med studentexamen på engelska vid fyra gymnasier. Försöket genomfördes i två faser och ledde inte då till införande av studentexamen på engelska. Efter det har den internationella mobiliteten ökat märkbart och det finns också många kommuner och städer som strävar efter att främja internationalisering i sin verksamhet och locka internationella sakkunniga till Finland. I detta sammanhang har utbudet av undervisning och utbildning på engelska en central roll. Under 2000-talet har grundläggande utbildning på engelska ordnats i betydligt större skala än tidigare. Hittills har dock gymnasieutbildning på engelska ordnats i mycket liten skala vid andra gymnasier än IB-gymnasierna, vilket bedöms bero bland annat på att studentexamen inte kan avläggas på engelska. Utöver IB-gymnasierna är engelska för närvarande undervisningsspråk vid ett gymnasium. Det ökade antalet elever i grundläggande utbildning på engelska skapar dock ett tryck på att också öka utbudet av gymnasieutbildning på engelska. Det kan bedömas att det finns efterfrågan särskilt i de största städerna. En del av de examinander som deltar i gymnasieutbildning och studentexamen har på grund av bristfälliga språkkunskaper sämre förutsättningar att klara sig bra i en examen på finska eller svenska. Enligt den utredning som gjordes om anordnande av finländsk studentexamen på engelska gagnar studentexamen på engelska i synnerhet dem som har deltagit i tvåspråkig eller engelskspråkig grundläggande utbildning eller gymnasieutbildning, finländska återflyttare vars starkaste akademiska språk är engelska och unga som på grund av föräldrarnas arbete har flyttat till Finland och vars skol-språk har varit engelska.

De nuvarande bestämmelserna och föreskrifterna om anordnande av studentexamen baserar sig långt på behoven vid de traditionella provtillfällena där proven är i pappersform och på kontakt per post mellan gymnasier och Studentexamensnämnden. Rektorn vid gymnasiet ansvarar för anordnandet av proven i studentexamen. Enligt den gällande lagstiftningen är huvudregeln vid arbetsfördelningen mellan gymnasier och nämnden att examinanderna kontaktar gymnasiets rektor i frågor som gäller deltagande i studentexamen och rektorn fungerar som mellanhand mellan examinanden och Studentexamensnämnden. Rektorn ansvarar till exempel för insamlingen och redovisningen till Studentexamensnämnden av de avgifter som tas ut av examinanderna. Ansökan om kontrollbedömning av bedömningen av en provprestation lämnas också till rektorn, som skickar den vidare till Studentexamensnämnden. Digitaliseringen av proven i studentexamen och av förfarandena i anslutning till dem och utvecklingen av systemen och förfarandena för Studentexamensnämndens e-tjänster möjliggör att examinanden oftare kan vara i direkt kontakt med Studentexamensnämnden, förutsatt att regleringen avvecklas till denna del. Dessutom är studentexamensregistret nuförtiden en del av de så kallade Koski-tjänster som avses i lagen om nationella studie- och examensregister (884/2017). De uppgifter om examinandernas studieprestationer som behövs vid anordnandet av studentexamen kan i mån av möjlighet förmedlas med hjälp av den tjänst för utlämnande av studie- och examensuppgifter som avses i den nämnda lagen, vilket också underlättar verkställandet av examen.

3 Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Statsminister Juha Sipiläs regering beslutade i samband med regeringens halvtidsöversyn den 28 april 2017 att inleda en reform av gymnasieutbildningen. Syftet med reformen är att öka gymnasiets dragningskraft som en allmänbildande utbildningsform som ger behörighet för fortsatta högskolestudier, att höja utbildningens kvalitet och förbättra inlärningsresultaten samt att göra övergången från studier på andra stadiet till studier på högskolenivå smidigare. Mer individuella och flexibla studier, sådan handledning och sådant stöd som dessa kräver samt studier över läroämnesgränserna och högskolesamarbete är centrala medel för att målen ska uppnås.

Syftet med propositionen är att stödja genomförandet av de mål som ställts upp för reformen av gymnasieutbildningen och den nya gymnasielagen. Syftet är också att minska den psykiska belastningen i samband med proven i studentexamen. Genom propositionen strävar man efter att förebygga att avläggandet av examen avbryts och att examen måste börja avläggas från början, främja att studentexamen avläggs med godkänt resultat och påskynda övergången till högskolestudier. Syftet är också att examinanderna visar sitt kunnande på ett mångsidigare sätt också i studentexamen.

Förslaget syftar till att främja internationalisering inom gymnasieutbildningen och migration av kunnig arbetskraft till Finland samt att stödja nationella och lokala mål och planer som anknyter till detta.

Målet för propositionen är att säkerställa att lagstiftningen om studentexamen svarar på de krav som dagens tekniska och samhällsliga utveckling ställer. Målet är också att skapa en lagstiftningsmässig grund för studentexamen som möjliggör utveckling av examen också i framtiden och att säkerställa att lagstiftningen inte utgör onödiga hinder för att utveckla examen. Genom propositionen strävar man också efter att göra bestämmelserna om anmälan till prov i

studentexamen och övriga förfaranden smidigare. Syftet är dessutom att säkerställa att examinanderna har rättvisa och lika möjligheter att avlägga studentexamen.

3.2 Alternativ

Förslagen i denna proposition baserar sig till stora delar på de förslag som lades fram av arbetsgruppen *Gaudeamus igitur*, som hade till uppdrag att utreda studentexamens centrala utvecklingsbehov, samt på de slutsatser som de som utredde anordnande av studentexamen på engelska kom fram till.

I fråga om studentexamens struktur och de prov som ska avläggas i examen finns det flera alternativa lösningar. Examenstrukturen kan förbli oförändrad. I den nuvarande studentexamen ingår minst fyra prov: provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk, provet i matematik och provet i realämnen. Examinanden kan således låta bli att avlägga till exempel provet i det andra inhemska språket eller provet i matematik, om han eller hon så önskar. Studentexamens nuvarande struktur mäter inte nödvändigtvis till alla delar studierna i gymnasieutbildningens lärokurs på ett tillräckligt omfattande och mångsidigt sätt och därför har det ansetts att strukturen ändras så att den är mer i jämvikt.

Alternativt kan det föreskrivas att det är obligatoriskt avlägga ett sådant prov eller sådana prov som examinanderna nu inte måste avlägga. Särskilt provet i matematik har i flera sammanhang föreslagits bli obligatoriskt. Ett obligatoriskt prov i matematik kan dock ha negativa konsekvenser till exempel med tanke på ansökan till gymnasiet och avläggandet av studentexamen i fråga om dem som har studiesvårigheter i matematik. Studierna i matematik ökas effektivare genom uppmuntran än genom att de studerande tvingas göra motvilliga val. Reformerna av antagningen av studerande till högskolorna och poängsättningen av proven i studentexamen i den betygsbaserade antagningen, som högskolorna bestämmer själva, kan också för sin del påverka studierna och avläggandet av provet i matematik i examen.

Studentexamens struktur skulle också kunna ändras utan att man ökar den obligatoriska delen i fråga om de enskilda proven i examen. Arbetsgruppen *Gaudeamus igitur* föreslog att studentexamens struktur inte ändras, förutom att det i stället för provet i ett realämne förutsätts att examinanderna avlägger två prov i realämnen eller ett prov i ett realämne och ett prov i ett främmande språk. Enligt arbetsgruppen höjer förslaget examens kravnivå men skapar jämvikt i examenstrukturen och i förhållandena mellan de olika ämnena. Förslaget minskar dock vikten av proven i enskilda realämnen i förhållande till proven i andra läroämnen och försätter examinanderna i olika ställning på grund av sina val och således sporrar det inte på bästa möjliga sätt de studerande att visa sina kunskaper på ett mångsidigt sätt i studentexamen. I denna proposition föreslås det att i studentexamen ska examinanderna avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnen. Ändringen höjer kravnivån på examen i någon mån, men den styr examinanderna till att visa sitt kunnande och avlägga olika prov på ett mångsidigare sätt än tidigare. Valbarheten i examen bevaras och examinanderna kommer också i framtiden att ha flexibla möjligheter att visa sitt kunnande på olika sätt.

Det finns också flera alternativa sätt att genomföra studentexamen på engelska. För det första är det möjligt att föreskriva olika villkor för rätten att avlägga studentexamen på engelska. Be-

slut om deltagande skulle kunna fattas av den studerande själv eller så skulle en förutsättning kunna vara att den studerande har tillräckliga kunskaper i examensspråket eller genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen eller avlägger en yrkesinriktad grundexamen huvudsakligen på engelska. Om endast de som studerar på engelska har rätt att delta i studentexamen på engelska lämnas en del av målgruppen utanför, eftersom det i dagens läge inte finns ett stort utbud av gymnasieutbildning på engelska och det kan bedömas att utbildningen också i framtiden främst kommer att finnas i de största städerna. Det är dock motiverat att förutsättningen för rätten att delta är minst tillräckliga kunskaper i examensspråket. Det är inte ändamålsenligt att delta i studentexamen på engelska utan tillräckliga kunskaper i engelska och det kan inverka negativt på resultatet i examen och ansökan till fortsatta studier.

En annan central fråga som gäller studentexamen på engelska är provet i modersmål och litteratur. Man skulle kunna föreskriva att det är möjligt att avlägga modersmålsprovet på engelska. De examinander som deltar i studentexamen på engelska kan i många fall bedömas ha rätt så svaga kunskaper i finska och svenska. Det är emellertid motiverat att förutsätta att provet i åtminstone ett av nationalspråken avläggs i en finländsk studentexamen, även om examen i övrigt avläggs på engelska. Examinander med ett främmande språk som modersmål kan för närvarande avlägga det prov som grundar sig på lärokursen i finska eller svenska som andraspråk. Det skulle också vara möjligt att föreskriva att provet i modersmål och litteratur kan ersättas med provet i den korta lärokursen i finska eller svenska. En sådan studentexamen skulle dock vara mindre krävande än en examen på finska eller svenska och därför kan detta alternativ inte anses vara motiverat när man dessutom beaktar den särskilda betydelse som provet i modersmål och litteratur har i egenskap av det enda provet som är obligatoriskt för alla.

3.3 De viktigaste förslagen

Det föreslås att lagstiftningen om studentexamen reformeras i sin helhet. Den föreslagna lagen om studentexamen och den förordning av statsrådet som utfärdas med stöd av den ersätter den gällande lagen om anordnande av studentexamen och statsrådets förordning om studentexamen.

Studentexamens ställning som en slutexamen som mäter de studerandes kunskaper, färdigheter och mognad enligt läroplanen för gymnasieutbildningen och som ger allmän behörighet för fortsatta studier föreslås inte ändras liksom inte heller Studentexamensnämndens ställning som den myndighet som verkställer examen. Rätten att delta i studentexamen för dem som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs och andra personer samt förutsättningarna för deltagande i prov ändras inte heller. Det föreslås inga ändringar av examensämnen i studentexamen.

Det föreslås att studentexamens struktur ändras. En examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnena. Det föreslås också att förfarandena för att anmäla sig till proven i studentexamen görs smidigare. I samband med anmälan ska examinanden inte längre behöva bindande anmäla om proven avläggs som obligatoriska eller extra prov. Enligt förslaget begränsas inte examinandens rätt att anmäla sig till prov på olika nivåer i samma examensämne. I övrigt kvarstår examensstrukturen och ramarna för valbarhet oförändrade. En avlagd studentexamen kan också fortsättningsvis kompletteras på samma sätt som nu.

Det föreslås att godkända prov som ingått i en underkänd studentexamen ska kunna inkluderas i en ny examen under tre års tid från det att det tidigare provet godkändes. Likaså ska god-

kända enskilda prov kunna inkluderas i en studentexamen under tre års tid från det att det enskilda provet godkändes.

På motsvarande sätt som för närvarande ska studentexamen i regel avläggas vid högst tre på varandra följande examenstillfällen. Enligt förslaget ska bestämmelserna om förlängning av tiden för avläggande av examen lyftas upp till lagnivå och förutsättningarna för förlängning av tiden mildras i fråga om orsakerna till att avläggandet av examen avbryts och avbrottets längd. En examinand som har deltagit i minst ett examenstillfälle och på grund av sjukdom, heltidsstudier utomlands eller något annat jämförbart vägande skäl är förhindrad att delta i proven under ett examenstillfälle ska kunna fortsätta att avlägga examen vid det examenstillfälle som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut. Om en examinand av en ovan avsedd orsak är förhindrad att delta i proven under två på varandra följande examenstillfällen, ska han eller hon kunna fortsätta att avlägga examen under de två examenstillfällen som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut.

Det föreslås att studentexamen i fortsättningen också ska kunna avläggas på engelska. Enligt förslaget ska studentexamen kunna avläggas på engelska av den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen eller en yrkesinriktad grundexamen huvudsakligen på engelska samt av den som har avlagt en sådan examen eller utbildning som ger rätt att avlägga studentexamen huvudsakligen på engelska. Genom beslut av rektorn kan studentexamen på engelska av särskilda skäl avläggas även av någon annan än en person som nämns ovan, som i övrigt kan anses ha tillräckliga språkliga förutsättningar att avlägga examen på engelska. En studentexamen som avläggs på engelska ska till sin uppbyggnad motsvara en examen som avläggs på finska eller svenska. Provet i modersmål och litteratur ska även i en examen på engelska avläggas på ett av nationalspråken.

Dessutom föreslås det i den nya gymnasielagen att hänvisningarna till lagen om anordnande av studentexamen, som föreslås bli upphävd, ändras till hänvisningar till den föreslagna lagen om studentexamen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2019. De ovannämnda förslagen som gäller studentexamens struktur, anmälan till prov i examen och avläggande av examen och prov i den ska enligt förslaget tillämpas på examinander som inleder avläggandet av studentexamen under examenstillfället våren 2022 eller efter det. På examinander som börjar avlägga examen före den nämnda tidpunkten tillämpas fortsättningsvis de relevanta bestämmelserna i den gällande lagstiftningen.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

I propositionen föreslås ändringar av bland annat förfarandena för anmälan till prov i studentexamen, examensstrukturen och avläggandet av examen och prov i den. De föreslagna ändringarna baserar sig till stora delar på arbetsgruppen Gaudeamus igiturs förslag. Arbetsgruppen hade till uppgift att utreda studentexamens utvecklingsbehov. Genomförandet av de föreslagna ändringarna förutsätter ändringar i studentexamensregistret och i datamodellerna, gränssnitten och förfarandena för registrering av uppgifter i de system som hör till registret. I övergångsskedet behövs fortfarande överlappande datamodeller. Ändringarna i informationssystemet orsakar merkostnader för Studentexamensnämnden. I arbetsgruppen Gaudeamus igiturs promemoria uppskattades kostnadseffekterna av de föreslagna ändringarna i examensregistret uppgå till ca 1 miljon euro. Arbetsgruppen konstaterade dock att det är svårt att göra

upp en detaljerad kostnadskalkyl i fråga om dessa kostnader och således är det skäl att förhålla sig med reservation till den kostnadskalkyl som läggs fram i promemorian. Arbetsgruppens förslag om precisering av bestämmelserna om slutförande av studentexamen genomfördes redan genom lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Samtidigt avskaffades begränsningarna gällande antalet omtagningar av prov i studentexamen. I denna proposition föreslås inte heller att alla förslag till utveckling av studentexamen som arbetsgruppen Gaudeamus igitur lade fram ska genomföras, till exempel förslaget om att möjligheten att kompensera ett underkänt prov avskaffas. Däremot innehåller propositionen också sådana förslag som inte lades fram av arbetsgruppen, bland annat ändringar av förutsättningarna för förlängning av tiden för avläggande av examen. Det föreslås dessutom att det ska vara möjligt att avlägga studentexamen på engelska. De ändringar som behöver göras i studentexamensregistret och anknytande system till följd av studentexamen på engelska orsakar också kostnader av engångsnatur. Examinanderna har hittills behandlats i informationssystemet i grupper enligt undervisningsspråket vid läroanstalten, men examinander som avlägger examen på engelska måste behandlas på ett annat sätt än övriga studerande vid läroanstalten, vilket förutsätter ändringar bland annat av förfarandena för anmälan, genomförandet av bedömningen och utfärdandet av betyg.

Studentexamensnämndens kansli har på basis av erfarenheterna från digitaliseringen av examen och tillgängliga ramavtal bedömt att kostnaderna för det sakkunnigarbete som gäller registren och informationssystemen uppgår till ca 18 000 euro per månadsverke. Enligt Studentexamensnämndens uppskattning förutsätter genomförandet av de behövliga ändringarna i studentexamensregistret och anknytande system en arbetsinsats motsvarande ca 100 månadsverken. Kostnaderna uppgår således till sammanlagt ca 1,8 miljoner euro. Ändringarna i informationssystemen bör genomföras åren 2019—2021, eftersom de ändringar som gäller avläggande av studentexamen gäller de examinander som börjar avlägga examen vid examenstillfället våren 2022 eller efter det.

I fråga om studentexamen på engelska orsakar dessutom förfaranden som anknyter till Studentexamensnämndens arbete och översättningen av nämndens föreskrifter och andra dokument merkostnader till ett belopp av ca 40 000 euro. De nämnda kostnaderna hänförs till 2021. Årliga merkostnader uppstår från och med 2021, när man utöver proven på finska och svenska också ska utarbeta prov på engelska, skapa den teknik som behövs för dem och bedöma proven. De årliga kostnaderna beror inte i huvudsak på antalet examinander som avlägger studentexamen på engelska eftersom provuppgifterna utarbetas innan examinanderna anmäler sig till proven. Studentexamensnämnden ska ha beredskap för det tekniska genomförandet av proven på engelska och för bedömning av proven vid varje examenstillfälle oberoende av antalet examinander. Dessa kostnader har i utredningen om anordnande av studentexamen på engelska uppskattats till ca 0,3 miljoner euro.

Studentexamensnämndens omkostnader finansieras med de avgifter för deltagande i studentexamen och i proven i den som tas ut av examinanderna samt med de anslag som anvisats för ändamålet i statsbudgeten (moment 29.01.03). För att man inte ska behöva höja de avgifter som tas ut av examinanderna bör de merkostnader som förslaget orsakar finansieras genom statsbudgeten. I planen för de offentliga finanserna för 2019—2022 har det inte reserverats separata anslag för merkostnader för reformen av studentexamen. Avsikten är täcka de kostnaderna som propositionen medför i sin helhet genom anslagsöverföringar inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.

Gymnasieutbildningen är ett statsandelsåliggande som är frivilligt för kommunerna och grundar sig på tillstånd att ordna utbildning. Finansieringen av gymnasieutbildningen baserar sig

på de riksomfattande totalkostnaderna, som beräkningen av priserna per enhet vid gymnasiet grundar sig på. Utbildningsanordnarna beslutar om de erbjuder undervisning på engelska inom ramen för sina tillstånd att ordna utbildning. Kostnaderna för anordnande av gymnasieutbildning på engelska avviker inte nämnvärt från kostnaderna för undervisningen på finska. Priset på undervisningen på engelska påverkas dock av det språktillägg som eventuellt betalas till lärare.

För närvarande avlägger cirka en femtedel av de examinander som avlägger studentexamen fyra prov i studentexamen. Under de kommande åren kan reformen av antagningen av studerande till högskolorna bedömas öka antalet prov som avläggs i studentexamen, vilket också ökar kostnaderna för den preliminära bedömningen i gymnasierna. Även ändringen av studentexamens struktur, som kommer att gälla examinander som börjar avlägga examen vid examenstillfället våren 2022 eller efter det, bidrar i någon mån till att fler prov avläggs.

De merkostnader som ett undervisningsutbud på engelska och ett ökat antal avlagda prov i studentexamen eventuellt orsakar utbildningsanordnarna beaktas i statsandelssystemet på basis av de riksomfattande totalkostnaderna.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Förslagen har betydande konsekvenser för Studentexamensnämndens verksamhet. Flera av förslagen i propositionen förutsätter ändringar i nämndens förfaranden och i informationssystemen. Enligt förslaget ska Studentexamensnämnden också börja bereda genomförandet av studentexamen på engelska. De behövliga åtgärderna har beskrivits ovan i samband med bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna.

Det föreslås att Studentexamensnämndens bemyndigande att utfärda föreskrifter ändras till vissa delar. Bemyndigandet att bestämma i vilka främmande språk det ordnas prov i studentexamen ska enligt förslaget överföras från Studentexamensnämnden till statsrådet. Studentexamensnämnden beslutar dock även i fortsättningen i vilka främmande språk det ordnas prov med två olika svårighetsgrader. Det föreslås att nämnden beslutar om de förfaranden som gäller uttag av avgifter för deltagande i studentexamen och proven i den. Nämnden bör även i övrigt revidera sina gällande bestämmelser till behövliga delar så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

Studentexamensnämndens befogenheter förtydligas också så att de motsvarar vedertagen praxis. Enligt förslaget kan Studentexamensnämnden av synnerligen vägande skäl som gäller omständigheterna för anordnande av prov besluta att proven vid en läroanstalt ordnas på annat sätt än vid andra läroanstalter. Bestämmelsen tryggar också utbildningsanordnarnas ställning i exceptionella situationer, till exempel vid oväntade och långvariga elavbrott eller andra därmed jämförbara situationer.

Propositionen innehåller nya befogenheter för rektorerna, som svarar för anordnandet av studentexamen och proven i dem vid läroanstalten. Enligt förslaget ska studentexamen på engelska av särskilda skäl kunna avläggas av en person som rektorn anser ha tillräckliga språkliga förutsättningar att avlägga examen på engelska. Det föreslås att rektorn ska kunna besluta om specialarrangemang för en examinand i plötsliga och oförutsägbara situationer. Det föreslås dessutom att utbildningsanordnarens befogenheter i fråga om upprättande av ordning stärks och preciseras. En examinand som stör provtillfället kan uppmanas att avlägsna sig från tillfället och om examinanden inte lyder uppmaningen att avlägsna sig får rektorn eller en lärare

avlägsna examinanden på det sätt som föreskrivs i gymnasielagen, oberoende av om examinanden är studerande vid gymnasiet eller inte.

Utbildningsanordnarna åläggs inte nya skyldigheter som gäller gymnasieutbildning eller studentexamen på engelska. Det kan dock bedömas att efterfrågan på gymnasieutbildning på engelska och utbildningsanordnarnas intresse att erbjuda utbildningen kommer att öka om studentexamen kan avläggas på engelska. Utbildningsanordnare som vill börja anordna gymnasieutbildning på engelska ska vid behov ansöka om ändring av undervisningsspråk i anordnartillståndet hos undervisnings- och kulturministeriet. Vid handläggningen av ansökan om ändring av tillståndet att ordna utbildning bedöms utbildningsbehovet och den sökandes yrkesmässiga och ekonomiska förutsättningar att ordna utbildningen på ett ändamålsenligt sätt. Vid bedömningen av de yrkesmässiga förutsättningarna betonas bland annat att utbildningsanordnaren har behörig undervisningspersonal som behärskar undervisningsspråket.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Propositionen har betydande konsekvenser för barn och unga. Årligen avlägger ca 30 000 personer studentexamen. Majoriteten av examinanderna har inte fyllt 18 år när de börjar avlägga studentexamen. Konsekvenserna av reformen av lagstiftningen om studentexamen riktas inte enbart till gymnasiestuderande i framtiden utan också till eleverna i den grundläggande utbildningen, som planerar sina studier på andra stadiet.

Flera av förslagen i propositionen främjar avläggandet av studentexamen med godkänt vitsord och övergången till högre utbildning samt förebygger att avläggandet av examen avbryts och att examen måste börja avläggas på nytt. Detta är av samhällelig betydelse i synnerhet därför att åldersklassernas storlek och antalet avlagda studentamina har minskat kontinuerligt. Genom förslagen förbättras situationen särskilt för de examinander som inte ännu har en klar uppfattning om vilka prov de tänker avlägga när de inleder avläggandet av examen eller som annars inte har klara förutsättningar att göra val som gäller studentexamen. Genom förslagen minskas också stressen i samband med avläggandet av proven i studentexamen och den psykiska belastning som förberedelserna inför proven och provtillfället medför. Detta möjliggör att examinanderna kan klara av provet på bästa möjliga sätt på den nivå som motsvarar det verkliga kunnandet. Dessutom får examinanderna en mer jämlik ställning än tidigare och det säkerställs att examinanderna inte hamnar i en sämre ställning på grund av orsaker som är oberoende av examinandens eget agerande. Exempelvis kan examinandens sjukdom vid ett examenstillfälle i dagens läge innebära att examinanderna deltar i proven även om han eller hon är sjuk eller att examinanderna inte alls kan delta i proven, men trots det förlängs inte tiden för avläggande av examen.

Anmälan till prov i studentexamen och möjligheterna att innefatta prov på olika nivåer i examen föreslås bli smidigare. Examinandens faktiska förutsättningar att göra bedömningar och val som gäller avläggandet av studentexamen kan variera beroende på till exempel hur mycket studiehandledning examinanderna har fått. Till denna del har examinanderna i fortsättningen en mer jämlik ställning än tidigare. Enligt förslaget ska valet av prov som obligatoriskt eller extra prov inte längre vara bindande för examinanderna i samband med anmälan. Examinandens rätt att anmäla sig till prov på olika nivåer i samma examensämne begränsas inte heller. På så sätt kan felvalen i samband med den nuvarande bindande anmälan på förhand till obligatoriska och extra prov och eventuella hinder för avläggandet av examen undvikas. Examinanderna behöver inte heller längre vara lika försiktiga i sina val som för närvarande, om de är osäkra på sina förutsättningar att framgångsrikt klara av till exempel provet i den långa lärokursen i matematik. Detta sporrar fler examinander till att avlägga provet i den långa lärokursen i ma-

tematik eller andra prov med en högre svårighetsgrad, vilket gagnar examinanderna bland annat när de söker till fortsatta studier.

Det föreslås att förutsättningarna för att förlänga tiden för avläggande av studentexamen ska ändras. Studentexamen ska genomföras under högst tre på varandra följande examenstillfällen. För närvarande får en examinand, som har deltagit i ett examenstillfälle och på grund av heltidsstudier utomlands eller av därmed jämförbar orsak har gått miste om två examenstillfällen, fortsätta genomförandet av examen under de två nästa på varandra följande examenstillfallen. Det föreslås att en examinand som har deltagit i minst ett examenstillfälle och på grund av sjukdom, heltidsstudier utomlands eller något annat jämförbart vägande skäl är förhindrad att delta i proven under ett examenstillfälle ska kunna fortsätta att avlägga examen vid det examenstillfälle som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut. Om en examinand av en ovannämnd orsak är förhindrad att delta i proven under två på varandra följande examenstillfällen, ska han eller hon kunna fortsätta att avlägga examen under de två examenstillfällen som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut. Detta innebär att examinander som har deltagit i minst ett examenstillfälle och är förhindrade från att delta i det andra eller tredje examenstillfallet, eller i båda tillfällena, är i en mer jämlik ställning än tidigare. Ändringen främjar också avläggande av studentexamen på ett framgångsrikt sätt. Dessutom föreslås det att en examinand kan innefatta godkända prov som har ingått i en underkänd studentexamen i en ny examen under tre års tid efter att det tidigare avlagda provet godkändes. För närvarande ska examen i sådana fall börja avläggas från början. Genom förslaget förebyggs situationer där avläggandet av examen avbryts för gott. Examen ska också kunna avläggas på nytt i snabbare takt än för närvarande, vilket påskyndar övergången till fortsatta studier. Det föreslås att om en person som har avlagt enskilda prov i studentexamen senare avlägger studentexamen kan godkända prov som avlagts som enskilda prov innefattas i examen inom tre år efter att det enskilda provet godkändes. Även detta främjar avläggandet av studentexamen.

Om studentexamen kan avläggas på ett flexiblarare sätt kan det i vissa fall fördröja övergången till fortsatta studier eller leda till att examinanderna är sämre förberedda när de deltar i proven. Detta kan dock inte anses vara ett stort problem eftersom tiden för avläggande av examen begränsas också i fortsättningen och i regel ligger det i personens eget intresse att avlägga studentexamen och söka till fortsätta studier så snabbt som möjligt. Möjligheten att innefatta tidigare avlagda prov i en ny examen i de ovannämnda fallen definieras också tydligt och den utsatta tidsgränsen är relativt snäv. Avsikten med ändringarna i antagningen av studerande till högskolorna är likaså att påskynda övergången från andra stadiet till fortsatta studier. Det är dock skäl att följa och utvärdera de konsekvenser som de ändringar som föreslås i denna proposition har med tanke på avläggandet av studentexamen. Riksdagen har också förutsatt att regeringen följer konsekvenserna av möjligheten att utan begränsning ta om prov för studentexamen.

Ändringar föreslås i studentexamens struktur. En examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnen. Ändringen innebär att i stället för de nuvarande fyra proven ska examinanden avlägga minst fem prov i examen. Av examinanderna avlägger dock ca 80 procent redan nu fler än fyra prov. Den föreslagna ändringen höjer kravnivån på examen i någon mån, men den styr examinanderna till att visa sitt kunnande och avlägga olika prov på ett mångsidigare sätt än tidigare. Valbarheten i examen bevaras dock och examinanderna kommer också i framtiden att ha flexibla möjligheter att visa sitt kunnande på olika sätt. Ett mångsidigt och brett kunnande som visas i studentexamen gagnar examinanderna i de fortsatta studierna och senare i livet oberoende av deras karriärplaner eller

andra framtidsplaner. Utöver studentexamens struktur påverkas de val som görs i gymnasiet och studentexamen också av förfarandena för antagningen av studerande till högskolorna och den betygsbaserade antagningen, som högskolorna själva beslutar om. Ändringen av examensstrukturen kan i någon mån medföra utmaningar för dem som avlägger två examina och för studerande som har svårigheter att avlägga studentexamen. Förslaget kan således påverka studietidernas längd och antalet avlagda examina. Konsekvenserna av ändringen av examensstrukturen kan dock bedömas bli ringa med beaktande av de ovannämnda förslagen som främjar avläggandet av examen på ett framgångsrikt sätt.

Det föreslås att det ska vara möjligt att avlägga studentexamen på engelska. Studentexamen på engelska ska basera sig på samma grunder för läroplanen som en examen på finska eller svenska. Examens svårighetsgrad och struktur ska också motsvara de examina som avläggs på nationalspråken. I examen på engelska ska examinanden avlägga provet i modersmål och litteratur på ett inhemskt språk. Hittills har gymnasieutbildning på engelska ordnats i mycket liten skala vid andra gymnasier än IB-gymnasierna, bland annat därför att studentexamen inte kan avläggas på engelska. Studentexamen på engelska kan bedömas främja anordnandet av gymnasieutbildning på engelska särskilt i de stora städerna, vilket innebär mångsidigare utbildningsmöjligheter för dem som inte har tillräckliga förutsättningar att avlägga studentexamen på finska eller svenska. Detta främjar i sin tur att kunnig arbetskraft flyttar till Finland, vilket har positiva konsekvenser för det finländska samhället, näringslivet och samhällsekonomin. Förslaget stöder också städernas egna internationaliseringssträvanden och internationaliseringsstrategier. Utbudet av utbildningstjänster på engelska är i många fall ett viktigt kriterium vid beslut om att flytta till Finland eller något annat land. I fråga om detta är det dock omöjligt att göra några kvantitativa uppskattningar. Studentexamen och gymnasieutbildning på engelska kan inte bedömas äventyra tillgången på undervisning som ordnas på nationalspråken. I samband med beslut om beviljande av tillstånd att ordna gymnasieutbildning ska undervisnings- och kulturministeriet säkerställa tillräcklig nationell och regional tillgång till gymnasieutbildning på båda nationalspråken. Enligt 35 § i språklagen (423/2003) ska myndigheterna i sin verksamhet främja användningen av båda nationalspråken.

Studentexamen på engelska gagnar i synnerhet dem som studerat vid engelskspråkiga eller tvåspråkiga grundskolor eller gymnasier, finländska återflyttare vars starkaste akademiska språk är engelska och unga som på grund av föräldrarnas arbete har flyttat till Finland och vars skolspråk har varit engelska. Även studerande som inte har lyckats avlägga Internationale Baccalaureate-examen med godkänt vitsord ska kunna avlägga studentexamen på engelska. Möjligheten att avlägga studentexamen på engelska förbättrar ställningen för de examinander som har svaga förutsättningar att klara sig bra i en studentexamen på finska eller svenska. Studentexamen på engelska kan således främja genomströmningen i andra stadiets utbildning och göra övergången till högskolestudier smidigare för dessa examinander.

Enligt förslaget ska studentexamen på engelska av särskilda skäl kunna avläggas även av en person som inte genomgår gymnasieutbildningens lärokurs huvudsakligen på engelska, men som rektorn anser ha tillräckliga språkliga förutsättningar att avlägga examen på engelska. Detta tryggar den regionala jämlikheten i utbildningen och examinandernas lika möjligheter att avlägga studentexamen på det språk som lämpar sig bäst för dem. Det kan bedömas att utbudet av gymnasieutbildning på engelska kommer att koncentreras främst till de stora och medelstora städerna, men det bor till exempel återflyttare i olika stora kommuner på olika håll i Finland.

Antalet deltagare i proven i samiska är för närvarande mycket litet. År 2017 avlade fem examinander provet i nordsamiska som provet i modersmålet och litteratur. Samma år avlade två

examinander provet i enaresamiska som provet i modersmålet och litteratur och åtta examinander avlade provet i den korta lärokursen i nordsamiska som provet i ett främmande språk. Enligt förslaget kan examinanden i stället för provet i ett främmande språk avlägga provet i modersmål och litteratur på samiska. I fortsättningen behöver examinanden således inte avstå från att avlägga provet i modersmål och litteratur på finska eller svenska för att kunna avlägga provet i modersmål och litteratur på samiska. Detta kan bedömas öka antalet examinander som avlägger prov i samiska i studentexamen.

Propositionen innehåller också andra förslag som främjar jämlikheten mellan examinanderna, lika möjligheter att avlägga studentexamen och provet i den och examinandernas rättsskydd. Preciseringarna av bestämmelserna om upprätthållande av ordning under provtillfällena främjar alla examinanders arbetsro och säkerhet under proven i studentexamen. I fråga om specialarrangemang föreslås mer heltäckande bestämmelser och rektorn ska kunna besluta om användning av specialarrangemang i plötsliga och oförutsägbara situationer. I den föreslagna lagen föreskrivs att examinanden och vårdnadshavaren för en examinand som är under 18 år har rätt att få uppgifter om tillämpningen av bedömningsgrunderna på examinandens provprestation. De ska ges tillfälle att ta del av en skriftlig eller på annat sätt bevarad provprestation när den har bedömts. Den föreslagna bestämmelsen säkerställer att examinanden och vårdnadshavaren har faktiska möjligheter att begära en motiverad omprövning av bedömningen av en provprestation.

Lagförslagen har inte några betydande konsekvenser för jämställdheten mellan könen. Som det konstateras i regeringens proposition 41/2018 stärker den nya gymnasielagen de studerandes rätt till studiehandledning och samtidigt kan läroinrättningarna uppmuntra de studerande att överväga val som gäller ämnen, inriktningar och karriäralternativ utifrån sina individuella egenskaper och styrkor och att ifrågasätta till exempel könsfördelningen i vissa läroämnen och karriärval. Detta kan även påverka valen i studentexamen och vidare också högskolestudierna. Den positiva utveckling av jämställdheten mellan könen som beskrivs ovan kan också främjas genom de föreslagna ändringarna av studentexamen, där examinanderna uppmuntras att visa sitt kunnande på ett mångsidigare sätt än för närvarande och att till exempel i större utsträckning avlägga prov med en högre svårighetsgrad.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Regeringens proposition är en del av den reform av gymnasieutbildningen som genomförs i enlighet med handlingsplanen för statsminister Juha Sipiläs regering.

Propositionen har beretts vid undervisnings- och kulturministeriet i samarbete med Studentexamensnämndens kansli. I beredningen av propositionen har man beaktat de förslag som arbetsgruppen Gaudeamus igitur lämnade efter att ha utrett studentexamens centrala utvecklingsbehov och resultatens från utredningen om anordnande av studentexamen på engelska.

Undervisnings- och kulturministeriet begärde utlåtande om arbetsgruppen Gaudeamus igiturs promemoria den 5 maj 2017. Utlåtande gavs av 126 instanser. En klar majoritet understödde bland annat följande förslag: 1) i stället för det nuvarande provet i ett realämne förutsätts att examinanden avlägger två prov i realämnen eller ett prov i ett realämne och ett prov i ett främmande språk, 2) valet av prov som obligatoriskt eller extra prov är inte längre bindande i samband med anmälan, 3) examinandens rätt att anmäla sig till prov på olika nivåer i samma examensämne begränsas inte, men endast ett prov i samma ämne kan innefattas i examen, 4) i

stället för provet i samiska som främmande språk kan examinanden också välja provet i modersmål och litteratur på samiska, 5) godkända prov som avlagts som enskilda prov kan räknas till godo i studentexamen i tre år efter att det enskilda provet godkändes, 6) när examen underkänns kan godkända prov som ingått i en underkänd examen innefattas i en ny examen under tre års tid efter det att det tidigare avlagda provet godkändes, 7) ett prov i muntliga språkkunskaper inkluderas i proven i främmande språk och det andra inhemska språket, 8) i alla prov ingår uppgifter som överskrider läroämnesgränserna. En stor del eller majoriteten av remissinstanserna motsatte sig bland annat följande förslag: 1) provtiden minskas till fyra timmar och provet i modersmålet ändras till ett endagsprov, 2) möjligheten att kompensera ett underkänt prov slopas, 3) i framtiden kan bakgrundsmaterial till proven också innehålla material på olika språk, 4) en examinand som genomgår gymnasiets lärokurs ska ha studerat hälften av gymnasiets lärokurs eller de obligatoriska kurserna i det ämne som provet avläggs i för att kunna delta i proven i examen.

Undervisnings- och kulturministeriet begärde också utlåtande om utredningen om genomförande av studentexamen på engelska den 14 mars 2018. Utlåtande gavs av 80 instanser. I utlåtandena förhöll man sig i huvudsak positivt till studentexamen på engelska och till utredningens slutsatser. Majoriteten av remissinstanserna ansåg att det finns skäl att bevara studentexamen som en nationell examen. I regel bör studentexamen på engelska riktas till dem som deltar i engelskspråkig undervisning, men på särskild ansökan skulle också andra kunna beviljas rätt att delta i examen på engelska. Studentexamen på engelska ska grunda sig på samma grunder för läroplanen som den examen som ordnas på nationalspråken. I utlåtandena ansåg man i regel att studentexamen på engelska ska innefatta ett prov i ett nationellt språk. Andra frågor som lyftes fram var bland annat lärarnas behörighet för gymnasieundervisning på engelska, tillgången till undervisningsmaterial av hög kvalitet på engelska och nationalspråkens ställning. Några remissinstanser ansåg att det med beaktande av målgruppens och efterfrågans ringa storlek inte vara ändamålsenligt att ordna studentexamen på engelska. Remissinstanserna ansåg i sina utlåtanden att staten bör täcka kostnaderna för studentexamen på engelska.

Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte den 21 augusti 2017 en uppföljningsgrupp för gymnasiereformen. Gruppens mandatperiod fortsätter till utgången av 2018. Uppföljningsgruppen har till uppdrag att följa och stödja genomförandet av reformen samt att bedöma de övergripande konsekvenserna av de åtgärder som vidtas. Representanter för följande instanser deltar i uppföljningsgruppens arbete: avdelningen för yrkesutbildning, högskole- och forskningspolitiska avdelningen och avdelningen för allmänbildande utbildning och småbarnspedagogik vid undervisnings- och kulturministeriet, Utbildningsstyrelsen, Studentexamensnämnden, Forssan yhteislyseo, Helsingin yhteislyseon lukio, Herttoniemen yhteiskoulun lukio, Kaustisen musiikkilukio, Kuopio stad, Lappajärven lukio, Uleåborgs stad, Schildtin lukio, Helsingfors universitet, Helsingfors universitet/läroarbetsforumet, Jyväskylä universitet, Åbo Akademi, Aineopettajaliitto AOL ry, Akava ry, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf, Finlands näringsliv rf, Finlands Svenska Lärarförbund FSL rf, Iltakoulujen Liitto IKLO ry, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf, Opetus- ja Sivistystoimen Asiantuntijat - Specialister för Undervisnings- och Bildningsväsendet OPSIA ry, Pro Lukio ry, Bildningsarbetsgivarna rf, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Finlands Kommunförbund rf, Finlands Gymnasistförbund rf, Studiehandledarna i Finland rf, Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf, Finlands Rektorer r.f., Finlands universitetsrektoreråd UNIFI rf, Finlands studentkårers förbund (FSF) rf, Företagarna i Finland rf, Taloudellinen tiedotustoimisto ry, Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf och Privatskolornas Förbund rf.

Revideringen av lagstiftningen om studentexamen har behandlats av uppföljningsgruppen för gymnasiereformen under 2018. Utöver arbetet i uppföljningsgruppen ordnade undervisnings- och kulturministeriet våren 2018 en rundabordsdiskussion för olika intressentgrupper. Hösten 2018 ordnades ett gemensamt diskussionsmöte för uppföljningsgruppen för reformen och rundabordsamtal.

Propositionen har behandlats i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning den 9 oktober 2018 och studentexamens struktur har behandlats i en separat förhandling den 8 november 2018.

5.2 Utlåtanden och hur de har beaktats

Undervisnings- och kulturministeriet begärde den 21 juni 2018 utlåtande om utkastet till regeringsproposition. Utlåtande begärdes av de centrala ministerierna och andra myndigheter, anordnarna av gymnasieutbildning, högskolorna, lärarorganisationerna, studentorganisationerna, kommunsektorns aktörer, arbetsmarknadsorganisationerna och andra centrala intressentgrupper för gymnasieutbildningen. Utlåtanden lämnades av totalt 109 olika aktörer.

Remissinstanserna ansåg att som helhet betraktat kan propositionsutkastets mål och innehåll i huvudsak understödjas.

Arbetsgruppen Gaudeamus igiturs förslag gällande studentexamens struktur understöddes i sig. En del av remissinstanserna konstaterade att ändringen också är i linje med högskolornas nya antagningsgrunder och främjar de studerandes möjligheter när de söker till fortsatta studier. I några utlåtanden påpekades dock att förslaget kan anses minska realprovets betydelse och bli en utmaning för till exempel dem som avlägger två examina och för en del av de studerande i vuxengymnasier. Förslaget ansågs också vara svårbegripligt.

Förslaget att lätta upp bestämmelserna om förfarandena i samband med anmälan till prov i studentexamen och avläggande av examen understöddes allmänt i utlåtandena. Förslagen ansågs främja avläggandet av studentexamen på ett framgångsrikt sätt.

En klar majoritet av remissinstanserna ansåg att studentexamen på engelska behövs och förhöll sig positivt till det föreslagna sättet att genomföra examen. I vissa utlåtanden framhölls emellertid att examen på engelska i den föreslagna formen inte till fullo tjänar den avsedda målgruppen, särskilt på grund av kravet på att provet i modersmål och litteratur ska avläggas på ett nationalspråk. Dessutom ansåg en del av dem som lämnade utlåtande att det var otydligt när studierna har genomförts i huvudsak på engelska och när den studerande kan anses ha tillräckliga språkliga förutsättningar för att avlägga examen på engelska. Man önskade att de nämnda frågorna klarläggs i den fortsatta beredningen.

I flera utlåtanden framfördes synpunkter för och emot förslagen att antalet omtagningar av prov i studentexamen inte begränsas och att utbildningsanordnaren ska ha skyldighet att ordna prov för dem som vill ta om ett prov. Enligt utbildningsanordnarna kan en obegränsad omtagningsrätt medföra utmaningar för utbildningsanordnarna när det gäller de praktiska arrangemangen kring studentexamen.

Studentexamensnämnden och några andra remissinstanser ansåg att bedömningen av kostnadseffekterna i propositionsutkastet var något underdimensionerad. Nämnden påpekade att genomförandet av ändringarna på ett ändamålsenligt sätt förutsätter att det finns tillräckliga ekonomiska resurser. Anordnarna av gymnasieutbildning ansåg det också vara viktigt att de

föreslagna ändringarna av studentexamen inte medför merkostnader för utbildningsanordnarna.

Förslag som understöddes var också införandet av ämnesövergripande uppgifter i proven i studentexamen, möjligheten att i stället för provet i ett främmande språk avlägga modersmålsprovet i samiska och preciseringarna av bestämmelserna om upprättande av ordning under provtillfällen. Övergångsbestämmelserna i den föreslagna lagen ansågs delvis vara svårtolkade och det önskades att de förtydligas.

I flera utlåtanden framfördes att det är skäl att noggrant följa och utvärdera konsekvenserna av ändringarna av studentexamen.

Förslaget gällande studentexamens struktur har ändrats i den fortsatta beredningen. Enligt propositionen ska fem prov avläggas i examen. Det föreslås att de föreslagna övergångsperioderna förlängs med ett år jämfört med utkastet till proposition som var ute på remiss. De ändringar som gäller avläggandet av studentexamen tillämpas på examinander som börjar avlägga studentexamen vid examenstillfället 2022 eller efter det. På basis av utlåtandena har dessutom behövliga preciseringar gjorts bland annat av övergångsbestämmelserna och bestämmelserna om ändringssökande i den föreslagna lagen. Detaljmotiveringen i propositionen har preciserats och förtydligats på flera ställen. Dessutom har bedömningarna av propositionens konsekvenser preciserats bland annat i fråga om ekonomiska konsekvenser.

Ett separat diskussionsmöte om ändringen av examensstrukturen ordnades för de centrala intressentgrupperna den 6 november 2018. Följande instanser gav sitt ställningstagande vid mötet eller annars skriftligen: Utbildningsstyrelsen, Studentexamensnämnden, Aikuisluoliitto ry, Aineopettajaliitto AOL ry, Akava ry, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf, Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry, Finlands näringsliv rf, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf, Pro Lukio ry, Bildningsarbetsgivarna rf, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Finlands Kommunförbund rf, Finlands Gymnasistförbund rf, Studiehandedarna i Finland rf, Finlands Rektorer r.f. och Privatskolornas Förbund rf. Majoriteten av remissinstanserna understödde den föreslagna strukturen med fem prov och ansåg att den var klarare än strukturen enligt arbetsgruppen Gaudeamus igiturs förslag. En del av remissinstanserna ansåg att strukturen kan bli en utmaning för till exempel dem som avlägger två examina och för en del av de studerande i vuxengymnasier och understödde därför inte förslaget.

6 Samband med andra propositioner

Regeringen lämnade den 5 april 2018 en proposition till riksdagen med förslag till lag om rättegång i förvaltningsärenden och till vissa lagar som har samband med den (RP 29/2018 rd). I propositionen föreslås det att det stiftas en lag om rättegång i förvaltningsärenden. Genom lagen upphävs den gällande förvaltningsprocesslagen. Sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen ska i princip kräva besvärstillstånd. Lagarna avses träda i kraft vid ingången av 2019 eller under första hälften av året. Förslagen i den nämnda propositionen och denna proposition bör samordnas under riksdagsbehandlingen av propositionerna.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lagen om studentexamen

1 §. Studentexamen. Studentexamen avläggs som avslutning på gymnasieutbildning enligt gymnasielagen (714/2018). Gymnasieutbildningen och studentexamen bildar de facto en starkt sammanbunden helhet även om studentexamen inte heller framöver ingår i gymnasieutbildningens lärokurs. I regel deltar alla studerande som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs i studentexamen.

Det föreslagna 1 mom. motsvarar det gällande 1 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005), sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. I det föreslagna momentet föreskrivs att en studerande som har avlagt studentexamen har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för gymnasieutbildningen och uppnått tillräcklig mognad enligt målen för gymnasieutbildningen. De som deltar i proven i studentexamen kallas i den föreslagna lagen examinander. Bestämmelser om rätten för andra än de som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs att avlägga studentexamen utfärdas separat i 5 §.

Enligt huvudregeln i det föreslagna 2 mom. kan studentexamen avläggas på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk. Bestämmelsen motsvarar 1 § 2 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. I fortsättningen ska studentexamen dock också kunna avläggas på engelska. Möjligheten att avlägga studentexamen på engelska tryggar ställningen för de examinander som har svaga förutsättningar att klara sig bra i en studentexamen på finska eller svenska. Studentexamen på engelska kan således främja genomströmningen i andra stadiets utbildning och göra övergången till högskolestudier smidigare. Sådana examinander är bland annat de som studerat vid engelskspråkiga eller tvåspråkiga grundskolor eller gymnasier, finländska återflyttare vars starkaste akademiska språk är engelska och unga som på grund av föräldrarnas arbete har flyttat till Finland och vars skolspråk har varit engelska. Även studerande som inte har lyckats avlägga Internationale Baccalaureate-examen med godkänt vitsord kan ha behov av att avlägga studentexamen på engelska. Examen ska avläggas på ett examensspråk på samma sätt som för närvarande. Examen ska dock kunna kompletteras på ett annat språk. Även i en examen på engelska ska provet i modersmål och litteratur avläggas på ett nationellt språk och examens uppbyggnad eller innehåll avviker inte heller i övrigt från en examen på finska eller svenska. Det föreslås att bestämmelser om rätten att avlägga studentexamen på engelska utfärdas separat i 6 § och om komplettering av examen i 18 §.

I 3 mom. föreslås en informativ bestämmelse om den behörighet för fortsatta studier som studentexamen ger. Bestämmelsen motsvarar 1 § 3 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Enligt republikens presidents förordning om studentexamen i landskapet Åland (433/2006) medför en studentexamen som avlagts i landskapet Åland samma behörighet som motsvarande examen som har avlagts i riket. I denna regeringsproposition föreslås inga ändringar av bestämmelsen i den ovannämnda förordningen.

2 §. Studentexamensnämnden. För att leda, ordna och genomföra studentexamen svarar enligt 1 mom. också i fortsättningen Studentexamensnämnden, som undervisnings- och kulturmini-

steriet tillsätter för tre år i sänder. Bestämmelsen motsvarar till innehållet i huvudsak 18 b § i den gällande gymnasielagen (629/1998) och 1 a § i lagen om anordnande av studentexamen, sådan den lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Det föreslås dock att ett omnämmande om att Studentexamensnämnden är ett oberoende organ fogas till momentet. Med oberoende avses särskilt att prov i studentexamen utarbetas och bedöms utan påverkan av en tredje part såsom andra myndigheter inom statsförvaltningen, anordnare av gymnasieutbildning, högskolor eller andra parter. Medlemmarna i Studentexamensnämnden är oberoende sakkunniga i nämnden och representerar inte sin bakgrundsorganisation när de utför sitt uppdrag i nämnden. Den föreslagna bestämmelsen ändrar inte Studentexamensnämndens nuvarande ställning.

Det föreslås att Studentexamensnämnden skrivs med stor begynnelsebokstav i enlighet med nämndens egen och etablerad praxis. Enligt Institutet för de inhemska språkens anvisningar skrivs namnet på kommittéer, råd, kommissioner, nämnder, delegationer, planeringskommissioner och utskott i regel med liten bokstav. När det är fråga om permanenta förvaltningsorgan kan man också använda stor begynnelsebokstav, varvid organet jämföras med institutioner med särskild uppgift eller andra vetenskapliga, ekonomiska eller självständiga institutioner.

Det föreslagna 2 mom. innehåller bestämmelser om utveckling av studentexamen. Enligt momentet utvecklar Studentexamensnämnden studentexamen i samarbete med Utbildningsstyrelsen. Studentexamensnämnden utarbetar ett förslag till plan för utveckling och verkställande av studentexamen för fyra år åt gången för godkännande av undervisnings- och kulturministeriet. Bestämmelserna i momentet motsvarar det gällande 10 § 3 mom. och 10 a § i statsrådets förordning om studentexamen (915/2005). I enlighet med övergångsbestämmelsen i statsrådets förordning 784/2017 tillämpas 10 a § från och med den 1 maj 2019. Det föreslås att de nämnda bestämmelserna tas in i lagen.

I 3 mom. föreskrivs det att Studentexamensnämnden har ett kansli som sköter och utvecklar verkställigheten av examen samt nämndens förvaltning. Chef för kansliet är en generalsekreterare, som utnämns av undervisnings- och kulturministeriet sedan nämnden hörts. Bestämmelserna om kansliet och generalsekreteraren motsvarar bestämmelserna i 13 § 1 och 3 mom. i statsrådets förordning om studentexamen, som föreslås tas in i lagen, eftersom bestämmelser om kansliets ställning som en fristående enhet vid Utbildningsstyrelsen finns i lagen om Utbildningsstyrelsen (564/20016). Det föreslås att en informativ hänvisningsbestämmelse om detta tas in i 3 mom.

Enligt 4 mom. utfärdas närmare bestämmelser om Studentexamensnämnden genom förordning av statsrådet. Avsikten är att bestämmelser om utnämmande av medlemmar i Studentexamensnämnden, reglementet för nämnden och arvoden utfärdas genom förordning av statsrådet i huvudsak på motsvarande sätt som för närvarande.

Enligt republikens presidents förordning om studentexamen i landskapet Åland sköter Studentexamensnämnden även de förvaltningsuppgifter som består i att ordna studentexamen i landskapet Åland. I denna regeringsproposition föreslås inga ändringar av bestämmelsen i den ovannämnda förordningen.

3 §. *Prov i studentexamen.* I studentexamen ordnas enligt 1 mom. prov i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk och matematik samt i naturvetenskapliga och humanistisk-samhälleliga läroämnen (*realämnena*). Bestämmelsen motsvarar 1 b § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019.

Enligt det föreslagna 2 mom. ordnas prov i modersmålet och litteratur på finska, svenska och samiska. I svenska och finska kan det utöver de prov som är avsedda för examinander med finska eller svenska som modersmål ordnas prov som bygger på lärokursen i finska eller svenska som andraspråk och litteratur. Enligt det föreslagna 3 mom. ordnas i matematik och det andra inhemska språket prov med två olika svårighetsgrader. I främmande språk kan det ordnas prov med två olika svårighetsgrader. Paragrafens 2 och 3 mom. motsvarar bestämmelserna i 2 § 1 och 2 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen.

I det föreslagna 4 mom. föreskrivs om befogenheterna att utfärda förordning och meddela föreskrifter om proven i studentexamen. Bestämmelser om i vilka realämnen prov ordnas utfärdas på samma sätt som för närvarande genom förordning av statsrådet. Med avvikelse från 2 § 3 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen föreslås det att bestämmelser om i vilka främmande språk prov ordnas också ska utfärdas genom förordning av statsrådet, på samma sätt som i fråga om realämnen. Genom förordning ska dessutom utfärdas bestämmelser om utarbetande av prov i studentexamen. Studentexamensnämnden beslutar även i fortsättningen i vilka främmande språk prov med två olika svårighetsgrader ordnas.

4 §. Anordnande av prov. Enligt det föreslagna 1 mom. ordnas prov i studentexamen samtidigt två gånger per år, på samma sätt som för närvarande. Varje år ordnas således även i fortsättningen två examenstillfällen för studentexamen. Ordalydelsen i bestämmelsen preciseras jämfört med 3 § 1 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen så att det klart framgår att prov också kan ordnas utanför läroanstaltens egna lokaler, till exempel i kommunens andra lokaler eller i hyrda lokaler.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs om utbildningsanordnarens skyldighet att ordna proven i studentexamen också för den som tidigare avlagt studentexamen i utbildningsanordnarens gymnasium och som tar om ett prov som ingår i examen eller kompletterar sin examen samt för den som tidigare har studerat vid utbildningsanordnarens gymnasium och deltar i ett enskilt prov. Provet kan inte nödvändigtvis avläggas vid samma gymnasium där gymnasiestudierna har genomförts och studentexamen avlagts utan utbildningsanordnaren anvisar den plats där provet ska avläggas. Prov i studentexamen ska ordnas också för andra personer om utbildningsanordnarens verksamhetsförutsättningar, till exempel anordnarens lokaler och övervakningsresurser, tillåter det. Om en utbildningsanordnare, i vars gymnasium en person har avlagt studentexamen, inte längre ordnar gymnasieutbildning har den personen rätt att avlägga provet vid det gymnasium som är närmast hans eller hennes bostadsort. Bestämmelserna i momentet motsvarar till innehållet 3 § 2 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019.

Enligt det föreslagna 3 mom. ansvarar rektorn som är ansvarig för den verksamhet som avses i gymnasielagen för anordnandet av studentexamen och proven i examen vid läroanstalten, på samma sätt som för närvarande.

I det föreslagna 4 mom. föreskrivs på motsvarande sätt som i den gällande lagstiftningen att proven i studentexamen ordnas skriftligt eller elektroniskt och att muntliga uppgifter kan ingå i dem. Digitaliseringen av studentexamen har framskridit så att 2019 kommer alla prov i examen att ordnas digitalt. Med tanke på exceptionella situationer är det dock nödvändigt att möjligheten att också ordna prov på traditionellt vis i pappersform bevaras i lagen. Studentexamensnämnden bestämmer närmare om anordnandet av prov och om tidtabeller och provarrangemang, till exempel provtidpunkter och längden på proven. Det föreslås dessutom att av synnerligen vägande skäl som gäller omständigheterna för anordnande av prov ska Studentexamensnämnden kunna besluta att proven vid en läroanstalt ordnas på annat sätt än vid andra

läroanstalter. Det är fråga om en ny bestämmelse som är avsedd att tillämpas till exempel i situationer när en brand, ett oväntat och långvarigt elavbrott eller någon annan därmed jämförbar situation som stör provlokalen eller provarrangemangen leder till att läroanstalten inte kan ordna proven på samma sätt som vid andra läroanstalter. I sådana situationer kan Studentexamensnämnden till exempel besluta att tidpunkten för provet flyttas eller tiden för att avlägga provet förlängs så att examinanderna kan använda den tid för att avlägga provet som Studentexamensnämnden har bestämt. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas endast i sådana exceptionella situationer som läroanstalten inte har kunnat förbereda sig inför till exempel genom tekniska arrangemang enligt Studentexamensnämndens föreskrifter.

5 §. Rätt för andra än de som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs att avlägga studentexamen. I paragrafen föreslås bestämmelser om rätten för andra än de som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs att avlägga studentexamen. Det föreslagna 1 mom. motsvarar till innehållet 18 a § 1 mom. i den gällande gymnasielagen och 4 a § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Enligt 2 mom. ska en studerande som avlägger en yrkesinriktad grundexamen enligt lagen om yrkesutbildning (531/2017) på samma sätt som för närvarande kunna delta i studentexamen medan han eller hon fortfarande studerar inom den grundexamensutbildningen. Särskilda bestämmelser om förutsättningarna för att delta i proven föreslås i 8 §.

6 §. Rätt att avlägga studentexamen på engelska. Enligt det föreslagna 1 mom. får studentexamen avläggas på engelska av den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen eller en yrkesinriktad grundexamen huvudsakligen på engelska samt av den som har avlagt en i det föreslagna 5 § 1 mom. avsedd examen eller utbildning huvudsakligen på engelska. Examinanden deltar i studentexamen på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk och således är det motiverat att samma huvudregel följs i examen på engelska. På så sätt kan man säkerställa att den studerande har tillräckliga kunskaper i engelska för att avlägga examen och möjligheter att klara av examen på engelska. Om gymnasieutbildning eller yrkesutbildning genomförs i huvudsak på engelska förutsätter det i praktiken att engelska har angetts vara utbildningsanordnarens undervisningsspråk i tillståndet att ordna utbildning. En examinand kan också delta i studentexamen på engelska på basis av en examen eller utbildning som har genomförts utomlands på engelska.

En examinand kan dock ha behov av att avlägga examen på engelska oberoende av undervisningsspråket i den undervisning som han eller hon har deltagit i och alla intresserade har sannolikt inte möjlighet att få delta i undervisning på engelska. De bästa förutsättningarna för att bedöma en persons situation och språkkunskaper har de anställda vid läroanstalten. Därför föreslås det i 2 mom. att genom beslut av rektorn kan studentexamen på engelska av särskilda skäl avläggas även av någon annan än en person som avses i 1 mom., som i övrigt kan anses ha tillräckliga språkliga förutsättningar att avlägga examen på engelska. Ett sådant särskilt skäl att avlägga studentexamen på engelska som avses i bestämmelsen kan till exempel vara att en person tidigare har bott utomlands och deltagit i undervisning på engelska och att engelska de facto är personens starkaste språk. Däremot kan inte till exempel examinandens särskilda intresse att avlägga examen på engelska eller framgång i studierna i engelska anses vara särskilda skäl.

7 §. Avläggande av enskilda prov. Enligt det föreslagna 1 mom. får den som inte har avlagt studentexamen avlägga proven i studentexamen som enskilda prov. Med avvikelse från 9 § 2 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen får enskilda prov dock inte avläggas av den som med stöd av 20 § 2 mom. i gymnasielagen antagits för att genomgå gymnasieutbildningens lärokurs och studentexamen eller med stöd av 43 § i lagen om yrkesutbild-

ning antagits för att avlägga yrkesinriktad grundexamen. Den nämnda ändringen behövs därför enligt det föreslagna 2 mom. kan godkända prov som avlagts som enskilda prov innefattas i en studentexamen som avläggs senare. Maximitiden för avläggande av examen förlorar i praktiken sin betydelse om en studerande som avses i bestämmelsen kan avlägga enskilda prov och innefatta dem senare i examen. Däremot ska proven i studentexamen även i fortsättningen kunna avläggas som enskilda prov av en person som med stöd av 20 § 2 mom. i gymnasielagen har antagits för att genomgå gymnasieutbildningens lärokurs och en internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som anknyter till en särskild utbildningsuppgift. I stället för studentexamen riktar dessa studerande in sig på International Baccalaureate-examen eller någon annan examen som till nivån motsvarar studentexamen, men de kan avlägga provet i det andra inhemska språket eller andra prov som enskilda prov i studentexamen. Detta kommer enligt förslaget att vara möjligt även i fortsättningen. Exempelvis ämnesstuderande i gymnasieutbildning och sådana personer som avses i 5 § 1 mom. och som vill avlägga enskilda prov utan att avlägga hela studentexamen kan också i fortsättningen göra det. Över avlagda enskilda prov utfärdas betyg i enlighet med 20 § 3 mom.

För studerande som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs eller studerande som avlägger en yrkesinriktad grundexamen och avser avlägga studentexamen har det i regel inte heller i nuläget lönat sig att avlägga enskilda prov eftersom de enligt den gällande lagstiftningen inte kan innefattas i examen. Det föreslagna 1 mom. ändrar således inte situationen för dessa studerande. Om en examinand inte avlägger hela studentexamen utfärdas ett betyg över godkända prov, som till sin rättsverkan motsvarar det betyg som utfärdas över enskilda prov.

Enligt 2 mom. utgör de enskilda proven inte studentexamen. Om en person som har avlagt enskilda prov senare avlägger studentexamen kan godkända prov som avlagts som enskilda prov dock innefattas i examen inom tre år efter att det enskilda provet godkänts. Bestämmelsen grundar sig på Gaudeamus igitur-arbetsgruppens förslag och genom den främjas möjligheterna att avlägga studentexamen eftersom prov som redan avlagts som enskilda prov inte behöver avläggas på nytt. För att maximitiden för att avlägga examen inte ska bli oändamålsenligt lång kan tiden inom vilken proven kan innefattas i examen inte vara längre än de föreslagna tre åren.

8 §. Förutsättningar för deltagande i prov. Paragrafens 1 och 2 mom. motsvarar 4 § 1 och 3 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådana de lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Enligt 1 mom. får den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen delta i ett prov i studentexamen efter att ha slutfört de obligatoriska studier som föreskrivs i den statsrådsförordning som avses i 11 § i gymnasielagen i det läroämne som provet gäller. I ett prov i ett realämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier. Om provet i ett främmande språk bygger på en lärokurs som inte innehåller obligatoriska studier, får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta i provet efter att ha avlagt sex studiepoäng i läroämnet. Enligt 2 mom. får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs och som inte har genomgått de studier som avses i 1 mom., men som annars kan anses ha tillräckliga förutsättningar att klara provet av särskilda skäl delta i det genom beslut av rektorn.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs om deltagande i studentexamen i fråga om studerande som avlägger yrkesinriktad grundexamen på motsvarande sätt som i 4 a § i lagen om anordnande av studentexamen, sådan den lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019.

9 §. Anmälan till prov. Det föreslås att anmälan till prov ska kunna göras på ett smidigare sätt än tidigare. Enligt 1 mom. ska examinanden för varje enskilt examenstillfälle och prov som avläggs anmäla sig skriftligt senast den dag som Studentexamensnämnden fastställer till det gymnasium där denne avser avlägga provet. Om det ordnas prov med två olika svårighetsgrader i ett examensämne ska examinanden samtidigt anmäla vilken nivå's prov han eller hon deltar i. Rektorn har till uppgift att säkerställa att examinanden uppfyller förutsättningarna enligt 5—8 § för deltagande i examen och proven i den. Till denna del motsvarar bestämmelserna 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen samt 4 § 2 mom. i den lagen, sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. För tydlighetens skull föreskrivs det också att om rätten förvägras ska ett motiverat skriftligt beslut utfärdas. Bestämmelser om sökande av ändring i ett sådant beslut finns i 22 §.

I motsats till nuläget ska examinanden i samband med anmälan inte längre behöva fatta ett bindande beslut om han eller hon avlägger provet som obligatoriskt eller extra prov. I den föreslagna lagen föreskrivs inte överhuvudtaget om obligatoriska eller extra prov utan endast om minimikraven för att avlägga studentexamen. Examinanden behöver inte heller göra ett bindande val av provets svårighetsgrad. Examinanden beslutar själv vilken nivå's prov han eller hon vill delta i. Enligt förslaget begränsas inte rätten att anmäla sig till prov på olika nivåer i samma examensämne. Enligt det föreslagna 11 § ska dock minst ett prov med högre svårighetsgrad ingå i examen även i fortsättningen. Syftet med smidigare förfaranden för anmälan enligt arbetsgruppen Gaudeamus igiturs förslag är att främja avläggandet av studentexamen så att felaktiga val som en examinand av någon orsak eventuellt har gjort inte utgör hinder för att avlägga examen. Det föreslås att examinanden också ska kunna ändra planerna för avläggande av examen och val av prov medan examen avläggs. Möjligheten att byta provets svårighetsgrad kan också uppmuntra examinanderna att avlägga prov i den långa lärokursen i ett ämne och minska den psykiska belastning som proven i den långa lärokursen kan medföra. Trots de föreslagna ändringarna kräver avläggandet av studentexamen även i fortsättningen att examinandanden planerar hur han eller hon ska förbereda sig inför proven och avlägga examen. Examinanden stöds i sina val genom handledning av studierna enligt 25 § i den nya gymnasielagen. Planen för studentexamen ingår i den studerandes individuella studieplan enligt 26 § i gymnasielagen, som ska utarbetas och uppdateras regelbundet när studierna framskrider med stöd av läroanstaltens undervisningspersonal.

Bestämmelserna i paragrafens 2 och 3 mom. motsvarar i huvudsak 5 § 2 och 3 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen. Enligt det föreslagna 2 mom. kan Studentexamensnämnden på grund av examinandens sjukdom eller något jämförbart särskilt vägande skäl godkänna en anmälan som gjorts efter utsatt tid. Bestämmelsen motsvarar 5 § 2 mom. i den gällande lagen, men det föreslås att momentet preciseras i fråga om särskilt vägande skäl. Till skillnad från den gällande lagen föreskrivs det inte i den föreslagna lagen att anmälan kan annulleras före utgången av anmälningstiden. Detta kan anses vara klart utan en uttrycklig bestämmelse.

Enligt det föreslagna 3 mom. kan Studentexamen på ansökan av särskilt vägande skäl annullera anmälan till ett prov. Bestämmelsen i den gällande lagen preciseras dock i fråga om vad som anses vara ett särskilt vägande skäl. Ett sådant skäl kan till exempel vara examinandens sjukdom eller studier eller arbete utomlands. Förteckningen över orsaker i bestämmelsen är ändå inte uttömmande. Enligt förslaget kan Studentexamensnämnden annullera en bindande anmälan också av andra jämförbara särskilt vägande skäl. Orsaker som kan jämföras med de ovannämnda orsakerna kan anses vara till exempel särskilt hinder som uppstår på grund av tjänstgöring enligt värnpliktslagen (1438/2007), civiltjänstlagen (1446/2007) eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995). Till ansökan om annullering ska fogas en till-

räcklig utredning av hindret i fråga, till exempel ett läkarintyg där sjukdomen eller tiden för arbetsförmåga framgår, ett intyg över studier eller arbete utomlands medan proven ordnas eller ett intyg över att permission från tjänstgöring enligt de ovannämnda lagarna inte har beviljats för deltagande i examen. Eftersom det i bestämmelsen är fråga om annullering av anmälan räknas det prov till vilket anmälan har annullerats till inte som ett provtillfälle i ämnet i fråga. Det behövs dock inte föreskrivas särskilt om detta i lagen. Annullering av anmälan förlänger inte den maximitid som fastställts för avläggande av examen. I enlighet med 21 § tas ingen avgift ut för provet eller återbetalas avgiften på ansökan som gjorts inom den tid som Studentexamensnämnden fastställer, om en anmälan annulleras och examinanden inte till någon del har deltagit i provet.

I 3 mom. föreskrivs dessutom att Studentexamensnämnden på ansökan också kan godkänna en ändring i de uppgifter som ingår i en anmälan, om avläggandet av studentexamen med godkänt resultat kräver detta eller av något annat särskilt vägande skäl. Bestämmelsen kan således tillämpas till exempel när examinanden inte annars kan avlägga examen inom den maximitid som anges i 14 §. Avvikande från 5 § 3 mom. i den gällande lagen är ett villkor för att tillämpa bestämmelsen däremot inte att det bevisligen skett något fel vid anmälan. I praktiken kan det ofta vara mycket svårt eller omöjligt att bevisa att det skett ett fel och det är inte motiverat att examinandernas eller Studentexamensnämndens resurser används till att utreda omständigheterna vid anmälan.

Enligt 4 mom. bestämmer Studentexamensnämnden närmare om förfarandena i anslutning till anmälan. Bestämmelsen är ny och finns inte i den gällande lagstiftningen, men den motsvarar nuvarande praxis.

10 §. Specialarrangemang som gäller examinanden. I paragrafen föreslås bestämmelser om specialarrangemang i samband med proven i studentexamen. En examinand som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter eller ett främmande språk som modersmål eller av någon annan därmed jämförbar orsak inte kan avlägga proven i studentexamen på samma sätt som övriga examinander, får enligt 1 mom. avlägga provet på avvikande sätt. Syftet med bestämmelsen är att trygga situationen för examinander som är i en svagare ställning än andra examinander när de avlägger provet. Syftet med specialarrangemangen är att skapa rimliga och lika möjligheter att avlägga proven. Bestämmelser om anordnande av prov på avvikande sätt finns för närvarande i förordningen om studentexamen. Enligt 6 § i förordningen kan proven för en examinand ordnas på avvikande sätt om examinanden har något funktionshinder eller läs- och skrivsvårigheter. Detsamma gäller en examinand som på grund av sjukdom eller någon annan jämförbar orsak är förhindrad att avlägga proven på samma sätt som övriga examinander. Studentexamensnämnden beslutar om användningen av specialarrangemang på basis av en ansökan som gjorts av examinanden eller vårdnadshavaren. Bestämmelserna om specialarrangemang berör i väsentlig grad grunderna för individens rättigheter och därför föreslås det att bestämmelserna tas in i lagen. Dessutom förpliktar konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bland annat till att skäliga anpassningar görs för personer med funktionsnedsättning i enlighet med deras individuella behov.

De grunder för att avlägga provet på avvikande sätt som nämns i det föreslagna 1 mom. motsvarar i huvudsak 6 § i statsrådets förordning om studentexamen. Med avvikelse från de gällande bestämmelserna föreslås det att provet ska kunna avläggas på avvikande sätt också på grund av att examinanden har ett främmande språk som modersmål. För att säkerställa likabehandling även av sådana examinander med ett främmande språk som modersmål som inte kan avlägga proven på samma sätt som andra examinander kan dessa examinander beviljas de specialarrangemang som behövs. Ett främmande språk som modersmål kan anses vara jäm-

förbart med att en finskspråkig examinand avlägger studentexamen på svenska, eller tvärtom. I fråga om examinander med funktionsnedsättning kompletterar bestämmelsen 15 § i diskrimineringslagen (1325/2014), enligt vilken utbildningsanordnare ska göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra få utbildning. Enligt förslaget kan examinandens sjukdom, funktionsnedsättning eller något annat därmed jämförbart särskilt vägande skäl också beaktas vid bedömningen av provet under de förutsättningar som anges i 19 § 3 mom.

De orsaker som anges i 1 mom. berättigar inte automatiskt till specialarrangemang, utan det förutsätts att en orsak som nämns i bestämmelsen eller någon annan därmed jämförbar orsak hindrar examinanden från att avlägga provet på samma sätt som andra examinander.

Specialarrangemangens innehåll bestäms från fall till fall enligt de orsaker som nämns i momentet och graden av svårigheter som de orsakar. Behov av stöd som konstaterats i gymnasiestudier eller andra studier och åtgärder som vidtagits kan användas som indikatorer vid bedömningen av behovet av specialarrangemang, men de utgör inte villkor för att specialarrangemang ska beviljas. Specialarrangemang som kan beviljas är till exempel mera tid för att avlägga provet eller så kan examinanden avlägga provet i en separat provlokal. Arrangemangen kan också gälla delar som särskilt anknyter till det digitala provet, bland annat rätt att använda större skärm eller större teckengrad. Examinanden kan befrias från uppgifter som mäter hörförståelse på grund av hörselskada eller dövhet. I de fall då en examinand har beviljats befrielse från en del av ett prov bör man också tillämpa en avvikande bedömning enligt 19 § 3 mom.

Enligt 2 mom. beslutar Studentexamensnämnden på ansökan om användning av sådana specialarrangemang som avses i 1 mom. På samma sätt som för närvarande kan ansökan göras av examinanden eller vårdnadshavaren för en examinand som inte har fyllt 18 år. Med avvikelse från den gällande lagen föreslås en bestämmelse om att även rektorn kan besluta om användning av specialarrangemang i plötsliga och oförutsägbara situationer. Rektorn ska bestämma om specialarrangemang endast i sådana plötsliga och oförutsägbara situationer där ansökan om specialarrangemang inte kan göras till Studentexamensnämnden. Bestämmelsen motsvarar vedertagen praxis.

Enligt 3 mom. bestämmer Studentexamensnämnden närmare om ansökan och användning av specialarrangemangen. Bestämmelsen är ny och finns inte i den gällande lagstiftningen, men den motsvarar nuvarande praxis.

11 §. Prov som avläggs i studentexamen. I paragrafen föreslås bestämmelser om studentexamens struktur, dvs. vilka prov som ska avläggas i examen. Enligt 1 b § 2 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018 som träder i kraft den 1 augusti 2019, ska en examinand avlägga provet i modersmålet och litteratur samt enligt eget val tre prov av en grupp som består av provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk, provet i matematik och provet i realämnena (*obligatoriska prov*). Enligt 1 mom. ska en examinand som avlägger studentexamen avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnena. Provet i modersmål och litteratur är således även i fortsättningen det enda provet i examen som är obligatoriskt för alla. På samma sätt som för närvarande kan examinanden välja att inte avlägga det prov som är minst tilltalande för honom eller henne. Examinanden beslutar själv i vilket ämne han eller hon avlägger det femte provet. Den föreslagna ändringen

höjer kravnivån på examen i någon mån, men syftet är att styra examinanderna till att visa sitt kunnande och avlägga olika prov på ett mångsidigare sätt än tidigare. Valbarheten i examen bevaras dock och examinanderna kommer också i framtiden att ha flexibla möjligheter att visa sitt kunnande på olika sätt.

I 2 mom. föreskrivs att av de prov som avses i 1 mom. får endast ett avläggas i ett och samma läroämne. Examinanden får därtill avlägga ett eller flera andra prov. Antalet prov begränsas således inte heller i fortsättningen, utan examinanden kan avlägga så många prov som han eller hon vill inom den angivna tiden för avläggande av examen. Examinanden får också avlägga prov av olika svårighetsgrad i samma ämne. Fortsättningsvis kan examen också kompletteras efter avlagd examen. Bestämmelser om komplettering av examen föreslås i 18 §.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs på motsvarande sätt som för närvarande att minst ett sådant prov med högre svårighetsgrad som avses i 3 § 3 mom. ska ingå i examen. Kravet att ett prov med högre svårighetsgrad ska avläggas kan på samma sätt som nu uppfyllas genom att examinanden i stället för att avlägga provet i det andra inhemska språket avlägger det prov i modersmål och litteratur i språket i fråga som är avsett för examinander med finska eller svenska som modersmål samt genom att på det sätt som avses i det föreslagna 12 § 3 mom. avlägga provet i modersmål och litteratur på samiska i stället för provet i ett främmande språk.

12 §. Specialbestämmelser om avläggandet av provet i modersmål och litteratur och proven i språk. I paragrafen föreslås specialbestämmelser om avläggande av proven i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk. Enligt det föreslagna 1 mom. kan examinanden avlägga provet i modersmål och litteratur som ett prov som grundar sig på lärokursen i finska eller svenska som andraspråk och litteratur, om hans eller hennes modersmål inte är finska, svenska eller samiska eller om han eller hon har teckenspråk som modersmål eller första språk. Enligt 2 mom. kan examinanden i stället för provet i det andra inhemska språket avlägga provet i modersmål och litteratur i språket i fråga som är avsett för examinander med svenska eller finska som modersmål. De föreslagna bestämmelserna motsvarar till innehållet bestämmelserna i 6 § 1 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen.

Enligt 3 mom. kan examinanden i stället för provet i ett främmande språk avlägga provet i modersmål och litteratur på samiska. För närvarande kan kunskaper i samiska visas genom provet i modersmålet och provet i den korta lärokursen i ett främmande språk. Proven utarbetas skilt för nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Om en examinand i dagens läge vill avlägga provet i modersmål och litteratur på samiska kan endast proven i det andra inhemska språket ersättas med provet i modersmålet på samiska. Bestämmelsen grundar sig på arbetsgruppens förslag och främjar möjligheterna att visa kunskaper i samiska.

13 §. Avläggande av studentexamen. I paragrafen föreslås bestämmelser om de villkor som ska uppfyllas för att studentexamen ska ha avlagts. Enligt 1 mom. har studentexamen avlagts när examinanden har blivit godkänd i de prov som avses i 11 § samt med godkänt resultat slutfört lärokursen för gymnasieutbildningen eller en sådan annan examen eller utbildning som avses i 5 §. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i 6 § 3 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019.

Enligt 2 mom. har examen avlagts även när vitsordet i ett av de prov som avses i 11 § 1 mom. är underkänt om vitsorden i de övriga prov som examinanden avlagt visar sådana kunskaper och färdigheter som avses i 1 § 1 mom. samt tillräcklig mognad och examinanden inte skriftligen har förbjudit att ett underkänt vitsord antecknas på betyget. Förfarandet kallas vedertaget för kompensation. Examen har dock inte avlagts om ett prov underkänns med stöd av 15 eller

16 § i den föreslagna lagen. Tillämpningen av kompensationsförfarandet förutsätter således att examinanden har lämnat in provprestationen för bedömning. Bestämmelsen motsvarar gällande lagstiftning och praxis.

Enligt 3 mom. bestämmer Studentexamensnämnden närmare om de praktiska förfaranden som anknyter till avläggandet av examen samt om grunderna för avläggande av examen utan hinder av ett underkänt vitsord. Studentexamensnämnden kan med stöd av bemyndigande utfärda bestämmelser om till exempel hur examinanden kan fortsätta avlägga examen om han eller hon har avlagt de prov som avses i 11 § och det ännu kvarstår examenstillfällen enligt 14 § som examinanden kan delta i. Studentexamensnämnden kan också utfärda bestämmelser om förfarandena vid de situationer som avses i 14 § 3—5 mom. i den föreslagna lagen.

14 §. *Maximal tid inom vilken studentexamen ska avläggas.* Enligt huvudregeln i det föreslagna 1 mom. ska studentexamen avläggas på motsvarande sätt som i dagens läge under högst tre på varandra följande examenstillfällen. Examinanden får även i fortsättningen bestämma när han eller hon inleder avläggandet av studentexamen, om examen avläggs vid ett, två eller tre examenstillfällen och i vilken ordning proven avläggs.

Enligt 7 § i den gällande lagen om anordnande av studentexamen föreskrivs om möjligheten att genomföra examen under en längre tid än tre examenstillfällen genom förordning av statsrådet. I den föreslagna lagen föreskrivs dock om förlängning av tiden för avläggande av examen på lagnivå, eftersom det är fråga om examinandens rättigheter. Enligt 2 mom. får en examinand som har fått ett underkänt vitsord i ett prov, som enligt 11 § 1 mom. ska avläggas i studentexamen, dock fortsätta att avlägga examen genom att ta om provet i fråga vilket får göras under de tre examenstillfällen som omedelbart följer efter att det underkända vitsordet erhålls. Bestämmelsen motsvarar den gällande 5 § 1 punkten i statsrådets förordning om studentexamen. Enligt den föreslagna lagens 17 § 2 mom. har en examinand rätt att ta om ett prov tre gånger medan examen avläggs. Examinanden bestämmer om utnyttjandet av examenstillfällena. Efter att ha utnyttjat tre examenstillfällen enligt 1 mom. får examinanden endast ta om sådana underkända prov som förutsätts för avläggande av studentexamen. Avsikten är att examinanden ska avlägga examen med godkänt vitsord inom så kort tid som möjligt. Efter det kan prov som ingår i examen tas om och examen kompletteras i enlighet med 17 och 18 § på det sätt som examinanden anser bäst.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs om förlängning av tiden för avläggande av studentexamen när examinanden är förhindrad att delta i proven i studentexamen. Enligt 5 § 2 punkten i den gällande förordningen om studentexamen förlängs tiden för genomförande av studentexamen om en examinand som har deltagit i ett examenstillfälle och på grund av heltidsstudier utomlands eller någon annan därmed jämförbar orsak har gått miste om två examenstillfällen. Enligt Studentexamensnämndens allmänna föreskrifter och anvisningar är sådana skäl som kan jämföras med studier utomlands till exempel värnplikt som varar ett år eller sjukdom som varar ett år. Om examinanden går miste om endast ett examenstillfälle på grund av en sådan orsak som avses i bestämmelsen förlängs inte tiden för genomförande av studentexamen. Således är en examinand som på grund av en allvarlig sjukdom eller någon annan motsvarande orsak går miste om ett examenstillfälle tvungen att avlägga examen under två examenstillfällen.

I jämförelse med nuläget föreslås i 3 mom. lindrigare villkor för att förlänga tiden för genomförande av examen. I lagen nämns dessutom sjukdom uttryckligen som en grund för förlängning av tiden. Det föreslås att det i momentet föreskrivs att en examinand som har deltagit i minst ett examenstillfälle och på grund av sjukdom, heltidsstudier utomlands eller något annat jämförbart vägande skäl är förhindrad att delta i proven under ett examenstillfälle ska kunna

fortsätta att avlägga examen vid det examenstillfälle som omedelbart följer efter att den maximala tiden enligt 1 mom. löpt ut. Om en examinand av en ovannämnd orsak är förhindrad från att delta i proven under två på varandra följande examenstillfällen, får examinanden fortsätta att avlägga examen under de två examenstillfällen som omedelbart följer efter att den maximala tiden enligt 1 mom. har löpt ut. På så sätt har examinanderna en mer jämlik ställning än tidigare. Den föreslagna bestämmelsen stöder också utbytesstudier under gymnasietiden bättre än för närvarande. Andra vägande skäl enligt bestämmelsen kan till exempel vara fullgörande av tjänstgöring enligt värnpliktslagen, civiltjänstlagen eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor samt föräldraledighet.

Momentet gäller examinand som redan har deltagit i minst ett examenstillfälle och är förhindrade att delta i ett enda prov vid ett examenstillfälle. Om det är fråga om examinandens första examenstillfälle kan anmälan till proven vid examenstillfallet annulleras med stöd av den föreslagna 9 § 3 mom., förutsatt att villkoren enligt bestämmelsen uppfylls, varvid tiden för genomförande av studentexamen inte börjar löpa. Om examinand däremot är förhindrad från att delta endast i en del av proven vid examenstillfallet och ett eller flera av proven i fråga är ett villkor för avläggande av examen förlängs tiden för genomförande av examen med stöd av 2 mom.

Det föreslås att i de situationer som avses i 3 mom. ska examinand på samma sätt som för närvarande ha kvar rätten att ta om ett underkänt prov så att de examenstillfällen som examinand har gått miste om inte räknas till sådana examenstillfällen som avses i 2 mom.

Enligt det föreslagna 4 mom. betraktas examen som underkänd, om en examinand inte har avlagt examen inom den tid som avses i 1—3 mom. På samma sätt som för närvarande får dock examen börja genomföras från början. Enligt 7 § 2 mom. i den gällande lagen kan tidigare avlagda prov i studentexamen inte ingå i en ny examen som börjar genomföras, utan då ska alla prov avläggas på nytt. I det föreslagna 4 mom. föreskrivs i enlighet med arbetsgruppens förslag att en examinand kan innefatta godkända prov som har ingått i en underkänd examen i en ny examen under tre års tid efter att det tidigare avlagda provet godkändes. På så sätt säkerställs och försnabbas avläggandet av examen med godkänt vitsord och övergången till högre utbildning. Den föreslagna tidsgränsen på tre år styr examinanderna till att utnyttja möjligheten att innefatta godkända prov inom en kort tid.

Enligt det föreslagna 5 mom. kan Studentexamensnämnden på ansökan och av synnerligen vägande skäl besluta att en examinand som har genomfört endast en del av studentexamen får börja avlägga examen från början. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 7 § 3 mom. i den gällande lagen. Bestämmelsen kan bedömas ha mindre betydelse i fortsättningen bland annat därför att förfarandena vid anmälan till prov i studentexamen görs smidigare. Tillämpning av bestämmelsen kan komma i fråga till exempel när en examinand byter från ett finskspråkigt gymnasium till ett svenskspråkigt eller tvärtom medan han eller hon avlägger studentexamen.

15 §. Utevaro från provtillfället och avbrutet prov. Paragrafen motsvarar till sitt innehåll 10 § i den gällande lagen. Ett prov i studentexamen betraktas som underkänt, om den som har anmält sig till ett prov uteblir från provtillfället eller inte lämnar in en provprestation för bedömning. I 13 § 2 mom. i den föreslagna lagen föreskrivs att i dessa fall kan en examen inte avläggas utan hinder av ett underkänt vitsord.

16 §. Påföljder för brott mot ordning och svikligt förfarande. I propositionen föreslås exaktare bestämmelser än i den gällande lagstiftningen när det gäller påföljder för brott mot ordning och svikligt förfarande under prov i studentexamen. De föreslagna bestämmelserna beaktar i

högre grad examinandernas rättsskydd och kravet på proportionerliga påföljder. De säkerställer också att proven kan ordnas och avläggas på ett tryggt och ostört sätt. Med tanke på rätts-säkerhetsaspekten är det viktigt att påföljderna graderas på behörigt sätt utgående från över-trädelsens allvar.

I det föreslagna 1 mom. föreskrivs om påföljder vid brott mot ordning under provtillfället. Enligt 11 § 1 mom. i den gällande lagen har en examinand som grovt bryter mot ordningen för-verkat sin rätt att delta i proven vid examenstillfället i fråga. De prov som examinanden har anmält sig till vid samma examenstillfälle betraktas som underkända. För närvarande före-skrivs det inte om påföljder för andra brott än grovt brott mot ordningen under prov i stu-dentexamen. I det föreslagna momentet föreskrivs om olika nivåer av påföljder. Påföljden ska bestämmas utifrån hur allvarligt förfarandet är. En examinands provprestation betraktas som underkänd om examinanden stör provtillfället eller på annat sätt bryter mot ordningen vid provtillfället och inte trots rektorns eller lärarens uppmaning avbryter sitt förfarande. Exami-nanden ska således alltid först uppmanas att avbryta ett förfarande som stör provtillfället och ges en reell möjlighet att korrigera sitt agerande innan en påföljd påförs. Om förfarandet upp-repas eller orsakar betydande skada för de andra examinandernas provprestationer betraktas examinandens alla provprestationer vid det examenstillfället som underkända och han eller hon förlorar sin rätt att delta i senare prov under examenstillfället i fråga. Om förfarandet är synnerligen grovt och skadligt förlorar examinanden därtill rätten att delta i proven vid föl-jande examenstillfälle. Tillämpning av denna bestämmelse kan komma i fråga till exempel om examinandens förfarande äventyrar de andra examinandernas säkerhet.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs om påföljder vid svikligt förfarande. Svikligt förfarande under ett prov i studentexamen är mycket klandervärt och i den föreslagna lagen föreskrivs ett strikt förhållningssätt. Om en examinand gör sig skyldig till svikligt förfarande eller försök till fusk eller medverkar vid detta i ett prov betraktas examinandens alla provprestationer under det examenstillfället som underkända och han eller hon förlorar sin rätt att delta i senare prov under examenstillfället i fråga. Till denna del motsvarar bestämmelsen 11 § 1 mom. i den gäl-lande lagen. Vidare föreskrivs det att om förfarandet upprepas eller annars är synnerligen grovt och skadligt förlorar examinanden rätten att delta i proven också vid följande examens-tillfälle. Möjligheten att bestämma en sådan påföljd har också en större förebyggande effekt på svikligt förfarande. Som särskilt grovt och skadligt förfarande kan betraktas till exempel ett exceptionellt planmässigt och omfattande svikligt förfarande.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs att innan ovannämnda påföljder bestäms ska det förfarande som föranleder åtgärden specificeras, examinanden höras och övriga behövliga utredningar inhämtas. Bestämmelsen motsvarar förfarandet i disciplinärenden enligt 42 § 1 mom. i gym-nasielagen.

Enligt paragrafens 4 mom. beslutar i regel rektorn om påförande av en påföljd. Beslut om att en examinand på grund av ett i 1 eller 2 mom. avsett förfarande förlorar sin rätt att delta i pro-ven vid det examenstillfälle som följer efter det pågående examenstillfället fattas dock av ut-bildningsanordnarens kollegiala organ. Ett sådant beslut kan anses vara jämförbart med beslut om avstängning av en studerande för viss tid enligt gymnasielagen, i fråga om vilket riksdag-ens kulturutskott har ansett att det behöriga kollegiala organet har beslutanderätt (KuUB 18/2016 rd). Beslut om avstängning från läroanstalten eller uppsägning från elevhemmet för en tid över tre månader fattas i enlighet med 42 § 4 mom. alltid av det kollegiala organet.

I 5 mom. föreskrivs dessutom att en examinand som stör ett provtillfälle kan uppmanas att av-lägsna sig från tillfället. Om en examinand inte lyder en uppmaning att avlägsna sig får rek-

torn eller en lärare avlägsna examinanden på det sätt som föreskrivs i 43 § i gymnasielagen. Bestämmelsen är ny i lagstiftningen om studentexamen. Genom den säkerställs att provtillfällena kan ordnas på ett tryggt och ostört sätt.

17 §. Omtagning av prov. De föreslagna bestämmelserna om omtagning av prov motsvarar 6 a § i lagen om anordnande av studentexamen, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Enligt 1 mom. får ett godkänt prov tas om utan begränsningar.

Enligt 2 mom. har en examinand rätt att ta om ett underkänt prov tre gånger medan examen avläggs. I det föreslagna momentet föreskrivs också på motsvarande sätt som i 4 § 2 mom. i den gällande förordningen om studentexamen om byte av nivån på provet och av provet vid omtagning av ett underkänt prov. Eftersom det är fråga om examinandens rättigheter ska det enligt förslaget föreskrivas om byte av nivån på provet och av provet på lagnivå. I bestämmelserna beaktas dessutom möjligheten enligt 12 § 3 mom. i den föreslagna lagen att i stället för provet i ett främmande språk avlägga provet i modersmål och litteratur i samiska. Som det konstateras ovan får examinanden enligt eget val avlägga prov av olika svårighetsgrad i samma ämne inom den tid som examen ska avläggas enligt 14 § 1 mom. De föreslagna bestämmelserna om byte av svårighetsgrad och av prov tillämpas när examinanden har utnyttjat examenstillfällena enligt 14 § 1 mom., men det kvarstår ännu examenstillfällen enligt 2 mom.

Enligt 3 mom. får den som har avlagt examen ta om ett underkänt prov utan begränsningar.

18 §. Komplettering av studentexamen. Paragrafen motsvarar till innehållet 9 § 1 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen. Den som har blivit godkänd i studentexamen får fortsättningsvis komplettera examen med prov i läroämnena som inte ingår i den avlagda examen och med prov i läroämnena med annan svårighetsgrad än de prov i samma läroämnena som ingår i den avlagda examen.

19 §. Bedömning av provprestationer. Enligt det föreslagna 1 mom. ges separata vitsord för proven i studentexamen. Utöver vitsordet för ett prov kan det också ges en mer detaljerad bedömning av provet, det vill säga till exempel att uppgiftsspecifika poäng ingår som en del av bedömningen. Det föreslagna momentet motsvarar det nya 2 mom. i 8 § i lagen om anordnande av studentexamen, som träder i kraft den 1 augusti 2019.

I 2 mom. föreslås det att provprestationerna även i fortsättningen ska granskas på två nivåer, vilket säkerställer en tillförlitlig bedömning. Enligt 8 § 1 mom. i den gällande lagen granskas och bedöms provprestationerna preliminärt av läraren i ämnet vid den läroanstalt som ger gymnasieutbildningen och slutligt av Studentexamensnämnden. I det föreslagna momentet används det enhetliga begreppet preliminär bedömning. I nuläget kan en preliminär bedömning inte alltid göras till exempel i situationer där undervisningen i ett läroämne har ordnats i samarbete med en annan utbildningsanordnare eller anskaffats i enlighet med bestämmelserna om anskaffning av utbildning i gymnasielagen. Om det inte finns någon lärare i ämnet som kan bedöma en prestation vid läroanstalten, görs ingen preliminär bedömning. Det föreslås att möjligheterna att göra en preliminär bedömning görs flexibla så att censorn inte nödvändigtvis måste vara lärare vid läroanstalten i fråga, utan provprestationen kan preliminärt bedömas av en annan lärare i ämnet i fråga som utbildningsanordnaren har utsett. Enligt föreslagna momentet görs den preliminära bedömningen av Studentexamensnämnden, om utbildningsanordnaren inte kan utse en lärare i ämnet i fråga som kan bedöma prestationen. På så sätt har alla examinander lika möjligheter till en bedömning på två nivåer.

I 3 mom. föreskrivs om avvikande bedömning av en provprestation. Det föreslås att momentet preciseras jämfört med 8 § 3 mom. i den gällande lagen. Om examinandens provprestation har försämrats på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning eller någon annan därmed jämförbar särskild vägande orsak, och specialarrangemang som avses i den föreslagna 10 § inte kan anses tillräckliga för att trygga examinandens förutsättningar att avlägga provet på lika villkor som de andra examinanderna, ska Studentexamensnämnden kunna beakta detta i bedömningen. Syftet är att trygga situationen för examinander som på grund av de nämnda orsakerna har en sämre ställning än andra examinander när de avlägger provet. Eftersom bestämmelsen utgör ett undantag från principen om likabehandling av examinanderna ska den dock tillämpas på ett restriktivt sätt. Ordalydelsen i momentet anger att specialarrangemang enligt 10 § alltid är primära i förhållande till avvikande bedömning. Det föreslagna 3 mom. kan bli tillämpligt endast om specialarrangemang inte kan anses tillräckliga för att trygga lika möjligheter att avlägga provet, oberoende av om specialarrangemang har sökts eller använts. När en sådan grund som avses i bestämmelsen beaktas vid bedömningen får detta inte påverka bedömningen av andra examinander eller de andra examinandernas vitsord på ett negativt sätt. Till skillnad från den gällande lagen nämns det inte uttryckligen i den föreslagna bestämmelsen att det vid bedömningen ska beaktas att examinandens modersmål är något annat språk än det på vilket han eller hon avlägger examen eller ett enskilt prov eller att examinandens modersmål är ett annat än det språk i vilket han eller hon avlägger provet i modersmålet. I dessa fall ska i regel specialarrangemang enligt 10 § användas, till exempel mera tid för att avlägga provet.

Enligt det föreslagna 4 mom. har examinanden och vårdnadshavaren för en examinand som är under 18 år rätt att få uppgifter om tillämpningen av bedömningsgrunderna på examinandens provprestation. De ska ges tillfälle att ta del av en skriftlig eller på annat sätt bevarad provprestation när den har bedömts. Det är fråga om en ny bestämmelse och den säkerställer att examinanden och vårdnadshavaren har faktiska möjligheter att begära en sådan omprövning av bedömningen av en provprestation som avses i den föreslagna 23 §. En motsvarande bestämmelse finns i 44 § 1 mom. i universitetslagen (558/2009).

Enligt 5 mom. utfärdas närmare bestämmelser om vitsord genom förordning av statsrådet. Enligt förslaget kvarstår vitsordsskalan oförändrad. På motsvarande sätt som i 8 § 2 mom. i lagen om anordnande av studentexamen, sådant det lyder i lag 715/2018 som träder i kraft den 1 augusti 2019, beslutar Studentexamensnämnden om de principer som ska iakttas vid bedömningen av proven.

20 §. Examensbetyg och betyg över avlagda prov. Det föreslås att bestämmelserna om betyg i studentexamen i lagen och förordningen i den gällande lagstiftningen samlas i den föreslagna paragrafen och att bestämmelserna förenklas jämfört med de nuvarande bestämmelserna. För närvarande föreskrivs det om studentexamensbetyg i 12 § i lagen om anordnande av studentexamen och om andra betyg över prov i studentexamen än studentexamensbetyg i 9 § i statsrådets förordning om studentexamen.

Enligt det föreslagna 1 mom. utfärdar Studentexamensnämnden examensbetyg för en examinand som har avlagt studentexamen på det sätt som föreskrivs i 13 §.

Enligt det föreslagna 2 mom. utfärdas för studentexamen på engelska förutom ett studentexamensbetyg på finska eller svenska även ett betyg på engelska. Utgångspunkten i 19 § i språklagen (423/2003) är att domar, beslut och andra handlingar som myndigheten utfärdar ska skrivas på handläggningsspråket, finska eller svenska. Därför är det nödvändigt att föreskriva särskilt om examensbetyg på engelska i den föreslagna lagen.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs att för andra som har avlagt ett prov i studentexamen med godkänt resultat utfärdas ett betyg över avlagt prov. Med stöd av den föreslagna bestämmelsen utfärdas betyg till exempel till personer som inom den utsatta tiden för att avlägga examen har avlagt endast en del av de prov som ska avläggas eller som har avlagt alla de prov i studentexamen som förutsätts men inte har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs och således inte får studentexamensbetyg samt till personer som avlagt enskilda prov.

Enligt 4 mom. förutsätter utfärdande av betyg att de avgifter för deltagande i examenstillfällena och prov som anges i 21 § har betalats. En motsvarande bestämmelse ingår i 12 § 3 mom. i den gällande lagen.

Enligt 5 mom. utfärdas bestämmelser om vitsord som antecknas på studentexamensbetyget genom förordning av statsrådet. Avsikten är att föreskriva om vitsord som antecknas på studentbetyget på motsvarande sätt som i den gällande 8 § i statsrådets förordning om studentexamen. Däremot föreslås det inte att bestämmelser om datering av studentexamensbetyg utfärdas genom förordning på motsvarande sätt som för närvarande, utan ärendet faller inom Studentexamensnämndens beslutanderätt. Det föreskrivs inte heller om datering av betyg i annan lagstiftning om utbildning. Studentexamensnämnden beslutar även i fortsättningen om betygets närmare innehåll och form.

21 §. Avgifter som tas ut för studentexamen Paragrafens 1 och 2 mom. motsvarar till innehållet den nya 12 a § i lagen om anordnande av studentexamen, som träder i kraft den 1 augusti 2019. För studentexamen och deltagande i proven i examen får Studentexamensnämnden ta ut avgifter, som det föreskrivs om genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet. Bestämmelser om avgifter finns i undervisnings- och kulturministeriets förordning om studentexamensnämndens avgiftsbelagda prestationer (908/2010). Förordningen, som har utfärdats med stöd av den gamla gymnasielagen, förblir enligt övergångsbestämmelserna i den nya gymnasielagen i kraft vid ikraftträdandet av lagen.

Enligt det föreslagna 2 mom. bestämmer Studentexamensnämnden om de förfaranden som gäller uttag av avgifter. Bestämmelsen är ny i förhållande till den gällande lagstiftningen. Enligt 17 § i den gällande förordningen om studentexamen tar den som anordnar gymnasieutbildningen ut de föreskrivna avgifterna för deltagande i studentexamen och proven i denna samt redovisar avgifterna till Studentexamensnämnden. Eftersom det är fråga om ett ärende av teknisk natur som gäller verkställigheten av examen kan dock det beslutsfattande som gäller förfarandet i anknytning till uttag av avgifter överföras till Studentexamensnämnden.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs om återbetalning av avgifter på motsvarande sätt som i 5 § 3 mom. i den gällande lagen. Eftersom bestämmelsen gäller avgifter föreslås det att den tas in paragrafen om avgifter som tas ut för studentexamen. Om en anmälan har annullerats med stöd av 9 § 3 mom. och examinandan inte till någon del har deltagit i provet, tas ingen avgift ut för provet eller återbetalas avgiften på ansökan som gjorts inom den tid som Studentexamensnämnden fastställer.

22 §. Sökande av ändring i beslut av rektorn eller utbildningsanordnarens kollegiala organ. Den föreslagna paragrafen motsvarar i huvudsak 15 § i den gällande lagen, där det föreskrivs om sökande av ändring i beslut av rektorn. Det föreslås dock att utbildningsanordnarens kollegiala organ nämns i rubriken och i 2 mom. eftersom det kollegiala organet kan bestämma vissa påföljder vid brott mot ordningen och svikligt förfarande under prov i studentexamen med stöd av den föreslagna 16 §. Ändring i ett beslut om påföljd för brott mot ordningen eller svikligt förfarande i prov i studentexamen söks genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Enligt

förslaget ska omprövningsförfarandet inte heller i fortsättningen omfatta nämnda ärenden. I ärenden som gäller administrativa påföljder är det med tanke på examinandens rättsskydd motiverat att ärendet snabbt kan föras till domstol för avgörande. Regleringen är till denna del i linje med bestämmelserna om sökande av ändring i gymnasielagen.

Det föreslås också att det införs ett förfarande med besvärstillstånd vid sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Besvärstillstånds-förfarandets tillämpningsområde vid sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen har gradvis utvidgats så att det för närvarande omfattar merparten av alla besvärshandlingar som lämnas in till högsta förvaltningsdomstolen. De ärenden som avses i den föreslagna lagen kan anses vara av sådan art och betydelse att de rättsmedel som föregår den högsta förvaltningsdomstolen i de flesta fall kan anses vara tillräckliga. Regleringen är också till denna del i linje med bestämmelserna om sökande av ändring i gymnasielagen.

23 §. Omprövning av bedömningen av en provprestation. I 14 § i den gällande lagen om anordnande av studentexamen föreskrivs om ansökan om kontrollbedömning med anledning av ett sådant beslut av Studentexamensnämnden genom vilket en provprestation har bedömts. Ansökan om kontrollbedömning är i själva verket en begäran om omprövning och därför föreslås det i paragrafen att det i stället för kontrollbedömning föreskrivs om omprövning av bedömningen av en provprestation. Det föreslås att omprövning av ett sådant beslut av Studentexamensnämnden genom vilket en provprestation har bedömts får begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen (434/2003). På omprövningsförfarandet tillämpas 7 a kap. i förvaltningslagen. Med avvikelse från nuläget föreskrivs det inte om vem som får begära omprövning. Enligt 49 b § 2 mom. i förvaltningslagen får omprövning begäras av den som ett beslut avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet. Enligt 14 § 3 mom. i förvaltningslagen har en minderårig som har fyllt femton år och hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare rätt att var för sig föra talan i ett ärende som gäller den minderåriges person eller personliga fördel eller rätt. Således kan också vårdnadshavaren för en examinand som inte har fyllt 18 år begära omprövning av ett beslut som gäller bedömningen av en provprestation. Däremot föreslås det att en lärare som preliminärt har bedömt en provprestation inte längre ska ha rätt att begära omprövning, eftersom bedömningen av en examinars provprestation inte påverkar lärarens rättigheter, intressen eller skyldigheter eller i övrigt gäller läraren.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska begäran om omprövning lämnas till Studentexamensnämnden inom 14 dagar från den tidpunkt den som har rätt att begära omprövning har haft möjlighet att få kännedom om resultatet av bedömningen och tillämpningen av bedömningsgrunderna på examinandens provprestation. För närvarande ska ansökan om kontrollbedömning lämnas till gymnasiets rektor. Det är motiverat att begäran om omprövning lämnas direkt till den behöriga myndigheten. Tidsfristen för omprövningsbegäran börjar inte löpa innan examinand och vårdnadshavaren för en examinand som inte har fyllt 18 år har haft möjlighet att få kännedom också om tillämpningen av bedömningsgrunderna på examinandens provprestation. Utan denna information har examinand och vårdnadshavaren inte faktiska förutsättningar att bedöma behovet av omprövning eller precisera och motivera begäran om omprövning. Studentexamensnämnden utser minst två censorer som behandlar begäran om omprövning. Ingen av censorerna får tidigare ha bedömt provsvaret i fråga.

Enligt det föreslagna 3 mom. utfärdas bestämmelser om utfärdande av studentexamensbetyg och andra betyg enligt 20 § när omprövning av bedömningen av en provprestation begärs samt om meddelande av beslut med anledning av begäran om omprövning genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om utfärdande av betyg och meddelande om resultat i samband med

kontrollbedömning finns i 16 § i statsrådets förordning om studentexamen. Avsikten är att på motsvarande sätt som nu genom förordning föreskriva att examinandena ges ett studentexamensbetyg eller betyg över avlagda prov även om omprövning av bedömningen av prestationen har begärts. Om vitsordet ändras till följd av begäran om omprövning utfärdas utan avgift ett nytt betyg i stället för det studentexamensbetyg eller betyg som har lämnats tillbaka. Resultatet av omprövningen meddelas förutom till examinandena och vårdnadshavaren för en examinand som är under 18 år även till gymnasiets rektor.

24 §. Sökande av ändring i beslut av Studentexamensnämnden. Paragrafen motsvarar till innehållet i huvudsak 13 § i den gällande lagen om anordnande av studentexamen. Ändring i ett beslut av Studentexamensnämnden som gäller annat än bedömningen av en provprestation får sökas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Sådana beslut som avses i paragrafen är till exempel beslut om beviljande av specialarrangemang enligt 10 § och om förlängning av tiden för avläggande av studentexamen enligt 14 § 3 mom. i den föreslagna lagen. Det föreslås också att det införs bestämmelser om besvärstillstånd vid sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Regleringen är till denna del i linje med bestämmelserna om sökande av ändring i gymnasielagen. I paragrafen är det inte nödvändigt att föreskriva om förbud mot att anföra besvär över ett beslut av Studentexamensnämnden genom vilket en provprestation har bedömts, eftersom det i den föreslagna 23 § föreskrivs att omprövning av nämnda beslut får begäras.

25 §. Rätt att få uppgifter. På behandlingen av personuppgifter tillämpas Europeiska unionens allmänna dataskyddsförordning (EU 2016/679), som började tillämpas den 25 maj 2018. Enligt artikel 5, som gäller principerna för behandling av personuppgifter, ska personuppgifter samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål (ändamålsbegränsning) och de ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas (uppgiftsminimering). Anordnandet av studentexamen och proven i denna hör till Studentexamensnämndens och utbildningsanordnarens lagstadgade skyldigheter. Artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen utgör den rättsliga grunden för den behandling av personuppgifter som anknyter till nämndens och utbildningsanordnarens uppgifter. Behandlingen av uppgifter som hör till särskilda kategorier av personuppgifter enligt artikel 9 i förordningen är i regel inte tillåten och därför förutsätter behandlingen av dessa uppgifter att det finns en grund enligt artikel 9.2. Avsikten är att i den nationella dataskyddslag som kompletterar EU:s dataskyddsförordning föreskriva att artikel 9.1 i dataskyddsförordningen inte ska tillämpas på sådan behandling av uppgifter som är lagstadgad eller som kan härledas direkt ur en uppgift som den personuppgiftsansvarige påförs i lag (RP 9/2018 rd). För att fullgöra sina lagstadgade uppgifter får Studentexamensnämnden och utbildningsanordnaren således behandla sådana uppgifter som avses i artikel 9 i förordningen, till exempel uppgifter om hälsotillstånd. Inom ramen för det nationella handlingsutrymmet kan man i enlighet med artikel 6.3 i dataskyddsförordningen föreskriva om de parter och ändamål till vilka personuppgifter får lämnas ut. Förutsättningarna för överlåtelse av personuppgifter mellan myndigheter ska bedömas med hänsyn till principen för ändamålsbegränsning enligt artikel 6.4 i dataskyddsförordningen. Vid överlåtelse av uppgifter enligt den föreslagna 25 § ändras inte användningsändamålet för uppgifterna.

I 25 § 1 mom. föreslås en allmän bestämmelse om utbildningsanordnarens skyldighet att på begäran ge Studentexamensnämnden de uppgifter som behövs för att anordna och verkställa studentexamen. Bestämmelser om rektorns anmälningsskyldighet finns för närvarande i 15 § i statsrådets förordning om studentexamen. Vid lämnandet av uppgifter används i den mån det är möjligt den tjänst för utlämnande av studie- och examensuppgifter som avses i lagen om

nationella studie- och examensregister (884/2017). Sådana uppgifter som avses i bestämmelsen är till exempel uppgifter om slutförd gymnasiets lärokurs eller avlagd yrkesexamen och anmälningar och beslut om förvägran av rätten att delta i prov enligt den föreslagna 9 § samt uppgifter om att en person som anmält sig till ett prov uteblivit från examenstillfället och om påföljder som har påförts med stöd av den föreslagna 16 §.

Enligt det föreslagna 2 mom. har en utbildningsanordnare trots sekretessbestämmelserna rätt att i fråga om en examinand som anmält sig för att avlägga ett prov i studentexamen få uppgifter om Studentexamensnämndens beslut som gäller användning av specialarrangemang enligt 10 § och förlängning av tiden för avläggande av studentexamen enligt 14 § 3 mom., till den del det är nödvändigt för att anordna proven.

26 §. *Vissa examina som till nivån motsvarar studentexamen.* Paragrafen motsvarar till innehållet 17 § i den gällande lagen om anordnande av studentexamen.

27 §. *Ikraftträdande.* Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2019.

I 2 mom. anges att genom den föreslagna lagen upphävs den gällande lagen om anordnade av studentexamen och den gällande förordningen om studentexamen.

Det föreslagna 3 mom. innehåller en vanlig hänvisningsbestämmelse, enligt vilken en hänvisning till den upphävda lagen någon annanstans i lagstiftningen avser efter ikraftträdandet av den föreslagna lagen en hänvisning till den lagen.

28 §. *Övergångsbestämmelser.* I 1 mom. föreskrivs att examinander som har börjat avlägga studentexamen medan den lag om anordnande av studentexamen som enligt förslaget upphävs gällde fortsätter att avlägga examen i enlighet med den föreslagna lagen. Studentexamensnämnden ska ges en rimlig tid för att genomföra de behövliga ändringar i förfarandena vid verkställandet av studentexamen och i studentexamensregistret som föranleds av den föreslagna lagen. De studerande ska också känna till studentexamens struktur och andra krav som gäller avläggandet av examen redan när de söker till gymnasiestudier. Den föreslagna lagens 6—7 §, 9 och 11 §, 12 § 3 mom., 14 och 22 § 1 mom. tillämpas därför på examinander som börjar avlägga examen vid examenstillfället våren 2022 eller efter det. Bestämmelserna i fråga medför ändringar i de förfaranden enligt den nuvarande lagstiftningen som gäller anmälan till prov i studentexamen, examens struktur och avläggandet av examen och prov i denna. I de nämnda bestämmelserna föreskrivs om rätten att avlägga studentexamen på engelska, avläggande av enskilda prov i studentexamen, anmälan till prov i examen, studentexamens struktur, avläggande av provet i modersmål och litteratur på samiska i stället för provet i ett främmande språk, den maximala tiden för att avlägga studentexamen och om innefattande av prov som ingått i en underkänd examen i en ny examen. På examinander som börjar avlägga examen före examenstillfället våren 2022 tillämpas fortsättningsvis de relevanta bestämmelserna i de gällande författningarna. Eftersom dessa examinander avlägger examen enligt den nuvarande examensstrukturen föreslås att det för tydlighetens skull föreskrivs att i 13 § i den föreslagna lagen avses med prov som avses i 11 § de prov som omfattas av 18 § 2 mom. i den upphävda gymnasielagen.

Trots det som sägs ovan ska efter lagens ikraftträdande 10, 16, 19 och 23 § i den föreslagna lagen tillämpas på lika grunder på alla examinander oberoende av när studentexamen har börjat avläggas. I de nämnda paragraferna föreskrivs om specialarrangemang som gäller examinanden, påföljder vid brott mot ordningen och svikligt förfarande, bedömning av provprestat-

ioner och omprövning av bedömningen av en provprestation. Detta behövs med tanke på lika-behandlingen av examinanderna och Studentexamensnämndens verksamhet.

Det föreslagna 2 mom. innehåller en motsvarande övergångsbestämmelse om förutsättningarna för att delta i prov i studentexamen som lag 715/2018. På utarbetandet av prov i studentexamen för examinander som avses i momentet tillämpas dessutom 1 § i den gällande statsråds-förordningen om studentexamen.

I 3 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att före ikraftträdandet tillämpas 17 § i den föreslagna lagen vid anmälan till prov i studentexamen som ordnas hösten 2019.

Enligt 4 mom. den med stöd av den gamla gymnasielagen tillsatta Studentexamensnämnden fortsätter till slutet av sin mandatperiod.

I 5 mom. föreskrivs att den med stöd av 10 a § i förordningen om studentexamen före den föreslagna lagens ikraftträdande utarbetade planen för utveckling och verkställande av studentexamen fortsätter att gälla.

1.2 Lagen om ändring av 1 och 6 § i gymnasielagen

1 §. Tillämpningsområde. Hänvisningen i 2 mom. till lagen om anordnande av studentexamen som föreslås bli upphävd ersätts med en hänvisning till den föreslagna nya lagen.

6 §. Särskild utbildningsuppgift. Hänvisningen i 1 mom. till 17 § i lagen om anordnande av studentexamen som föreslås bli upphävd ersätts med en hänvisning till den motsvarande bestämmelsen i den föreslagna nya lagen.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I den föreslagna lagen om studentexamen finns flera bemyndiganden för statsrådet att utfärda förordning. Det föreslås att den gällande förordningen om studentexamen upphävs och avsikten är att med stöd av den föreslagna lagen utfärda en ny förordning med samma namn. Ett utkast till förordning finns som bilaga till propositionen.

Enligt lagens 2 § 4 mom. utfärdas närmare bestämmelser om Studentexamensnämnden genom förordning av statsrådet. Avsikten är att bestämmelserna om Studentexamensnämnden i 10—13 § i den gällande förordningen tas in i förordningen i huvudsak med samma innehåll, till de delar de inte ingår i 2 § 2 och 3 mom. i den föreslagna lagen. Det föreslås dock att Studentexamensnämnden i fortsättningen kan välja det antal vice ordförande som behövs i stället för två vice ordförande. Nämnden har tre utskott och ordförandena för dem kan på så sätt i fortsättningen vara vice ordförande för nämnden.

Enligt 3 § 4 mom. utfärdas bestämmelser om i vilka realämnen och främmande språk det ordnas prov i studentexamen samt om utarbetandet av prov genom förordning av statsrådet. Avsikten är att genom förordning föreskriva att realämnesprov ordnas i psykologi, filosofi, historia, samhällslära, fysik, kemi, biologi, geografi, hälsokunskap, religion och livsåskådningskunskap. I religion ordnas prov i evangelisk-luthersk religion och ortodox religion. Regleringen motsvarar i övrigt 2 § 1 mom. i den gällande förordningen om studentexamen, men avsik-

ten är att uttryckligen föreskriva om vilka prov i religion som ordnas. Prov i främmande språk ordnas i engelska, spanska, italienska, franska, tyska, ryska, enaresamiska, skoltsamiska, nord-samiska, latin och portugisiska.

I fråga om utarbetandet av proven i studentexamen är avsikten att föreskriva att Studentexamensnämnden utarbetar uppgifterna i proven i studentexamen enligt lärokurserna för obligatoriska och riksomfattande valfria studier i läroämnet i fråga som hör till gymnasieutbildningens lärokurs för unga enligt statsrådets förordning om gymnasieutbildning (/). Avsikten är också att i enlighet med arbetsgruppen Gaudeamus igiturs förslag föreskriva att ämnesövergripande uppgifter ingår i alla prov.

Enligt lagens 19 § 5 mom. utfärdas närmare bestämmelser om vitsorden i studentexamen genom förordning av statsrådet. Avsikten är att vitsordsskalan i studentexamen förblir oförändrad.

Enligt 20 § 5 mom. utfärdas bestämmelser om vitsord som antecknas på studentexamensbetyget genom förordning av statsrådet. Avsikten är att föreskriva om vitsord som antecknas på studentbetyget på motsvarande sätt som i den gällande 8 § i statsrådets förordning om studentexamen. På studentexamensbetyget antecknas vitsorden i de godkända proven. Om examen anses vara avlagd utan hinder av ett underkänt vitsord, antecknas även det underkända vitsordet på betyget. Om examinanden har tagit om ett prov innan examensbetyget har daterats, antecknas det bättre vitsordet på betyget. Om det utifrån bedömningen inte kan konstateras vilken prestation som är bäst, antecknas vitsordet i det senast avlagda provet på examensbetyget.

Enligt 23 § 3 mom. i lagen utfärdas bestämmelser om utfärdande av studentexamensbetyg och andra betyg enligt 20 § när omprövning av bedömningen av en provprestation begärs samt om meddelande av beslut med anledning av begäran om omprövning genom förordning av statsrådet. Avsikten är att genom förordning föreskriva att examinanden ges ett studentexamensbetyg eller betyg över avlagda prov även om omprövning av bedömningen av prestationen har begärts. Om vitsordet ändras till följd av begäran om omprövning utfärdas utan avgift ett nytt betyg i stället för det studentexamensbetyg eller betyg som har lämnats tillbaka. Bestämmelsen motsvarar i övrigt 16 § 1 mom. i den gällande förordningen, men i stället för termen kontrollbedömning används terminologin enligt 23 § i den föreslagna lagen. Avsikten är dessutom att föreskriva att resultatet av omprövningen meddelas förutom till examinanden och vårdnadshavaren för en examinand som är under 18 år även till gymnasiets rektor.

Enligt förslaget innehåller den nya förordningen inte de bestämmelser i den gällande statsrådsförordningen om studentexamen som gäller omtagningstillfällen för prov i studentexamen, möjligheten att byta provets svårighetsgrad när ett obligatoriskt prov har blivit underkänt, förlängning av tiden för avläggande av studentexamen, anordnande av prov på avvikande sätt, betyg över avlagda prov, datering av studentexamensbetyg, rektorns anmälningsskyldighet eller uttag av avgifter. Bestämmelserna om omtagningstillfällen lyftes upp till lagnivå redan genom lag 715/2018, som träder i kraft den 1 augusti 2019. Motsvarande bestämmelser finns i den föreslagna lagen om studentexamen. I den föreslagna lagen föreskrivs också om möjligheten att byta provets svårighetsgrad när ett obligatoriskt prov har blivit underkänt, förlängning av tiden för avläggande av studentexamen, anordnande av prov på avvikande sätt, betyg och de uppgifter som ska lämnas till Studentexamensnämnden. Enligt förslaget utfärdas inte längre bestämmelser om datering av studentexamensbetyg genom förordning, utan ärendet faller inom Studentexamensnämndens beslutanderätt. Nämnden föreslås också bestämma om de förfaranden som gäller uttag av avgifter.

Enligt 21 § 2 mom. i lagen utfärdas bestämmelser om avgifter som tas ut för studentexamen och deltagande i proven i examen genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet med iakttagande av vad som föreskrivs om avgifter som tas ut för offentligrättsliga prestationer i lagen om grunderna för avgifter till staten. Bestämmelser om avgifter finns i undervisnings- och kulturministeriets förordning om studentexamensnämndens avgiftsbelagda prestationer. Förordningen, som har utfärdats med stöd av den gamla gymnasielagen, förblir enligt övergångsbestämmelserna i den nya gymnasielagen i kraft vid ikraftträdandet av lagen. Avsikten är inte att ändra de avgifter som tas ut för studentexamen och deltagande i proven i examen.

I den föreslagna lagen ingår flera bemyndiganden för Studentexamensnämnden att utfärda föreskrifter. Bemyndigandena att utfärda föreskrifter motsvarar i huvudsak bemyndigandena i den gällande lagstiftningen och nuvarande praxis. Studentexamensnämndens nuvarande föreskrifter har utfärdats med stöd av den gamla gymnasielagen. Enligt övergångsbestämmelserna i den nya gymnasielagen förblir Studentexamensnämndens föreskrifter som har utfärdats med stöd av den upphävda lagen i kraft ända tills Studentexamensnämnden beslutar något annat.

Enligt 3 § 4 mom. i den föreslagna lagen bestämmer Studentexamensnämnden i vilka främmande språk det ordnas prov med två olika svårighetsgrader. Motsvarande bemyndigande finns i 2 § 3 mom. i den gällande lagen om anordnande av studentexamen.

Enligt 4 § 4 mom. bestämmer Studentexamensnämnden närmare om anordnandet av prov och om tidtabeller och provarrangemang. Enligt 1 b § 4 mom. i den lag om anordnande av studentexamen som träder i kraft den 1 augusti 2019 beslutar Studentexamensnämnden om innehållet i proven i studentexamen och om provarrangemangen. Det föreslagna bemyndigandet är exaktare och motsvarar nuvarande praxis. Studentexamensnämnden kan även i fortsättningen besluta i frågor som gäller anordnandet av prov också när det gäller enskilda prov.

Med stöd av 5 § 1 mom. 3 punkten bestämmer Studentexamensnämnden om de tilläggsstudier som utgör ytterligare villkor för avläggande av studentexamen i fråga om den som avlagt en annan än i 2 punkten avsedd yrkesexamen som omfattar minst två år och grundar sig på lärokursen för den grundläggande utbildningen eller motsvarande tidigare lärokurs eller motsvarande studier. Motsvarande bestämmelse finns i 4 a § i lagen om anordnande av studentexamen, som träder i kraft den 1 augusti 2019.

Med stöd av 9 § 1 mom. i den föreslagna lagen fastställer Studentexamensnämnden tidpunkten för när anmälan till ett examenstillfälle och prov i studentexamen senast ska lämnas. Motsvarande bestämmelse finns i 5 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen. Enligt 9 § 4 mom. i den föreslagna lagen bestämmer Studentexamensnämnden närmare om de förfaranden som gäller anmälan. Bestämmelsen är ny och finns inte i den gällande lagstiftningen, men den motsvarar nuvarande praxis.

Enligt 10 § 3 mom. bestämmer Studentexamensnämnden närmare om ansökan och användning av specialarrangemangen. Bestämmelsen är ny och finns inte i den gällande lagstiftningen, men den motsvarar nuvarande praxis.

Enligt 13 § 3 mom. bestämmer Studentexamensnämnden närmare om praktiska förfaranden som anknyter till avläggandet av examen samt om grunderna för när examen avläggs utan hinder av ett underkänt vitsord. Bemyndigandet att utfärda föreskrifter motsvarar nuvarande praxis.

RP 235/2018 rd

Enligt 19 § 5 mom. beslutar Studentexamensnämnden om de principer som ska iakttas vid bedömningen av proven. Bemyndigandet motsvarar vad som föreskrivs i det nya 2 mom. i 8 § i lagen om anordnande av studentexamen, som träder i kraft den 1 augusti 2019.

Enligt 21 § 2 mom. bestämmer Studentexamensnämnden om de förfaranden som gäller uttag av avgifter. I förhållande till den gällande lagstiftningen är detta en ny paragraf. Eftersom det är fråga om ett ärende av teknisk natur som gäller verkställigheten av examen föreslås det att beslutsfattande som gäller förfarandet i anknytning till uttag av avgifter överförs till Studentexamensnämnden. I 21 § 3 mom. föreskrivs att om en anmälan har annullerats med stöd av 9 § 3 mom. och examinanden inte till någon del har deltagit i provet, tas ingen avgift ut för provet eller återbetalas avgiften på ansökan som gjorts inom den tid som Studentexamensnämnden fastställer. En motsvarande bestämmelse ingår i 5 § 3 mom. i den gällande lagen.

3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2019. Enligt förslaget upphävs den gällande lagen om anordnade av studentexamen och statsrådets förordning om studentexamen.

I den föreslagna lagen föreskrivs att examinander som har börjat avlägga studentexamen medan den lag om anordnande av studentexamen som enligt förslaget upphävs gällde fortsätter att avlägga examen i enlighet med den föreslagna lagen. Den föreslagna lagens 6—7 §, 9 och 11 §, 12 § 3 mom., 14 och 22 § 1 mom. tillämpas dock först på examinander som börjar avlägga examen tidigast vid examenstillfället våren 2022 eller efter det. På examinander som börjar avlägga examen före den nämnda tidpunkten tillämpas de relevanta bestämmelserna i de författningar om studentexamen som upphävs. I fråga om dessa examinander föreskrivs för tydlighetens skull att i 13 § i den föreslagna lagen avses med prov som avses i 11 § de prov som omfattas av 18 § 2 mom. i den gamla gymnasielagen.

Den föreslagna lagen innehåller en motsvarande övergångsbestämmelse om förutsättningarna för att delta i prov i studentexamen som lag 715/2018. På utarbetandet av prov i studentexamen för examinander som avses i momentet tillämpas dessutom 1 § i den gällande statsrådsförordningen om studentexamen.

Den föreslagna lagens 17 § tillämpas vid anmälan före ikraftträdandet till de prov i studentexamen som ordnas hösten 2019.

Enligt förslaget fortsätter den med stöd av den gamla gymnasielagen tillsatta Studentexamensnämnden till slutet av sin mandatperiod och den med stöd av 10 a § i förordningen om studentexamen före den föreslagna lagens ikraftträdande utarbetade planen för utveckling och verkställande av studentexamen fortsätter att gälla.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen (731/1999) är alla lika inför lagen. I regeringens proposition om revideringen av de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) konstateras det att paragrafen inte bara uttrycker kravet på rättslig jämlikhet utan också tanken på faktisk jämställdhet. Genom lag kan medborgare eller medborgargrupper inte utan allmänt godtagna grunder, dvs. godtyckligt, ges en gynnsammare eller ogynnsammare ställning än andra. Jämlikhetsbestämmelsen förutsätter dock inte att alla medborgare ska bemötas likadant i alla avseenden, om inte de förhållanden som inverkar på ärendet är likadana. Jämlikhetssynpunkter har betydelse både då man beviljar medborgarna förmåner och rättigheter enligt lag och då man

ålägger dem vissa skyldigheter. Men det är också typiskt för lagstiftningen att den för ett visst godtagbart samhälleligt intresses skull bemöter människor olika för att främja bland annat faktisk jämställdhet. Grundlagsutskottet har i sin praxis uttryckligen understrukit att inga skarpa gränser för lagstiftningens prövning kan härledas ur jämlikhetsprincipen då reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (RP 309/1993 rd och de utlåtanden av grundlagsutskottet som nämns där samt t.ex. GrUU 59/2002 rd, GrUU 1/2006 rd, GrUU 38/2006 rd, GrUU 28/2009 rd, GrUU 64/2010 rd, GrUU 2/2011 rd, GrUU 12/2011 rd, GrUU 11/2012 rd). Jämlikhetsbestämmelsen kompletteras av diskrimineringsförbudet enligt 6 § 2 mom. i grundlagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Momentet förbjuder dock inte all åtskillnad mellan människor, även om åtskillnaden bygger på en av de särskilt nämnda grunderna i diskrimineringsbestämmelsen. Det väsentliga är om det är möjligt att motivera åtskillnaden på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna. Kraven på motiveringen är höga i all synnerhet när det gäller de uppräknade förbjudna grunderna för åtskillnad. Bestämmelsen utgör inget hinder för nödvändig positiv särbehandling för att trygga den faktiska jämlikheten, det vill säga åtgärder som förbättrar ställningen och förhållandena för en viss grupp, t.ex. kvinnor, barn och minoriteter (RP 309/1993 rd).

En examinand som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter, ett främmande språk som modersmål eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan avlägga proven i studentexamen på samma sätt som övriga examinander, ska enligt förslaget kunna avlägga provet på avvikande sätt. Om examinandens provprestation har försämrats av på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller någon annan därmed jämförbar särskild vägande orsak, och specialarrangemang inte kan anses tillräckliga för att trygga examinandens förutsättningar att avlägga provet på lika villkor som de andra examinanderna ska Studentexamensnämnden kunna beakta detta i bedömningen. De föreslagna bestämmelserna avviker från principen om likabehandling av examinanderna, men de är godtagbara med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna eftersom de syftar till att trygga ställningen för sådana examinander som faktiskt är i en svagare ställning än andra examinander när de avlägger proven i studentexamen. Avsikten är att skapa lika möjligheter för examinanderna att avlägga proven. Tillämpningen av bestämmelsen försvagar inte ställningen för andra examinander.

I 16 § 2 mom. i grundlagen föreskrivs att det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, ska säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Den skyldighet som det allmänna påförs i nämnda bestämmelse i grundlagen handlar inte om en subjektiv rätt, utan de lika möjligheterna för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv tillförsäkras enligt vad som närmare bestäms genom lag (RP 309/1993 rd, GrUU 20/2007 rd, GrUU 14/2003 rd). Enligt grundlagens 22 § ska det allmänna också se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Vid anordnande av gymnasieutbildning är det en central fråga hur väl de kulturella rättigheter som avses i 16 § 2 mom. i grundlagen genomförs. Den studentexamen som avläggs efter gymnasieutbildningen har också rättsliga konsekvenser för den studerandes senare studiemöjligheter. Studentexamen ger allmän behörighet för fortsatta studier vid högskola. Gymnasieutbildningens lärokurs och studentexamen bildar de facto en starkt sammanbunden helhet.

I propositionen ingår flera förslag genom vilka de studerandes möjligheter att inleda och avlägga studentexamen främjas. Anmälan till prov i studentexamen och möjligheterna att inne-

fatta prov på olika nivåer i examen föreslås bli smidigare. Möjligheten att avlägga studentexamen på engelska möjliggör avläggande av examen också för personer som inte har tillräckliga språkliga förutsättningar att avlägga studentexamen på finska eller svenska. En examinand som har deltagit i minst ett examenstillfälle och på grund av sjukdom, heltidsstudier utomlands eller något annat jämförbart vägande skäl är förhindrad från att delta i proven under ett examenstillfälle ska kunna fortsätta att avlägga examen vid det examenstillfälle som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut. Om en examinand av en ovannämnd orsak är förhindrad från att delta i proven under två på varandra följande examenstillfällen, ska han eller hon kunna fortsätta att avlägga examen under de två examenstillfällen som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut. En examinand kan innefatta godkända prov som har ingått i en underkänd examen i en ny examen under tre års tid efter att det tidigare avlagda provet godkändes.

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Enligt 7 § 1 mom. i grundlagen har alla rätt till personlig integritet. Enligt paragrafens 3 mom. får den personliga integriteten inte kränkas utan laglig grund. Provtillfällena i studentexamen utgör en del av arbetet i gymnasiet. Alla examinander som deltar i proven är emellertid inte studerande vid gymnasiet och således är bestämmelserna om disciplin i gymnasielagen inte tillämpliga på dem. Enligt förslaget kan en examinand som stör provtillfället uppmanas att avlägsna sig från tillfället. Om en examinand inte lyder en uppmaning att avlägsna sig får rektorn eller en lärare avlägsna examinanden från provtillfället på det sätt som föreskrivs i 43 § i gymnasielagen. I förhållande till den gällande lagstiftningen är detta en ny bestämmelse. Grundlagsutskottet har bedömt läroanstalternas personals rätt att använda maktmedel i utlåtandena 70/2002 rd och 35/2013 rd. I det förstnämnda utlåtandet konstateras i fråga om sådan rätt att använda maktmedel som motsvarar förslaget att bestämmelserna inte är problematiska med tanke på vare sig det grundlagsfästa kravet på bestämmelser i lag eller förbudet mot godtycklighet. Det är godtagbart med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna att en elev som stör undervisningen eller genom sitt uppförande hotar andra elever avlägsnas från klassrummet eller skolans område. Till denna del är bestämmelserna också tillräckligt exakta. Problemsituationer i det praktiska livet har visat att det finns ett akut behov av bestämmelser. En studerande som allvarligt stör arbetsron i läroanstalten måste i vissa fall kunna avlägsnas från klassrummet eller skolans område, i sista hand med hjälp av kraftmedel, för att de övrigas rättigheter ska kunna tillgodoses. Med stöd av det som sagts ovan bör det anses att det också i fråga om proven i studentexamen är godtagbart att trygga arbetsron och säkerheten för de övriga examinanderna och de anställda vid gymnasiet som övervakar proven. Den föreslagna bestämmelsen kan således anses vara godtagbar med avseende på 7 § i grundlagen.

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv tryggt. Närmare bestämmelser om skydd av personuppgifter utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelserna om myndigheternas rätt att få och skyldighet att lämna ut information trots sekretess med avseende på skyddet för privatliv och personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen och då noterat bland annat vad och vem rätten att få information gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut uppgifter har enligt utskottet kunnat gälla ”behövliga uppgifter” för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över innehållet i uppgifterna. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att ”informationen är nödvändig” för ett visst syfte. Å andra sidan har utskottet ansett att grundlagen inte tillåter en generös och ospecificerad rätt att få uppgifter, inte ens om den är förenad med nödvändighetskriteriet (GrUU 19/2012 rd, GrUU 17/2016 rd och de utlåtanden som nämns där, GrUU 31/2017 rd). Utskottet har också bedömt att behandlingen av känsliga uppgifter berör särskilt själva kärnan i skyddet för personuppgifter som hör till privatlivet. Utskottet har särskilt påpekat att det bör finnas ex-

akta och noga avgränsade bestämmelser om att det är tillåtet att behandla känsliga uppgifter bara om det är absolut nödvändigt (GrUU 14/2018 rd och de utlåtanden som finns där). Enligt förslaget har en utbildningsanordnare trots sekretessbestämmelserna rätt att i fråga om en examinand som anmält sig för att avlägga ett prov i studentexamen få uppgifter om Studentexamensnämndens beslut om användning av specialarrangemang och förlängning av tiden för avläggande av studentexamen endast till den del det är nödvändigt för att anordna proven. Bestämmelsen är uttömmande och förenad med nödvändighetskriteriet och således godtagbar med tanke på grundlagsutskottets utlåtandepraxis.

Enligt 17 § 2 mom. i grundlagen ska vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk tryggas genom lag. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov enligt lika grunder. Grundlagsutskottet har ansett att med avseende på elevens grundläggande språkliga rättigheter saknar det relevans om gymnasieutbildningen avslutas med en studentexamen eller inte, hurdan denna examens finstruktur är eller på vilket sätt eller i vilken form examen avläggs (GrUU 12/2004 rd). De föreslagna bestämmelserna om studentexamen på engelska rubbar inte heller nationalspråkens ställning som undervisningsspråk eller läroämne i gymnasieutbildningen och de kränker inte rätten att avlägga studentexamen på finska eller svenska.

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Propositionen innehåller de bestämmelser om omprövning och ändringssökande som behövs. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak motsvarande bestämmelser i den gällande lagen om anordnande av studentexamen, som har utfärdats med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 18/2005 rd). Den föreslagna bestämmelsen om att examinand och vårdnadshavaren för en examinand som är under 18 år ska ha rätt att få uppgifter om tillämpningen av bedömningsgrunderna på examinandens provprestation och att de ska ges tillfälle att ta del av en skriftlig eller på annat sätt bevarad provprestation när den har bedömts säkerställa att det finns faktiska möjligheter att begära omprövning av ett beslut som gäller bedömningen av en provprestation.

I den föreslagna lagen om studentexamen införs dessutom ett förfarande med besvärstillstånd vid sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis ansett att det inte finns skäl att i princip förhålla sig restriktivt till systemet med besvärstillstånd eller en utvidgning av det. Tvärtom har utskottet ansett det viktigt att systemet med besvärstillstånd fortsättningsvis utvecklas och utvidgas konsekvent. Med tanke på 21 § i grundlagen är det vid granskning och utvidgning av systemet för att söka ändring väsentligt att se till att systemet som helhet garanterar både att det finns tillgänglig och tillräcklig rättssäkerhet och att ärendena behandlas så snabbt det går med hänsyn till kravet på rättssäkerhet (se t.ex. GrUU 32/2012 rd, s. 3/II, GRUU 55/2014 rd, s. 5/II, GrUU 29/2017 rd). De ärenden som avses i den föreslagna lagen kan anses vara av sådan art och betydelse att de rättsmedel som föregår den högsta förvaltningsdomstolen i de flesta fall kan anses vara tillräckliga. Även i annan lagstiftning om utbildning, till exempel i gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning är utgångspunkten att besvärstillstånd krävs. Bestämmelserna om sökande av ändring i de nämnda lagarna har kommit till med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 55/2014, GrUU 22/2017). Behovet av att i enskilda fall få målet behandlat i högsta instans tillgodoses av att högsta förvaltningsdomstolen måste bevilja besvärstillstånd om det finns någon sådan grund som nämns i 13 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen kan republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Genom lag ska det dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag. Om det inte särskilt anges vem som ska utfärda en förordning, utfärdas den av statsrådet. I de lagförslag som ingår i propositionen har det i jämförelse med gällande lagstiftning föreslagits att flera bestämmelser som i dag ingår i förordningar lyfts till lagnivå eftersom de måste anses röra individens rättigheter och skyldigheter. Det föreslås att bestämmelserna om möjligheten att byta provets svårighetsgrad när ett prov har blivit underkänt, förlängning av tiden för avläggande av examen, anordnande av prov på avvikande sätt och betyg över prov i studentexamen i den gällande förordningen om studentexamen ska lyftas till lagnivå. De bemyndiganden att utfärda förordningar som ingår i lagförslagen gäller inte grunderna för individens rättigheter och skyldigheter och hör inte heller i övrigt till området för lag. I de föreslagna bestämmelserna om bemyndiganden är det till exempel fråga om sådana praktiska arrangemang och detaljer av teknisk natur som kan regleras av den som utfärdar förordning utan att det strider mot 80 § i grundlagen (se GrUU 18/2005 rd).

Enligt 80 § 2 mom. i grundlagen kan även andra myndigheter genom lag bemyndigas att utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens betydelse i sak inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Tillämpningsområdet för ett sådant bemyndigande ska vara exakt avgränsat. I förslaget ingår flera bemyndiganden som ger Studentexamensnämnden rätt att meddela föreskrifter. Bestämmelserna om bemyndigande motsvarar i sak bestämmelserna om bemyndigande i den gällande lagstiftningen sådan den lyder när den träder i kraft den 1 augusti 2019. En myndighets behörighet att utfärda bestämmelser har i ljuset av 80 § 2 mom. i grundlagen ansetts möjlig åtminstone i följande situationer: regleringen är förenad med många yrkesrelaterade särdrag (GrUU 25/2000 rd), föreskrifterna gäller smärre detaljer eller detaljer av teknisk natur (GrUU 52/2001 rd, GrUU 46/2001 rd), rätten att utfärda normer gäller små specialgrupper och myndighetens prövningsrätt är ringa (GrUU 43/2000 rd). Enligt förslaget ska det föreskrivas på lagnivå om alla frågor som gäller rättigheter och skyldigheter för examinander som deltar i studentexamen. De föreslagna bestämmelserna om bemyndigande för Studentexamensnämnden är exakt avgränsade och gäller sådana frågor som det finns uttömmande grundläggande bestämmelser om i lag samt frågor som kan anses vara av teknisk natur eller i övrigt av mindre betydelse, till exempel provarrangemang och förfaranden för anmälan.

Enligt 119 § 2 mom. i grundlagen ska de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Det ingår i Studentexamensnämndens uppgifter att utöva offentlig makt och därför ska det bestämmas genom lag om de allmänna grunderna för nämnden (GrUU 12/2004 rd). Förslaget innehåller en bestämmelse om Studentexamensnämndens uppgifter som i sak motsvarar den gällande lagstiftningen som har stiftats med grundlagsutskottets medverkan.

Lagförslagen i propositionen strider enligt regeringens uppfattning inte mot grundlagen, varför de kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag om studentexamen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Studentexamen

Studentexamen avläggs som avslutning på gymnasieutbildning enligt gymnasielagen (714/2018). En studerande som har avlagt studentexamen har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för gymnasieutbildningen och uppnått tillräcklig mognad enligt målen för gymnasieutbildningen. De som deltar i proven i studentexamen kallas i denna lag examinandor.

Studentexamen avläggs på finska eller svenska enligt läroanstaltens undervisningsspråk. Studentexamen kan även avläggas på engelska på det sätt som föreskrivs i 6 §.

Avläggande av studentexamen ger allmän behörighet för fortsatta studier vid högskolor på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen om högskolor.

2 §

Studentexamensnämnden

För att leda, ordna och verkställa studentexamen svarar som oberoende sakkunnigorgan Studentexamensnämnden, som undervisnings- och kulturministeriet tillsätter för tre år i sänder.

Studentexamensnämnden utvecklar studentexamen i samarbete med Utbildningsstyrelsen. Studentexamensnämnden utarbetar ett förslag till plan för utveckling och verkställande av studentexamen för fyra år åt gången för godkännande av undervisnings- och kulturministeriet.

Studentexamensnämnden har ett kansli som sköter och utvecklar verkställigheten av examen och nämndens förvaltning. Chef för kansliet är en generalsekreterare, som utnämns av undervisnings- och kulturministeriet sedan nämnden hörts. Bestämmelser om kansliets ställning som en fristående enhet vid Utbildningsstyrelsen finns i lagen om Utbildningsstyrelsen (564/2016).

Närmare bestämmelser om Studentexamensnämnden utfärdas genom förordning av statsrådet.

RP 235/2018 rd

3 §

Prov i studentexamen

I studentexamen ordnas prov i modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik samt i naturvetenskapliga och humanistisk-samhälleliga läroämnen (*realämnen*).

Prov i modersmål och litteratur ordnas på finska, svenska och samiska. I svenska och finska kan det utöver de prov som är avsedda för examinander med finska eller svenska som modersmål ordnas prov som bygger på lärokursen i finska eller svenska som andraspråk och litteratur.

I matematik och det andra inhemska språket ordnas prov med två olika svårighetsgrader. I främmande språk kan det ordnas prov med två olika svårighetsgrader.

Bestämmelser om i vilka realämnen och främmande språk det ordnas prov samt om utarbetande av prov utfärdas genom förordning av statsrådet. Studentexamensnämnden bestämmer i vilka främmande språk det ordnas prov med två olika svårighetsgrader.

4 §

Anordnande av prov

Läroanstalter som ger gymnasieutbildning ordnar proven i studentexamen samtidigt två gånger per år.

En anordnare av gymnasieutbildning är skyldig att ordna proven i studentexamen också för den som tidigare har avlagt studentexamen vid utbildningsanordnarens gymnasium och som tar om ett prov som ingår i examen enligt 17 § eller kompletterar sin examen enligt 18 § samt för den som tidigare har studerat vid utbildningsanordnarens gymnasium och avlägger ett enskilt prov enligt 7 §. Om en utbildningsanordnare, i vars gymnasium en person har avlagt studentexamen, inte längre ordnar gymnasieutbildning har den personen rätt att avlägga provet vid det gymnasium som är närmast hans eller hennes bostadsort. Proven i studentexamen ska ordnas även för andra personer om utbildningsanordnarens verksamhetsförutsättningar tillåter detta.

Ansvarig för anordnandet av studentexamen och proven i denna vid läroanstalten är rektorn som enligt 57 § 1 mom. i gymnasielagen svarar för gymnasiets verksamhet.

Proven i studentexamen ordnas skriftligt eller digitalt och muntliga uppgifter kan ingå i dem. Studentexamensnämnden bestämmer närmare om anordnande av prov samt om tidtabeller och provarrangemang. Studentexamensnämnden kan av synnerligen vägande skäl som gäller omständigheterna för anordnande av prov besluta att proven vid en läroanstalt ordnas på annat sätt än vid andra läroanstalter.

5 §

Rätt för andra än de som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs att avlägga studentexamen

Studentexamen får avläggas förutom av den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs även av den som tidigare har slutfört

- 1) gymnasieutbildningens lärokurs eller en motsvarande utländsk utbildning,
- 2) en yrkesinriktad grundexamen enligt lagen om yrkesutbildning (531/2017) eller en motsvarande tidigare examen,

3) en annan än i 2 punkten avsedd yrkesexamen som omfattar minst två år och grundar sig på lärokursen för den grundläggande utbildningen eller motsvarande tidigare lärokurs eller motsvarande studier samt de tilläggsstudier som bestäms av Studentexamensnämnden.

En studerande som avlägger en examen enligt 1 mom. 2 punkten kan delta i studentexamen medan han eller hon fortfarande studerar inom grundexamensutbildningen i fråga.

6 §

Rätt att avlägga studentexamen på engelska

Studentexamen får avläggas på engelska av den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen eller en yrkesinriktad grundexamen huvudsakligen på engelska samt av den som har avlagt en sådan examen eller utbildning som avses i 5 § 1 mom. huvudsakligen på engelska.

Av särskilda skäl kan även någon annan än en person som avses i 1 mom. genom beslut av rektorn ges rätt att avlägga studentexamen på engelska, om denne i övrigt kan anses ha tillräckliga språkliga förutsättningar för detta.

7 §

Avläggande av enskilda prov

Den som inte har avlagt studentexamen får avlägga proven i studentexamen som enskilda prov. Enskilda prov får dock inte avläggas av den som med stöd av 20 § 2 mom. i gymnasielagen antagits för att genomgå gymnasieutbildningens lärokurs och studentexamen eller med stöd av 43 § i lagen om yrkesutbildning antagits för att avlägga yrkesinriktad grundexamen.

Studentexamen kan inte utgöras av enskilda prov. Om den som har avlagt enskilda prov senare avlägger studentexamen kan godkända prov som avlagts som enskilda prov innefattas i examen under tre års tid från det att det enskilda provet godkändes.

8 §

Förutsättningar för deltagande i prov

Den som genomgår lärokursen för gymnasieutbildningen får delta i ett prov i studentexamen efter att ha slutfört de obligatoriska studier som föreskrivs i den förordning av statsrådet som avses i 11 § i gymnasielagen i det läroämne som provet gäller. I ett prov i ett realämne som inte innehåller obligatoriska studier får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta efter att ha avlagt fyra studiepoäng i läroämnets studier. Om provet i ett främmande språk bygger på en lärokurs som inte innehåller obligatoriska studier, får den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs delta i provet efter att ha avlagt sex studiepoäng i läroämnets studier.

Den som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs och som inte har slutfört de studier som avses i 1 mom., men som annars kan anses ha tillräckliga förutsättningar att klara ett prov kan av särskilda skäl genom beslut av rektorn ges rätt att delta i provet.

En studerande som avlägger yrkesinriktad grundexamen får delta i proven i studentexamen efter att ha förvärvat kunskaper som motsvarar minst 90 kompetenspoäng.

9 §

Anmälan till prov

Examinanden ska för varje enskilt examenstillfälle och prov som avläggs anmäla sig skriftligt senast den dag som Studentexamensnämnden fastställer till det gymnasium där denne avser avlägga provet. Rektorn har till uppgift att säkerställa att examinanden uppfyller förutsättningarna enligt 5—8 § för deltagande i examen och proven i den. Om rätten att delta förvägras ska ett motiverat, skriftligt beslut meddelas.

Studentexamensnämnden kan på grund av examinandens sjukdom eller något annat jämförbart särskilt vägande skäl godkänna en anmälan som gjorts efter utsatt tid.

Studentexamensnämnden kan på ansökan på grund av examinandens sjukdom, studier eller arbete utomlands eller av något annat jämförbart särskilt vägande skäl annullera en anmälan till ett prov. Studentexamensnämnden kan på ansökan godkänna också en ändring i de uppgifter som ingår i en anmälan, om avläggandet av studentexamen med godkänt resultat kräver detta eller av något annat särskilt vägande skäl.

Studentexamensnämnden bestämmer närmare om förfarandena i anslutning till anmälan.

10 §

Specialarrangemang som gäller examinanden

En examinand som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter eller ett främmande språk som modersmål eller av någon annan därmed jämförbar orsak inte kan avlägga proven i studentexamen på samma sätt som övriga examinander får avlägga provet på avvikande sätt.

Studentexamensnämnden beslutar på ansökan om användning av sådana specialarrangemang som avses i 1 mom. I plötsliga och oförutsägbara situationer kan även rektorn besluta om användning av specialarrangemang.

Studentexamensnämnden bestämmer närmare om ansökan om och användning av specialarrangemangen.

11 §

Prov som avläggs i studentexamen

En examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnena.

Av de prov som avses i 1 mom. får endast ett avläggas i ett och samma läroämne. Examinanden får utöver vad som föreskrivs i 1 mom. avlägga ett eller flera andra prov.

I examen ska det ingå minst ett i 3 § 3 mom. avsett prov med högre svårighetsgrad eller ett i 12 § 2 eller 3 mom. avsett prov i modersmål och litteratur som avläggs i stället för provet i det andra inhemska språket eller i ett främmande språk.

12 §

Specialbestämmelser om avläggandet av provet i modersmål och litteratur och proven i språk

Om examinandens modersmål inte är finska, svenska eller samiska eller om examinanden har teckenspråk som modersmål eller första språk, kan han eller hon avlägga provet i modersmål och litteratur som ett prov som grundar sig på lärokursen i finska eller svenska som andraspråk och litteratur.

I stället för provet i det andra inhemska språket kan examinanden avlägga det prov i modersmål och litteratur i språket i fråga som är avsett för examinander med svenska eller finska som modersmål.

I stället för provet i ett främmande språk kan examinanden avlägga provet i modersmål och litteratur på samiska.

13 §

Avläggande av studentexamen

Studentexamen har avlagts när examinanden har blivit godkänd i de prov som avses i 11 § samt med godkänt resultat slutfört lärokursen för gymnasieutbildningen eller en sådan annan examen eller utbildning som avses i 5 §.

Examen har avlagts även när vitsordet i ett av de prov som avses i 11 § 1 mom. är underkänt om vitsorden i de övriga prov som examinanden avlagt visar sådana kunskaper och färdigheter som avses i 1 § 1 mom. samt tillräcklig mognad och examinanden inte skriftligen har förbjudit att ett underkänt vitsord antecknas på betyget. Examen har dock inte avlagts om ett prov underkänns med stöd av 15 eller 16 §.

Studentexamensnämnden bestämmer närmare om de praktiska förfaranden som gäller avläggandet av examen samt om grunderna för när examen har avlagts trots ett underkänt vitsord.

14 §

Maximal tid inom vilken studentexamen ska avläggas

Studentexamen ska genomföras under högst tre på varandra följande examenstillfällen.

En examinand som har fått ett underkänt vitsord i ett prov som enligt 11 § 1 mom. ska avläggas i studentexamen får dock fortsätta att avlägga examen genom att ta om provet i fråga vilket får göras under de tre examenstillfällen som omedelbart följer efter att det underkända vitsordet erhöles.

En examinand som har deltagit i minst ett examenstillfälle och på grund av sjukdom, heltidsstudier utomlands eller något annat jämförbart vägande skäl är förhindrad att delta i proven under ett examenstillfälle får dock fortsätta att avlägga examen vid det examenstillfälle som omedelbart följer efter att den maximala tiden enligt 1 mom. har löpt ut. Om en examinand av en ovan avsedd orsak är förhindrad att delta i proven under två på varandra följande examenstillfällen, får examinanden fortsätta att avlägga examen under de två examenstillfällen som omedelbart följer efter att den maximala tiden enligt 1 mom. har löpt ut. En examinand som avses i detta moment behåller sin rätt att ta om ett underkänt prov så att de missade examenstillfallen inte räknas in i antalet examenstillfällen enligt 2 mom.

Om examinanden inte har avlagt examen inom den tid som avses i 1—3 mom. betraktas examen som underkänd. Examen får då börja avläggas från början. En examinand kan innefatta

RP 235/2018 rd

godkända prov som har ingått i en underkänd examen i en ny examen under tre års tid efter det att det tidigare avlagda provet godkändes.

Studentexamensnämnden kan på ansökan och av synnerligen vägande skäl besluta att en examinand som har avlagt endast en del av studentexamen får börja avlägga examen från början.

15 §

Utevaro från provtillfället och avbrutet prov

Om den som har anmält sig till ett prov uteblir från provtillfället eller inte lämnar in en provprestation för bedömning, betraktas provet som underkänt.

16 §

Påföljder för brott mot ordning och svikligt förfarande

Om en examinand stör provtillfället eller på annat sätt bryter mot ordningen vid provtillfället och inte trots rektorns eller lärarens uppmaning avbryter sitt förfarande, betraktas examinandens provprestation som underkänd. Om förfarandet upprepas eller orsakar betydande skada för de andra examinandernas provprestationer, betraktas examinandens alla provprestationer vid det examenstillfället som underkända och han eller hon förlorar sin rätt att delta i senare prov under examenstillfället i fråga. Om förfarandet är synnerligen grovt och skadligt, förlorar examinanden därtill rätten att delta i proven vid följande examenstillfälle.

Om en examinand gör sig skyldig till svikligt förfarande eller försök till fusk eller medverkar vid detta i ett prov, betraktas examinandens alla provprestationer under det examenstillfället som underkända och han eller hon förlorar sin rätt att delta i senare prov under examenstillfället i fråga. Om förfarandet upprepas eller annars är synnerligen grovt och skadligt, förlorar examinanden därtill rätten att delta i proven vid följande examenstillfälle.

Innan påföljder enligt 1 och 2 mom. påförs ska det förfarande som föranleder åtgärden specificeras, examinanden höras och övriga behövliga utredningar inhämtas.

Beslut om påföljder fattas av gymnasiets rektor. Beslut om att en examinand på grund av ett i 1 eller 2 mom. avsett förfarande förlorar sin rätt att delta i proven vid det examenstillfälle som följer efter det pågående examenstillfället fattas dock av utbildningsanordnarens kollegiala organ.

En examinand som stör ett provtillfälle kan uppmanas att avlägsna sig från tillfället. Om en examinand inte lyder en uppmaning att avlägsna sig, får rektor eller en lärare avlägsna examinanden på det sätt som föreskrivs i 43 § i gymnasielagen.

17 §

Omtagning av prov

Ett godkänt prov får tas om utan begränsningar.

Medan studentexamen avläggs har en examinand rätt att ta om ett underkänt prov tre gånger. En examinand som har fått ett underkänt vitsord i ett i 3 § 3 mom. avsett prov med högre svårighetsgrad kan vid omtagning byta till lägre svårighetsgrad. En examinand som har fått ett underkänt vitsord i provet i modersmål och litteratur för personer med finska eller svenska som modersmål kan vid omtagning avlägga det prov som bygger på lärokursen i finska eller svenska som andraspråk och litteratur, om examinanden har rätt att avlägga detta prov enligt 12 § 1 mom. En examinand som på det sätt som avses i 12 § 2 eller 3 mom. har avlagt provet i

modersmål och litteratur i stället för provet i det andra inhemska språket eller provet i ett främmande språk och fått ett underkänt vitsord, kan vid omtagning av provet avlägga provet i det andra inhemska språket i fråga eller provet i ett främmande språk.

Den som har avlagt studentexamen får ta om ett underkänt prov utan begränsningar.

18 §

Komplettering av studentexamen

Den som enligt 13 § har blivit godkänd i studentexamen får komplettera examen med prov i läroämnena som inte ingår i den avlagda examen och med prov i läroämnena med annan svårighetsgrad än de prov i samma läroämnena som ingår i den avlagda examen.

19 §

Bedömning av provprestationer

För proven i studentexamen ges separata vitsord. Utöver vitsordet för ett prov kan det också ges en mer detaljerad bedömning av provet.

Provprestationerna granskas och bedöms preliminärt av en lärare i ämnet i fråga som utses av anordnaren av gymnasieutbildning och slutligt av Studentexamensnämnden. Om utbildningsanordnaren inte kan utse en lärare i ämnet i fråga som kan bedöma prestationen, görs den preliminära bedömningen av Studentexamensnämnden.

Om examinandens provprestation har försämrats på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning eller av någon annan därmed jämförbar särskild vägande orsak, och specialarrangemang som avses i 10 § inte kan anses tillräckliga för att trygga examinandens förutsättningar att avlägga provet på lika villkor som de andra examinanderna, kan Studentexamensnämnden beakta detta i bedömningen.

Examinanden och vårdnadshavaren för en examinand som är under 18 år har rätt att få uppgifter om tillämpningen av bedömningsgrunderna på examinandens provprestation. De ska ges tillfälle att ta del av en skriftlig eller på annat sätt bevarad provprestation när den har bedömts.

Närmare bestämmelser om vitsord utfärdas genom förordning av statsrådet. Studentexamensnämnden beslutar om de principer som ska iakttas vid bedömningen av proven.

20 §

Examensbetyg och betyg över avlagda prov

Studentexamensnämnden utfärdar examensbetyg för en examinand som har avlagt studentexamen på det sätt som föreskrivs i 13 §.

För studentexamen på engelska utfärdas förutom studentexamensbetyg på finska eller svenska även ett studentexamensbetyg på engelska.

För andra som har avlagt ett prov i studentexamen med godkänt resultat utfärdas ett betyg över avlagt prov.

För att ett betyg ska utfärdas krävs att de i 21 § avsedda avgifterna för deltagande i examenstillfällena och prov har betalats.

Bestämmelser om vitsord som antecknas på studentexamensbetyget utfärdas genom förordning av statsrådet.

21 §

Avgifter som tas ut för studentexamen

Studentexamensnämnden får ta ut avgifter för studentexamen och deltagande i proven i examen.

Bestämmelser om avgifter som tas ut för studentexamen och deltagande i proven i examen utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet med iakttagande av vad som föreskrivs om avgifter som tas ut för offentlighetsliga prestationer i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Studentexamensnämnden bestämmer om de förfaranden som gäller uttag av avgifter.

Om en anmälan har annullerats med stöd av 9 § 3 mom. och examinandens inte till någon del har deltagit i provet, tas ingen avgift ut för provet eller återbetalas avgiften på ansökan som gjorts inom den tid som Studentexamensnämnden fastställer.

22 §

Sökande av ändring i beslut av rektorn eller utbildningsanordnarens kollegiala organ

Omprövning av ett beslut genom vilket rektorn enligt 9 § 1 mom. har förvägrat rätt att delta i studentexamen eller i ett prov i studentexamen får begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen (434/2003). Ändring i ett beslut som regionförvaltningsverket har meddelat i ett omprövningsförfarande får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen.

Ändring i ett beslut genom vilket rektorn eller utbildningsanordnarens kollegiala organ har bestämt en påföljd enligt 16 § 1 eller 2 mom. får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Beslutet verkställs även om besvär anförts, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten.

Besvär över beslut som avses i 1 och 2 mom. ska anföras inom 14 dagar från delfäende av beslutet. I fråga om sökande av ändring gäller i övrigt bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Besvaren ska behandlas skyndsamt. Ett beslut av förvaltningsdomstolen får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Om ett beslut som avses i 2 mom. upphävs, annulleras utan ansökan anmälan till de prov som personen i fråga inte har deltagit i efter beslutet av rektorn och avgifterna för proven återbetalas. Förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen kan när de bifaller besvär besluta att examinandens får genomföra examen från början.

23 §

Omprövning av bedömningen av en provprestation

Omprövning av ett beslut av Studentexamensnämnden genom vilket en provprestation har bedömts får begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen.

Begäran om omprövning ska lämnas till Studentexamensnämnden inom 14 dagar från den tidpunkt den som har rätt att begära omprövning har haft möjlighet att få kännedom om resultatet av bedömningen och tillämpningen av bedömningsgrunderna på examinandens provprestation. För att behandla begäran om omprövning utser Studentexamensnämnden minst två censorer, varav ingen får tidigare ha bedömt provsvaret i fråga.

RP 235/2018 rd

Bestämmelser om utfärdande av studentexamensbetyg och andra betyg enligt 20 § när omprövning av bedömningen av en provprestation begärs samt om meddelande av beslut med anledning av begäran om omprövning utfärdas genom förordning av statsrådet.

24 §

Sökande av ändring i beslut av Studentexamensnämnden

Ändring i ett beslut av Studentexamensnämnden som gäller annat än bedömningen av en provprestation får sökas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Ett beslut av förvaltningsdomstolen får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

I ett sådant beslut med anledning av begäran om omprövning som avses i 23 § får ändring inte sökas genom besvär.

25 §

Rätt att få uppgifter

Utbildningsanordnaren ska på begäran ge Studentexamensnämnden de uppgifter som behövs för att anordna och verkställa studentexamen.

Utbildningsanordnaren har trots sekretessbestämmelserna rätt att i fråga om en examinand som anmält sig för att avlägga ett prov i studentexamen få uppgifter om Studentexamensnämndens beslut om användning av specialarrangemang enligt 10 § och om förlängning av tiden för avläggande av studentexamen enligt 14 § 3 mom., till den del det är nödvändigt för att anordna proven.

26 §

Vissa examina som till nivån motsvarar studentexamen

International Baccalaureate-examen, Reifeprüfung-examen eller Deutsche Internationale Abitur-examen som har avlagts som avslutning på sådan utbildning som avses i gymnasielagen samt europeisk studentexamen vid Europaskolorna ger samma rättigheter som studentexamen enligt denna lag.

27 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om anordnande av studentexamen (672/2005), nedan *den upphävda lagen*, och statsrådets förordning om studentexamen (915/2005), nedan *den upphävda förordningen*.

En hänvisning till den upphävda lagen någon annanstans i lagstiftningen avser efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till denna lag.

28 §

Övergångsbestämmelser

Examinander som har börjat avlägga studentexamen medan den upphävda lagen gällde fortsätter att avlägga examen i enlighet med denna lag. Bestämmelserna i 6—7 §, 9 och 11 §, 12 § 3 mom., 14 och 22 § 1 mom. i denna lag tillämpas dock först på examinander som börjar avlägga examen vid examenstillfället våren 2022 eller efter det. På dem som har börjat avlägga studentexamen före det tillämpas 5 §, 6 § 1—2 mom., 7 §, 9 § 2 mom. samt 15 § 1 och 3 mom. i den upphävda lagen, 18 § 2 mom. i den upphävda gymnasielagen (629/1998) och 5 och 16 § i den upphävda förordningen. När det gäller dessa examinander avses i 13 § i denna lag med prov som avses i 11 § de prov som omfattas av 18 § 2 mom. i den upphävda gymnasielagen.

På examinander som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs och som har antagits för att genomgå lärokursen enligt läroplaner som utarbetats utifrån grunderna för läroplanen enligt den upphävda gymnasielagen tillämpas de bestämmelser om förutsättningarna för deltagande i prov som gällde före denna lags ikraftträdande. På utarbetandet av prov i studentexamen för examinander som avses i detta moment tillämpas 1 § i den upphävda förordningen.

Denna lags 17 § tillämpas vid anmälan före ikraftträdandet till de prov i studentexamen som ordnas hösten 2019.

Den med stöd av 18 b § i den upphävda gymnasielagen tillsatta Studentexamensnämnden fortsätter till slutet av sin mandatperiod, om inte undervisnings- och kulturministeriet beslutar något annat.

Den med stöd av 10 a § i den upphävda förordningen före denna lags ikraftträdande utarbetade planen för utveckling och verkställande av studentexamen gäller under den tid som den har godkänts för.

2.

Lag

om ändring av 1 och 6 § i gymnasielagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gymnasielagen (714/2018) 1 § 2 mom. och 6 § 1 mom. som följer:

1 §

Tillämpningsområde

Studentexamen avläggs som avslutning på gymnasieutbildningen. Särskilda bestämmelser om studentexamen finns i lagen om studentexamen (/).

6 §

Särskild utbildningsuppgift

Med en särskild utbildningsuppgift avses undervisning inom vilken betoningen i väsentlig utsträckning ligger på ett eller flera läroämnen eller studiehelheter och undervisning som är inriktad på att avlägga en sådan internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som avses i 26 § i lagen om studentexamen. En särskild utbildningsuppgift kan innefatta skyldighet att handha riksomfattande utvecklingsuppgifter som gäller ifrågavarande undervisning.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 15 november 2018

Statsminister

Juha Sipilä

Undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen

2.

Lag

om ändring av gymnasielagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gymnasielagen (/) 1 § 2 mom. och 6 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

1 §

Tillämpningsområde

Studentexamen avläggs som avslutning på gymnasieutbildningen. I lagen om anordnande av studentexamen (672/2005) finns särskilda bestämmelser om studentexamen.

6 §

Särskild utbildningsuppgift

Med en särskild utbildningsuppgift avses undervisning inom vilken betoningen i väsentlig utsträckning ligger på ett eller flera läroämnen eller studiehelheter och undervisning som är inriktad på att avlägga en sådan internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som avses i 17 § i lagen om anordnande av studentexamen. En särskild utbildningsuppgift kan innefatta skyldighet att handha riksomfattande utvecklingsuppgifter som gäller ifrågavarande undervisning.

Föreslagen lydelse

1 §

Tillämpningsområde

Studentexamen avläggs som avslutning på gymnasieutbildningen. *Särskilda bestämmelser om studentexamen finns i lagen om studentexamen (/).*

6 §

Särskild utbildningsuppgift

Med en särskild utbildningsuppgift avses undervisning inom vilken betoningen i väsentlig utsträckning ligger på ett eller flera läroämnen eller studiehelheter och undervisning som är inriktad på att avlägga en sådan internationell examen som till nivån motsvarar studentexamen och som avses i 26 § i lagen om studentexamen. En särskild utbildningsuppgift kan innefatta skyldighet att handha riksomfattande utvecklingsuppgifter som gäller ifrågavarande undervisning.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Statsrådets förordning

om studentexamen

I enlighet med statsrådets beslut föreskrivs med stöd av 2 § 4 mom., 3 § 4 mom., 19 § 5 mom., 20 § 5 mom. och 23 § 3 mom. i lagen om studentexamen (/):

1 §

Studentexamensnämnden

Undervisnings- och kulturministeriet utser en ordförande och ett behövt antal övriga medlemmar för Studentexamensnämnden efter att ha hört högskolorna, Utbildningsstyrelsen och andra relevanta intressentgrupper. Nämnden väljer inom sig ett behövt antal vice ordförande.

Medlemmarna i Studentexamensnämnden ska vara väl förtrogna med gymnasieutbildningen och de läroämnen som avses i 3 § i lagen om studentexamen. Nämnden kan anlita sakkunnigmedlemmar för utarbetandet och bedömningen av proven.

2 §

Studentexamensnämndens reglemente

Studentexamensnämnden godkänner ett reglemente i vilket det ges bestämmelser om

- 1) nämndens arbete och förfaranden i fråga om möten,
- 2) ordförandens och vice ordförandenas uppgifter samt om den rätt som ordföranden och vice ordförandena samt generalsekreteraren för Studentexamensnämndens kansli och kansliets övriga personal har att utöva nämndens beslutanderätt,
- 3) övriga nödvändiga frågor som hänför sig till nämndens verksamhet.

3 §

Arvoden för Studentexamensnämndens medlemmar och generalsekreterarens lön

Utbildningsstyrelsen fastställer arvoden för ordföranden och vice ordförandena samt för medlemmarna och sakkunnigmedlemmarna.

Undervisnings- och kulturministeriet fastställer lönen för generalsekreteraren för Studentexamensnämndens kansli.

4 §

Prov i realämnena och främmande språk

Realämneprov ordnas i psykologi, filosofi, historia, samhällslära, fysik, kemi, biologi, geografi, hälsokunskap, religion och livsåskådningskunskap.

I religion ordnas prov i evangelisk-luthersk religion och ortodox religion.

Prov i främmande språk ordnas i engelska, spanska, italienska, franska, tyska, ryska, enaresamiska, skoltsamiska, nordsamiska, latin och portugisiska.

RP 235/2018 rd

5 §

Utarbetande av prov

Studentexamensnämnden utarbetar uppgifterna i proven i studentexamen enligt lärokurserna för obligatoriska och riksomfattande valfria studier i läroämnet i fråga som hör till gymnasieutbildningens lärokurs för unga enligt statsrådets förordning om gymnasieutbildning (/).

Uppgifter som överskrider läroämnesgränserna ingår i proven.

6 §

Vitsord

De vitsord som ges för proven är laudatur, eximia cum laude approbatur, magna cum laude approbatur, cum laude approbatur, lubenter approbatur, approbatur och improbatur.

7 §

Vitsord som antecknas på studentexamensbetyget

På studentexamensbetyget antecknas vitsorden i de godkända proven. Om examen anses vara avlagd utan hinder av ett underkänt vitsord, antecknas även det underkända vitsordet på betyget.

Om examinanden har tagit om ett prov innan examensbetyget har daterats, antecknas det bättre vitsordet på betyget. Om det utifrån bedömningen inte kan konstateras vilken prestation som är bäst, antecknas vitsordet i det senast avlagda provet på examensbetyget.

8 §

Utfärdande av betyg och meddelande av resultat i samband med omprövning av bedömningen av en provprestation

Examinanden ges ett studentexamensbetyg eller betyg över avlagda prov även om omprövning av bedömningen av en prestation har begärts. Om vitsordet ändras till följd av begäran om omprövning utfärdas utan avgift ett nytt betyg i stället för det studentexamensbetyg eller betyg som har lämnats tillbaka.

Omprövningsbeslutet meddelas förutom till examinanden och vårdnadshavaren för en examinand som är under 18 även till gymnasiets rektor.

9 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 20 .